držitel prestižního odborného ocenění
Právnický časopis ČR
za rok 2022

5 2024

Bulletin advokacie

Přičitatelnost podle § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim • Kdy je podání v režimu správního řádku již hrubě urážlivé • Provokace v trestním právu • Mají intersexuální atletky právo závodit s atletkami? Případ Semenya proti Švýcarsku před ESLP • Předsmluvní povinnosti dle DCFR •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

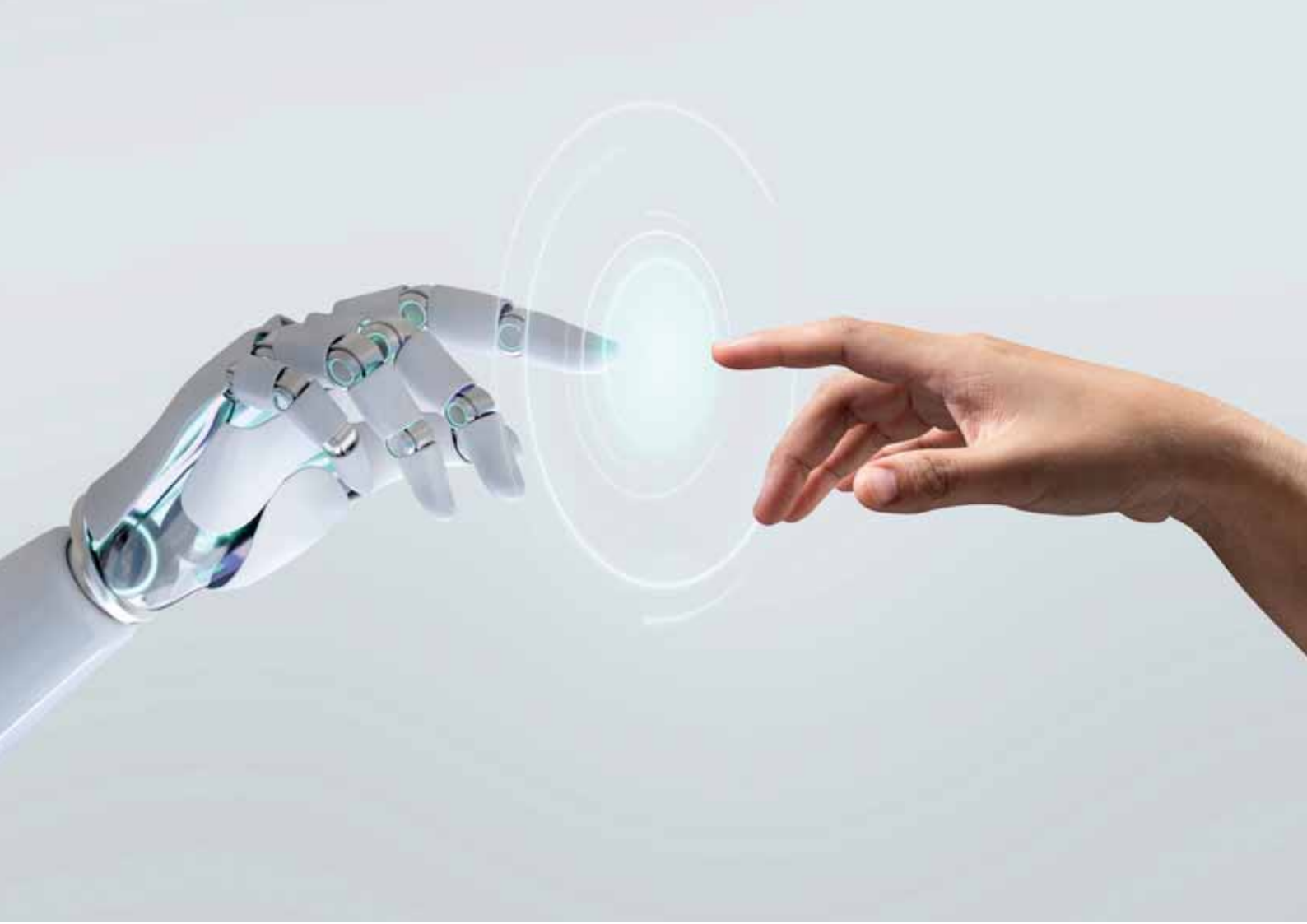

Ukončilo přijetí zákona č. 192/2021 Sb. problém s dětskými dluhy v České republice?

Čtěte článek Mgr. Sofie Dietschové na str. 9-16.

KDO ZVÍTĚZIL V ANKETĚ ZÁKON ROKU?

Viz str. 4.

Praetor AI nástroje

Praetor vám přináší bezpečné a praktické nástroje využívající sil umělé inteligence.

Nově v nabídce:

- Word AI doplněk
- Outlook AI doplněk
- Anonymizér
- AI analýza datových zpráv

Ideální pro odborníky, kteří hledají specializované nástroje přesahující běžné využití Chatu GPT. Tyto doplňky kombinují bezpečnost s transformačním potenciálem AI a ocení je různá oddělení od právního až po marketing.

Objevte budoucnost – efektivní, bezpečnou a poháněnou AI.

Zjistěte více:

bit.ly/praetor-ai

Wolters Kluwer

Když si musíte být jistí

obsah

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře impax, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:
Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: **bulletin@cak.cz, www.cak.cz**
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:
Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Předseda redakční rady:
JUDr. Petr Toman, LL.M.

Místopředseda redakční rady:
JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M.

Členové redakční rady:
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. et Mgr. Ing. Alexander Bělohlávek,
prof. hon., dr. h. c.,
JUDr. Petr Čáp,
JUDr. Jiří Grygar, Ph.D.,
JUDr. Vladimír Jirousek,
Mgr. Michal Králík, Ph.D.,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M.,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
JUDr. Monika Novotná,
JUDr. František Púry, Ph.D.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. PhDr. Karel Šimka, Ph.D., LL.M.,
doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Pokyny pro autory najdete v Advokátním deníku pod rubrikou BA online.

Objednávky předplatného zasílejte na adresu: ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1,
e-mail: **dvorakova@cak.cz**
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč, zvýhodněné roční předplatné 835 Kč kromě poštovného, balného a DPH. Advokátům a advokátním koncipientům se rozesílá zdarma. S reklamacemi při problémech s distribucí se obracejte na pí Dvořákovou, e-mail **dvorakova@cak.cz**, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura IMPAX, spol. s. r. o. Objednávky inzerce zasílejte na adresu **agency@impax.cz,** případně volejte na tel. 244 404 555 nebo na 606 404 953. Media kit a další informace naleznete na internetových stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též na internetu (www.cak.cz a www.advokatnidenik.cz).

Toto číslo vyšlo 17. 5. 2024 v nákladu 14 800 výtisků.

Obálka: Shutterstock.com
Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník
Ondřej Trubač: **Advokát jako sprostý podezřelý** ... 3

Aktuality
Vítězem ankety Zákon roku je zavedení komunitní energetiky Red. ... 4
Aktuálně v právu Red. ... 5

z právní teorie a praxe

Články
Odpovědnost nezletilých za dluhy Sofie Dietschová ... 9
Přičitatelnost podle § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Jan Brázda ... 17
Kdy je podání v režimu správního řádu již hrubě urážlivé Pavel Mates ... 20
Provokace v trestním právu Lukáš Duffek, Denisa Janatová ... 23
Náhrada škody způsobené dodavateli nezákonným rozhodnutím ÚOHS při výkonu dozoru nad zadáváním veřejných zakázek Jan Surý ... 26
Mají intersexuální atletky právo závodit s atletkami? *Případ Semenya proti Švýcarsku před ESLP* Jan Exner ... 31
O principech svěřenského fondu, jeho flexibilitě a unikátnosti Jaroslav Svejkovský, Vít Lederer ... 36
Předsmluvní informační povinnosti ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem dle DCFR Jiří Novotný ... 40

Z judikatury
NS: K právu domáhat se obnovení jednání o smlouvě rozhodnutím soudu ... 47
ÚS: K náležitostem plné moci pro zastupování v řízení před Ústavním soudem ... 49
ÚS: K povinnosti stížnostního soudu ve vztahu ke lhůtě k odůvodnění blanketní stížnosti ... 50
NSS: Povaha námitky podle § 159 daňového řádu proti exekučnímu příkazu ... 52
ESLP: K odměnám advokátů ustanovených *ex offo* ... 54

Z odborné literatury
Jakub Sivák: **Efektivní obhajoba** (Lukáš Duffek) ... 56

z advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková ... 57
Novela zákona o provozu na pozemních komunikacích a její dopady do oblasti pojištění vozidel Stanislav Pažout ... 59

informace a zajímavosti

Měli byste vědět
Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK ... 60
Pozvánka na 1. ročník Memoriálu JUDr. Vladimíra Kracíka ... 61
Pozvánka na XXXI. Karlovarské právnické dny ... 62

Nakonec
Kresba Lubomíra Lichého ... 64
Víte, že… Stanislav Balík ... 64

Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 61, Praha 2
Knihkupectví Leges, Právnická fakulta UK, nám. Curieových 7, Praha 1
Knihkupectví Leges, Právnická fakulta UP, 17. listopadu 8, Olomouc

Řešení medicínskoprávních sporů a lege artis

Martin Horvát

Praktická příručka přináší celistvý pohled na problematiku sporů mezi pacienty a poskytovateli zdravotní péče a navrhuje způsoby jejich efektivního řešení. Kromě mimosoudních způsobů řešení sporů popisuje i průběh civilního řízení. Podrobně se věnuje posuzování standardu náležité odborné úrovně při poskytování zdravotních služeb (lege artis).

256 stran, 560 Kč

Dovolání v trestním řízení

Kristýna Machyánová

Monografie přináší komplexní analýzu dovolání v trestním řízení. Vymezuje rozhodnutí, která lze dovoláním napadnout, a rozebírá jednotlivé dovolací důvody. Zároveň zkoumá vztah dovolání k ústavní stížnosti a stížnosti pro porušení zákona. Nevyhýbá se ani citlivé otázce závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu.

240 stran, 520 Kč

Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

Komentář

Pavel Mates, Petr Černý, Jan Kněžínek, Martin Kopecký

Podrobný komentář od renomovaného kolektivu autorů vykládá problematiku vzniku, činnosti a zrušení politických stran a politických hnutí. Věnuje se pravidlům jejich hospodaření, státním příspěvkům i činnosti Úřadu pro hospodaření politických stran a hnutí. Komentář doplňuje bohatá judikatura.

365 stran, 890 Kč

Zákon o silničním provozu s komentářem a judikaturou

5. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2024

Helena Kučerová

Páté vydání komentáře reflektuje zásadní změny v trestání dopravních přestupků a rozsáhlou revizi bodového systému. Soustředí se též na přesunutí agendy projednávání přestupků na úřady městských částí v Praze i na nový institut mentora začínajícího řidiče. Výklad je doplněn výběrem judikatury.

960 stran, pevná vazba, 1780 Kč

Evaluativní přístupy v mediaci

(pro právní a další profese)

Martina Doležalová, Andrea Matoušková

Kniha se zaměřuje na evaluativní styl mediace a její uplatnění právnickými i dalšími profesemi. Evaluativní prvky se v mediaci uplatní zejména v kauzách obchodních a občanskoprávních. Nechybí ani pojednání o mediaci ve věcech trestních. Příručka je určena praktikujícím mediátorům, zejména advokátům, zároveň poslouží k přípravě na zkoušku zapsaného mediátora.

214 stran, 460 Kč

Správní právo procesní

7. aktualizované a doplněné vydání

Eva Horzinková, Vladimír Novotný

Vysokoškolská učebnice vykládá obecnou část správního práva procesního. Pro svou přehlednost a srozumitelnost se stala tak oblíbenou, že vychází již v sedmém vydání. Do něj byly zapracovány novely správního řádu, nová rozhodnutí správních soudů i závěry poradního sboru ministra vnitra.

416 stran, 620 Kč

Advokát jako sprostý podezřelý

Koncem března předložil ministr spravedlnosti do mezirezortního připomínkového řízení návrh novely advokátního tarifu, aby pak koncem dubna vypluly na povrch připomínky, které uplatnily některé státní instituce. V připomínkách se můžeme dočíst ledacos. Ministerstvo financí tak označilo navýšení tarifu za značně nepřiměřené, Ministerstvo vnitra pak přichází s obavou, která se jako červená nit táhne i některými ostatními připomínkami, a to, že by zvýšení tarifu mohlo – nedej Bože – vést ke zvýšení zisku advokátů...

Ohledně advokátního tarifu, který se naposledy zvyšoval možná ještě v době, kdy jsem byl na vysoké škole, je dobré připomenout, že v praxi plní dvě zásadní úlohy. Jednak určení odměny advokáta tam, kde ji platí stát, a tou druhou je pak stanovení náhrady nákladů za právní zastoupení v soudních řízeních, která přísluší procesně úspěšnému účastníkovi řízení. Každý z nás pravděpodobně zažil, resp. zažívá ve svém oboru situace, kdy nad výší tarifní odměny nevěřícně kroutí hlavou. Já osobně vždy, když za vítězství ve věci v rámci správního soudnictví, kdy se spor týkal nezákonně doměřené daně ve výši několika milionů korun, obdrží klient jako náhradu nákladů řízení něco kolem 10 000 Kč, protože jeden úkon je „ohodnocen" 3 100 Kč. V této souvislosti pak „zaujme" i názor Ministerstva financí, které se ohradilo proti odůvodnění Ministerstva spravedlnosti, že k vyplacení náhrady nákladů řízení by logicky došlo jen tehdy, pokud by soudy dospěly k závěru, že postup správců daně byl nezákonný. Ministerstvo financí je totiž toho názoru, že nejde o nezákonný postup, ale pouze o jiný právní názor správce daně, který je odlišný od názoru Nejvyššího správního soudu. Obdobné zkušenosti s „odměnou" mají například obhájci *ex offo* nebo zástupci poškozených. Přitom hrubý nepoměr mezi přiznanými náklady řízení a hodnotou sporu kritizoval i Ústavní soud.

Každopádně, jak se říká, není čas ztrácet čas a je třeba pokračovat v přesvědčování o nutnosti zvýšení tarifu nejen u „připomínkových míst" v rámci legislativního procesu, ale zejména veřejnosti. Zvýšení tarifu neslouží k tomu, jak si bohužel někteří mimo advokacii myslí, aby si advokáti tak říkajíc namastili kapsu, ale k tomu, aby bylo zajištěno řádné fungování a poskytování právní pomoci. Advokacie čelí aktuálně mnoha výzvám, a prosazení novely advokátního tarifu je jednou z nich. Ta se navíc týká prakticky všech z nás. Nenechme se tak otrávit tím, že v rámci aktuálních politických témat není advokátní tarif mimo náš advokátní „rybník" prioritou číslo jedna.

Rád bych na tomto místě poděkoval všem kolegyním a kolegům, kteří neváhali a zapojili se do různých veřejných i soukromých diskusí a na svých konkrétních případech z praxe ukazují nesmyslnost výše některých odměn.

A zároveň bych rád požádal i ostatní, pokud je to jen trochu v jejich silách, aby se do těchto diskusí zapojili, protože věřím, že tímto způsobem nakonec společnými silami zvýšení advokátního tarifu dosáhneme.

JUDr. ONDŘEJ TRUBAČ, Ph.D., LL.M., místopředseda ČAK

Vítězem ankety Zákon roku je zavedení komunitní energetiky

Novela energetického zákona, kterou došlo k zavedení komunitní energetiky v České republice, je letošním vítězem ankety Zákon roku. Zorganizovala ji již po patnácté technologická společnost Deloitte a její advokátní kancelář Deloitte Legal. Ke slavnostnímu vyhlášení výsledků ankety došlo 25. dubna 2024 v pražském sídle pořadatele a také letos jí svoji záštitu poskytly Česká advokátní komora, Hospodářská komora ČR a Komora daňových poradců ČR.

zákon roku

Autorem vítězné novely je Ministerstvo průmyslu a obchodu. Podle pořadatelů ankety přinese tento zákon významnou změnu pro českou energetiku a další krok v liberalizaci tuzemského trhu s elektřinou.

Na druhé příčce se v hlavní kategorii *Nejlepší zákon pro byznys* umístila **digitalizace v pracovním právu, jež byla součástí velké novely zákoníku práce**. Cenu předal předseda České advokátní komory **JUDr. Robert Němec, LL.M.**, podle něhož je *„novela významným posunem směrem ke zjednodušení praktického fungování vztahu zaměstnance a zaměstnavatele“*.

Třetí místo si odnesl **dlouhodobý investiční produkt (DIS), který byl součástí změnového zákona v souvislosti s rozvojem finančního trhu a s podporou zajištění na stáří**. Tento zákon zavádí potřebný nástroj pro investice na důchod, který je podpořen daňovou úlevou, a navíc přináší alespoň částečné řešení v rámci důchodové reformy. Umožní spořícímu významnou flexibilitu v tom, do čeho bude investovat, na druhé straně adekvátně chrání jeho práva před podvodnými nabídkami.

Další letošní kategorií ankety byl *Legislativní počin*, kterým chtějí pořadatelé ocenit příklady dobré praxe v rámci legislativního procesu za minulý rok. Cenu si nakonec odneslo **usnadnění vysílání zahraničních zaměstnanců do ČR**, které je částí novely zákona o zaměstnanosti.

Druhé místo v kategorii Legislativní počin pak obsadilo **přijetí zákona o ochraně oznamovatelů** a na třetí příčce se umístilo **odstranění zrušení rodných čísel**.

Poslední kategorií letošního ročníku Zákona roku byl *Legislativní přešlap*, který má naopak poukázat na to, co se v loňském roce nepodařilo. Nepříliš lichotivou cenu si nakonec odnáší **nová úprava dohod o provedení práce**, která byla součástí konsolidačního balíčku. Negativně zde není vnímán věcný záměr, ale způsob provedení této změny.

„Výsledky ankety Zákon roku v posledních letech naznačují, že podnikatelé očekávají především transparentní a stabilní legislativní prostředí bez zbytečné administrativní zátěže a byrokracie, což by jim dovolilo efektivnější fungování a alokaci zdrojů, plánování dlouhodobých investic a rozvoj jejich podnikání s minimem nejistoty. Zároveň si přejí zákony podporující inovace, digitalizaci a dynamický i konkurenceschopný podnikatelský ekosystém, který jim umožní lépe fungovat v moderním tržním prostředí a čelit globální konkurenci,“ uvedl JUDr. Martin Bohuslav, který působí jako vedoucí partner advokátní kanceláře Deloitte Legal. Jak dodal, vzhledem k trendům v posledních letech je rovněž patrná rostoucí potřeba diskuse nad zákony a regulacemi, které se zabývají otázkami udržitelnosti, ochrany životního prostředí a sociální odpovědnosti podniků.

✤ Red.
✤ Foto: Deloitte Česká republika

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Stejnopohlavní páry budou moci uzavírat partnerství s většinou práv manželů

Stejnopohlavní páry budou moci od 1. ledna 2025 uzavírat partnerství s většinou práv, jaká mají v manželství muž a žena. Omezení se má vztahovat například na osvojování dětí. Změnu přinese novela občanského zákoníku, kterou dne 29. dubna podepsal prezident Petr Pavel. Novela nahradí nynější registrované partnerství. Registrovaní partneři nemají nyní podle zákona třeba společné jmění a po ztrátě partnera či partnerky nemají nárok na vdovecký či vdovský důchod, což má předloha napravit. Osvojení dítěte bude podle novely možné jen v případě, že by jeho biologickým rodičem byl jeden z partnerů. Přiosvojení adoptovaného dítěte jednoho z partnerů druhým z partnerů má být možné pouze na základě rozhodnutí soudu. Novela už nyní čeká jen na publikaci ve Sbírce zákonů. Manželství stejnopohlavních dvojic je možné v 36 zemích, šestnáct z nich je v Evropské unii. Partnerství uznává dvanáct států.

Lidé budou moci vystavovat elektronické plné moci

Lidé budou moci vystavovat plné moci nejen v papírové, ale také v elektronické podobě, které budou v registru zastupování. Novinku přinese vládní novela zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, kterou podepsal 29. dubna prezident Petr Pavel. Registr zastupování má lidem sloužit k elektronickému vystavování plných mocí a vytvoří pro ně i centralizovaný systém, do něhož budou mít přístup další úřady. Novinka se dotkne i jednatelů firem nebo zákonných zástupců. Lidé využijí systém v situaci, kdy budou někoho zastupovat nebo když udělí plnou moc někomu, kdo naopak bude zastupovat při kontaktu s úřady je, např. účetní při podání daňového přiznání. Nebudou muset předkládat opakovaně plnou moc, protože úřad si ji zjistí z registru. Vicepremiér pro digitalizaci Ivan Bartoš již dříve uvedl, že stát by měl registr, který se propojí i s dalšími systémy veřejné správy, spustit od července. V registru zastupování bude plná moc až do jejího odvolání nebo do skončení platnosti.

Další roční odklad pro zavedení atestované spisové služby

Úřady budou muset používat atestovanou elektronickou spisovou službu pravděpodobně až od roku 2027. Další roční odklad, a tedy více času na přípravu, má přinést poslanecká novela, kterou 3. května schválila sněmovna. Z povinnosti předloha zcela vyjímá nejmenší obce a jejich organizace a školy, aby se jim neúměrně nezvýšily náklady. Odklad povinného používání elektronické spisové služby s atestem o rok na rok 2026 schválili zákonodárci již předloni. Ze současných zkušeností ale podle zdůvodnění nynějšího návrhu zákona plyne, že lhůta není dostatečná. Úřady by proto měly dostat na přípravu víc času.

Atestaci by si měli zajistit dodavatelé služby, proces má garantovat Ministerstvo vnitra. Návrh se týká tzv. veřejnoprávních původců, mezi něž patří organizační složky státu, státní podniky, ozbrojené síly, bezpečnostní složky nebo i zdravotní pojišťovny. Předloha stanoví, že atestovaná elektronická spisová služba se nebude povinně vztahovat na součásti informačních systémů pro nakládání s utajovanými informacemi. Novelu ještě dostane k posouzení Senát.

Kárná řízení budou zřejmě dvoustupňová, poslanci podpořili jejich zavedení

Kárná řízení se soudci, státními zástupci a exekutory budou možná již od příštího roku dvoustupňová, účastníci by se tak mohli proti verdiktu odvolat. Změnu předpokládá vládní novela zák. č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, kterou v prvním čtení dne 2. května podpořila sněmovna. Nově by podle novely vedly kárná řízení v prvním stupni Vrchní soudy v Praze a v Olomouci. Odvolacím kárným soudem by byl vedle Nejvyššího správního soudu také Nejvyšší soud. Novela také dále zavádí možnost dohody o vině a kárném opatření. Předloha také omezuje okruh případů, v nichž se soudcům a státním zástupcům dočasně zproštěným výkonu funkce zpětně doplácí část platu. Novelu nyní čeká posouzení ve sněmovním Ústavně-právním výboru.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte
ADVOKÁTNÍ ONLINÉ DENÍK

Z judikatury

SD EU k promlčecí lhůtě použitelné v případě žalob na náhradu škody

Soudní dvůr EU vydal 18. dubna rozsudek ve věci C-605/21, *Heureka Group* (Internetové srovnávače cen), týkající se protiprávního jednání porušujícího unijní právo hospodářské soutěže. Jak SD EU konstatoval, dřívější česká úprava promlčení je neslučitelná s unijním právem. Tato úprava prakticky znemožňuje nebo nadměrně ztěžuje uplatnění nároku na náhradu škody způsobené trvajícím nebo pokračujícím protisoutěžním jednáním.

Podle rozsudku SD EU promlčecí lhůta použitelná v případě žalob na náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže nemůže začít běžet, dokud toto porušení nebude ukončeno a dokud poškozený nezíská vědomost o tom, že předmětné jednání představuje takové porušení. Moment získání této vědomosti se zpravidla shoduje s okamžikem, kdy je v Úředním věstníku Evropské unie zveřejněno shrnutí rozhodnutí Komise, kterým je konstatováno protiprávní jednání. Unijní právo rovněž vyžaduje pozastavení nebo přerušení běhu promlčecí lhůty po dobu šetření prováděného Komisí. Od okamžiku, kdy vstoupila v platnost směrnice upravující tuto oblast, může takové pozastavení nebo přerušení skončit nejdříve jeden rok poté, co rozhodnutí o protiprávním jednání nabylo právní moci.

SD EU k boji proti porušování autorských práv a přístupu k identifikačním údajům

Soudní dvůr EU vydal dne 30. dubna 2024 rozsudek ve věci C-470/21, *La Quadrature du Net a další* (Osobní údaje a boj pro-

ti porušování autorských práv), v němž konstatoval, že vnitrostátní orgán veřejné moci odpovědný za boj proti porušování autorských práv, k nimž dochází online, může mít přístup k identifikačním údajům na základě IP adresy. Soudní dvůr zároveň upřesnil požadavky týkající se podmínek uchovávání těchto údajů a přístupu k nim.
Jak SD EU konstatoval, členské státy mohou poskytovatelům internetových služeb uložit povinnost plošného a nerozlišujícího uchovávání IP adres pro boj proti trestným činům obecně za předpokladu, že takové uchovávání neumožňuje vyvodit přesné závěry o soukromém životě subjektu údajů. Toho lze dosáhnout pomocí způsobů uchovávání, které zajistí skutečně úplné oddělení IP adres od jiných kategorií osobních údajů, zejména údajů o totožnosti.
Členské státy mohou rovněž za určitých podmínek povolit příslušnému vnitrostátnímu orgánu přístup k údajům o totožnosti, které se týkají IP adres, za předpokladu, že je zaručeno takové uchovávání, které zajišťuje úplné oddělení jednotlivých kategorií údajů.
V případě, že v netypických situacích zvláštnosti vnitrostátního řízení upravujícího takový přístup umožňují prostřednictvím propojení shromážděných údajů a informací vyvodit přesné závěry o soukromém životě subjektu údajů, pak musí přístup podléhat předchozímu přezkumu ze strany soudu nebo nezávislého správního orgánu.

Operace a sterilizace jako podmínka úřední změny pohlaví před ÚS neobstála

Ústavní soud zveřejnil dne 7. května 2024 nález sp. zn Pl. ÚS 52/23, jímž zrušil ust. § 29 odst. 1 větu první občanského zákoníku i § 21 odst. 1 větu první zákona o specifických zdravotních službách, tedy zákonnou úpravu, která pro úřední změnu pohlaví trans lidí vyžadovala chirurgický zákrok, zahrnující sterilizaci a přeměnu pohlavních orgánů. Zákonné požadavky chirurgické přeměny pohlavních orgánů a znemožnění reprodukční funkce pro účely změny pohlaví jsou podle ÚS v rozporu se základním právem trans lidí na ochranu tělesné integrity a osobní autonomie ve spojení s jejich lidskou důstojností.
Ústavní soud dospěl k závěru, že zákonná úprava „statusové" změny pohlaví představuje významný zásah buď do tělesné integrity trans lidí, protože pro uznání této změny stát vyžaduje podstoupení chirurgických zákroků, nebo do jejich práva na sebeurčení a osobní autonomii, neboť bez podstoupení vyžadovaných chirurgických zákroků nemohou vystupovat plně v souladu se svojí vážně vnímanou identitou.
Ústavní soud zároveň připustil, že je ze strany zákonodárce legitimní zajistit právní jistotu v tom směru, že zabrání svévolným změnám pohlaví „podle nálady", jakož i změnám účelovým. Úředně evidované pohlaví jedince je statusovou záležitostí, která má význam nejen pro něj samotného, ale i pro jeho okolí a ve svých důsledcích i pro celou společnost. Proto stát může mít legitimní zájem vymezit podmínky pro změnu pohlaví, aby status jednotlivce byl jasný a aby byla zároveň zaručena autenticita takového statusu. Ústavní soud odložil vykonatelnost nálezu až do 30. června 2025, a vytvořil tak zákonodárci prostor přijmout novou úpravu, která bude reflektovat základní práva trans lidí.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte
ADVOKÁTNÍ ONLINE DENÍK

Ze světa práva

Prezident navrhl na ústavní soudce právníka Přibáně a soudce NSS Langáška

Prezident Petr Pavel navrhl dne 22. dubna Senátu na soudce Ústavního soudu právníka a sociologa prof. JUDr. Jiřího Přibáně, DrSc., který je profesorem práva na univerzitě ve velšském Cardiffu, a soudce Nejvyššího správního soudu JUDr. Tomáše Langáška, LL.M. Pokud Senát, který musí o nominacích rozhodnout do 60 dnů, jejich volbu schválí, nahradí v Ústavním soudu soudce doc. JUDr. Vojtěcha Šimíčka, Ph.D., a JUDr. Tomáše Lichovníka, jejichž desetiletý mandát v červnu končí.

Exekutorská komora na sněmu potvrdila stávající složení prezidia

Členové Exekutorské komory na svém pravidelném 44. sněmu dne 24. dubna v Brně potvrdili stávající prezidium pro další tříleté období. Pozici prezidenta tak opětovně zastává Mgr. Jan Mlynarčík, viceprezidentem je nadále Mgr. Martin Tunkl; Mgr. Pavla Fučíková, JUDr. Vendula Flajšhansová a Mgr. Pavel Tintěra jsou členy prezidia.

Soudy získaly novou aplikaci pro anonymizování svých rozhodnutí

Justičním úředníkům, kteří anonymizují soudní rozhodnutí před jeho povinným zveřejněním, by měla usnadnit práci nová aplikace. Nástroj umí automaticky vyčistit text od citlivých osobních údajů, a to podle předvolených pravidel, která si mohou úředníci na jednotlivých soudech sami přizpůsobit. Novinářům to 29. dubna řekla ředitelka IT odboru Ministerstva spravedlnosti Elena Ransdorfová a zástupci dodavatelské firmy Techniserv. Anonymizér už mají k dispozici všechny soudy.
Část svých pravomocných rozhodnutí musí soudy zveřejňovat na základě ministerské vyhlášky. Konkrétně u okresních soudů jsou to občanskoprávní rozhodnutí a u okresních, krajských i vrchních soudů trestní rozhodnutí týkající se úplatkářství. Od letošního července se povinnost rozšíří na civilní rozhodnutí i u krajských a vrchních soudů. Všechna zveřejněná rozhodnutí musí být podle vyhlášky zbavena údajů, které by umožnily identifikovat konkrétního člověka nebo firmu. Nesmí tak obsahovat nejen jména a příjmení, ale například ani adresy, data narození, IČO, čísla účtu nebo akademické tituly.

✤ Red.

Již 30 let pro Vás překládáme
• Odborné právní texty
• Texty pro publikování
• Ověřené překlady
• Elektronické ověřené překlady
EXPRESNÍ TERMÍNY
233 331 627
www.spevacek.info
SPĚVÁČEK
překladatelská agentura
inzerce

NOVINKA

Objednat v e-shopu

Pavel Vantuch

Trestní řízení z pohledu obhajoby

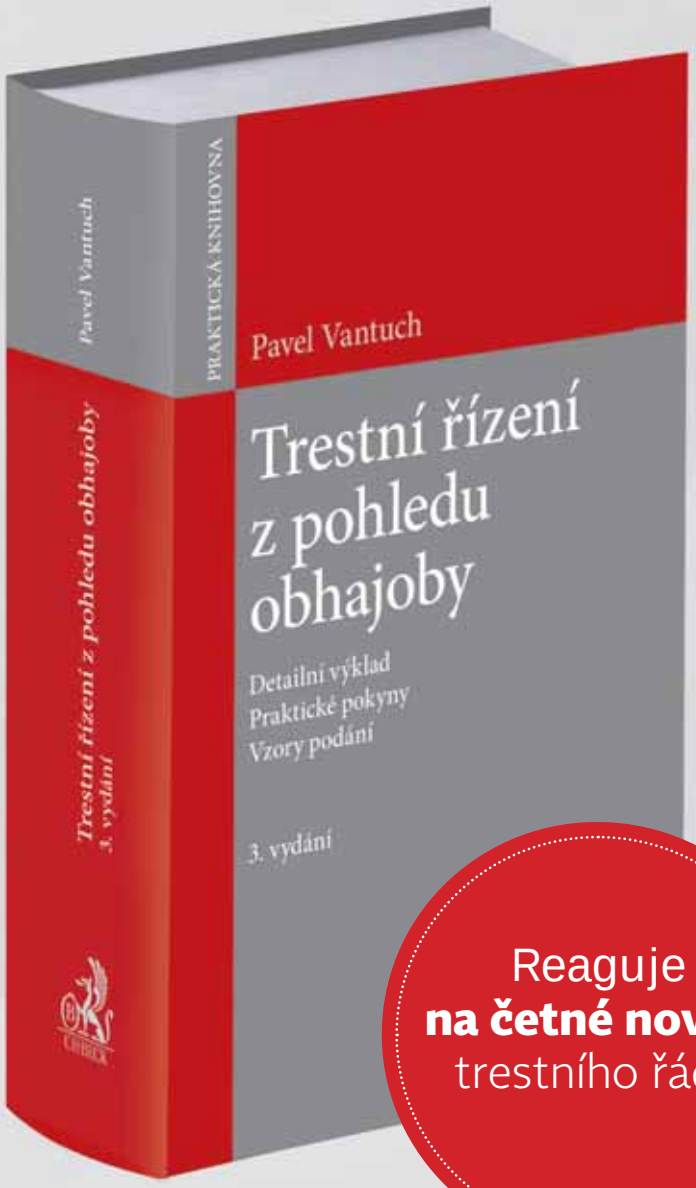
3. vydání

2024 | vázané s přebalem

1 440 | 1 990 Kč

obj. číslo VP16

- aktualizované a přepracované vydání
- reaguje na četné novely trestního řádu a další legislativní vývoj
- odpovídá na otázky, které obhájci kladou v každodenní praxi
- ukazuje možnosti obhajoby ve všech stadiích trestního řízení
- obsahuje stručné vzory nejčastějších podání obhájce, včetně těch, která nejsou v praxi dostatečně využívána
- doplňuje informace týkající se podmínek sjednání dohody o vině a trestu i možností jejich sjednávání obviněným a obhájcem se státním zástupcem

Reaguje **na četné novely** trestního řádu

Objednávejte na **www.beck.cz** • 733 734 348 • beck@beck.cz • **doprava zdarma** nad **1 500 Kč**

ZCELA **NOVÝ LEXUS LBX**

JIŽ ZA **7 990 KČ** **MĚSÍČNĚ BEZ DPH**

Kontroly a opravy, výměna kapalin nebo některých součástek, vždy v našich autorizovaných servisech.

Před zimou i před létem vám vyměníme i uskladníme pneumatiky.

Můžete si vybrat pojištění, které vám bude vyhovovat.

Nepřetržitá asistence 24 hodin, 7 dní v týdnu.

Lexus LBX přináší nadčasový styl, prvotřídní komfort a nejmodernější technologie. Využijte naši akční nabídku operativního leasingu KINTO ONE a získejte Lexus LBX za neopakovatelných **7 990 Kč** **měsíčně bez DPH.**

KINTO ONE

Lexus Průhonice
K Chotobuzi 330
251 01 Čestlice
www.lexus-pruhonice.cz

PRŮHONICE | LEXUS

Průměrná spotřeba paliva a produkce emisí CO_2 (WLTP) Lexus LBX: 5,2l/100km; 120g/km.
Leasingová splátka KINTO ONE pro leasingovou smlouvu uzavřenou na 48 měsíců s akontací 0 % ceny vozu a limitem najetých kilometrů 60 000 km během doby trvání smlouvy. Součástí kalkulace je finanční splátka, pojištění a zákonné poplatky. Uvedené ceny byly zaokrouhleny. Podrobnosti o leasingu KINTO ONE a konkrétní podmínky financování jsou k dispozici u autorizovaných prodejců Lexus. Tento materiál nepředstavuje nabídku na uzavření smlouvy ve smyslu občanského zákoníku a má pouze informativní charakter. Financující stranou je společnost Toyota Financial Services Czech s.r.o., IČ: 65413261, se sídlem Praha 5 – Stodůlky, Bavorská 2662/1, PSČ 155 00.

Z PRÁVNÍ TEORIE A PRAXE

Odpovědnost nezletilých za dluhy

Předmětem následujícího článku je hlubší analýza právního institutu omezení majetkové odpovědnosti nezletilých z hlediska občanského práva hmotného, vč. srovnání české a německé právní úpravy omezení majetkové odpovědnosti nezletilých.[1]

Mgr. Sofie Dietschová
působí jako asistentka soudce
na Obvodním soudě pro Prahu 7.

Byl to právě fenomén velkého počtu exekucí vedených s nezletilými, příp. mladými zletilými dlužníky, pro dluhy vzniklé v období jejich nezletilosti, který otevřel celospolečenskou diskusi o nutnosti vyšší míry ochrany této zranitelné skupiny před tíživými dluhy. Diskuse vyústila v přijetí **zák. č. 192/2021 Sb.**, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „novela k dětským dluhům"), kterým byl do českého právního řádu mj. zaveden nový **právní institut omezení majetkové odpovědnosti nezletilých**. Jeho přijetím zákonodárce posílil právní ochranu nezletilých před peněžitými dluhy z právního jednání. Právní ochrana, spočívající v omezení majetkové odpovědnosti nezletilých, je založena na přístupu *ex post*, neboť se soustředí na již vzniklé dluhy nezletilých a doplňuje právní ochranu nezletilých v podobě právní úpravy způsobilosti k právnímu jednání, která je založena na přístupu *ex ante*.

Inspiračním zdrojem pro přijetí tohoto nového právního institutu byl právní řád Spolkové republiky Německo, do kterého byl tento institut zaveden na sklonku 90. let minulého století, a to zákonem k omezení majetkové odpovědnosti nezletilých (Gesetz zur Beschränkung der Haftung Minderjähriger).[2]

Omezení majetkové odpovědnosti nezletilých v českém občanském právu

Právní institut omezení majetkové odpovědnosti nezletilých byl do české právní úpravy zaveden novelou k dětským dluhům. Právní úprava předmětného institutu je obsažena v ust. **§ 899a** zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „o. z."), které je systematicky zařazeno do právní úpravy rodičovské odpovědnosti, konkrétně do ustanovení upravujících péči o jmění dítěte.

Podle ust. § 899a odst. 1 o. z. **lze vymoci splnění peněžitého dluhu z právního jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, pouze z majetku, který nezletilý nabyl před nabytím plné svéprávnosti** (dále jen „původní majetek"), a **dále z majetku, který nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k původnímu majetku** (dále jen „odvozený majetek").

Věřitelům z období nezletilosti dlužníka, který nenabyl plné svéprávnosti (dále jen „původní věřitelé"), je k uspokojení určena pouze část majetku dlužníka, a dochází proto k zásadnímu **oddělení majetku nabytého až v období zletilosti** (dále jen „nově nabytý majetek"), ke kterému může dlužník původním věřitelům přístup za účelem jejich uspokojení odepřít, resp. je ponecháno na vůli dlužníka, zda původní věřitele rovněž z nově nabytého majetku sám dobrovolně uspokojí.

Nezletilý dlužník není právní úpravou omezení majetkové odpovědnosti bez dalšího chráněn před jakýmkoliv poklesem svých aktiv, **cílem je zabránit tomu, aby vstupoval do dospělého života zatížen přílišnými dluhy**. Nejhorší situace, ve které se dlužník v souvislosti s dětskými dluhy může ocitnout, je ta, že pozbude veškerá aktiva tvořící jeho původní majetek, a svůj dospělý život tak započne z hlediska svých majetkových poměrů tzv. „od nuly". Ochranu před zadlužením jako takovým nezletilému *ex ante* poskytuje především **potřeba soudního souhlasu s právním jednáním rodičů za nezletilého v případech stanovených ust. § 898 o. z.**, které se dotýká existujícího a budoucího jmění nezletilého či jednotlivé součásti tohoto jmění.

Věcný rozsah institutu omezení majetkové odpovědnosti

Z hlediska svého věcného rozsahu dopadá ust. § 899a o. z. na peněžité dluhy z právního jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti (dále také jen „nezletilý"). Zda přitom nezletilý právně jednal sám, či byl zastoupen jinou osobou, není z hlediska možnosti omezení majetkové odpovědnosti rozhodné.

Není podstatné ani to, kdy se peněžitý dluh stane splatným.

1 Podrobnému rozboru německé právní úpravy omezení majetkové odpovědnosti nezletilých je věnován samostatný dvojdílný článek v Advokátním deníku, nazvaný Německá právní úprava omezení majetkové odpovědnosti nezletilých, na který si čtenáře v případě bližšího zájmu o problematiku dovolím odkázat.

2 Srov. Gesetz zur Beschränkung der Haftung Minderjähriger vom 25. August 1998 (BGBl. I S. 2487).

Pro možnost omezení majetkové odpovědnosti je určující okamžik vzniku peněžitého dluhu, který musí být založen právním jednáním nezletilého.

Lze si položit otázku, zda omezení majetkové odpovědnosti dopadá i na jednotlivé pohledávky, které věřiteli vznikly za dlužníkem až v období jeho zletilosti, pokud jejich právní základ v podobě smlouvy spadá do období nezletilosti dlužníka. Jinými slovy, **zda peněžité dluhy ze závazků, které nezletilého zavazují k trvajícímu nebo opětovnému plnění, podléhají stejnému právnímu režimu**. Situaci poněkud komplikuje skutečnost, že se v zásadě k uzavření každé smlouvy, která nezletilého zavazuje k trvajícímu nebo opětovnému plnění, vyžaduje podle ust. § 898 odst. 2 písm. d) o. z. souhlas soudu. Peněžité dluhy z takové smlouvy proto nevznikají pouze na základě právního jednání nezletilého, jak vyžaduje ust. § 899a odst. 1 o. z., ale na základě složené právní skutečnosti.

Nabízí se nastíněný problém ohledně dlouhodobých závazků nezletilého převést do obecnější roviny a položit si dále otázku, zda má být ust. § 899a odst. 1 o. z. vykládáno doslovně, či zda je lze vykládat extenzivně a pod peněžité dluhy z právního jednání nezletilého zahrnout i peněžité dluhy z právního jednání nezletilého, ke kterému udělil souhlas soud podle ust. § 898 o. z.

Ačkoliv důvodová zpráva v tomto směru mlčí, lze dle mého názoru dospět k závěru, že do **věcného rozsahu normy by peněžité dluhy z právního jednání nezletilého, ke kterému udělil rodičům souhlas soud, spadat měly**. Opačný závěr by mohl vést k situaci odporující účelu právní úpravy, kdy by nezletilý byl u těchto svou povahou podstatných závazků méně chráněn, nežli je tomu u závazků každodenního života. *Ad absurdum* by nezletilý nemohl omezit svou majetkovou odpovědnost za dluh z úvěru poskytnutého za účelem placení školného na prestižní soukromé škole, ale u dluhu z koupě učebnice angličtiny již teoreticky ano. Lze jistě namítnout, že ochranu nezletilému poskytuje již samotný souhlas soudu, který je při svém rozhodování veden vždy nejlepším zájmem dítěte. Nelze však vyloučit, že soud např. v těch záležitostech, kdy je o udělení souhlasu nucen rozhodovat i na základě svých prognostických úvah, může pochybit. Takový charakter rozhodování soudu právě u zmíněných dlouhodobých závazků nezletilého vystupuje do popředí v případech, v nichž soud bude nucen zvažovat např. i to, jak se v budoucnu vyvine tržní situace pod vlivem faktorů rozhodných pro posouzení v příslušné věci. Zahrnutí peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého, ke kterému udělil soud souhlas, pod věcný rozsah normy dle mého názoru ani nepředstavuje příliš nepřiměřený zásah do zájmů věřitelů nezletilého, neboť ti se mohou uspokojit u rodičů nezletilého na základě jejich zákonného ručení podle ust. § 899a odst. 2 o. z., o kterém bude pojednáno ještě níže.

***A contrario* jsou z omezení majetkové odpovědnosti vyloučeny nepeněžité dluhy nezletilého z právního jednání a dále dluhy, které nezletilému vznikly z protiprávního činu či z jiné právní skutečnosti, a konečně i peněžité dluhy nezletilého, který je plně svéprávný.** V nezahrnutí uvedených jiných dluhů nezletilého do věcného rozsahu normy nelze spatřovat opomenutí zákonodárce, které by bylo mezerou v zákoně, a otevíralo tak prostor pro úvahy nad možným užitím *analogie legis*.

Naopak lze dovodit, že se jednalo o záměr zákonodárce, aby limitace majetkové odpovědnosti nezletilého byla umožněna výlučně u peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého. **Případným peněžitým dluhům z protiprávního jednání nezletilého byla novelou k dětským dluhům věnována pozornost zvlášť, a to změnou právní úpravy deliktní odpovědnosti nezletilých**.[3] I pro tyto případné peněžité dluhy nezletilých tak bylo nalezeno řešení, které se jevilo být z pohledu zákonodárce vhodné a spravedlivé. Z povahy věci je dále zřejmé, že pro nepeněžité dluhy nezletilého není řešení v podobě limitace majetkové odpovědnosti ani vhodné. A konečně, je-li nezletilý plně svéprávný, jeví se být zcela legitimní, aby s ním bylo i z hlediska jeho odpovědnosti nakládáno jako s ostatními plně svéprávnými subjekty a možnost omezení majetkové odpovědnosti mu byla odepřena.

Zvláštní právní úprava dluhů z nájmu

Podle ust. § 2282a o. z. **je omezení majetkové odpovědnosti možné u dluhu z nájmu, který na nezletilého jakožto člena nájemcovy domácnosti přešel v důsledku smrti nájemce** podle ust. § 2279 a násl. o. z. Další podmínkou je, aby nezletilý nenabyl ke dni smrti nájemce plné svéprávnosti.

Vzhledem k tomu, že nájem a s ním související dluhy na nezletilého přecházejí na základě právní události, bylo nutné, aby byla možnost limitace zavedena zákonodárcem explicitně za užití zákonného odkazu.[4] Její umožnění bylo odůvodněno tím, že se i v těchto případech otevírá prostor pro potenciální budoucí zadlužení nezletilého, neboť na jeho osobu přechází povinnost platit nájemné, které nepředstavuje zanedbatelnou finanční částku, přičemž nezletilý zpravidla není výdělečně činný.[5] K uvedenému přistupuje podle zákonodárce dále i skutečnost, že pro nezletilého, který není plně svéprávný, je často náročnější ve lhůtě dle ust. § 2279 odst. 4 o. z. písemně oznámit pronajímateli, že v nájmu nehodlá pokračovat, a tím nájem ukončit.[6] I když nezletilý nájem v zákonem stanovené lhůtě ukončí, není tím však vyloučeno, že bude jako člen nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni jeho smrti, podle ust. § 2282 o. z. odpovídat za dluhy nájemce, které z nájmu vznikly před jeho smrtí. I ve vztahu k těmto dluhům bylo omezení majetkové odpovědnosti nezletilého, který ke dni smrti nájemce nenabyl plné svéprávnosti, podle ust. § 2282a odst. 1 část věty za středníkem o. z. umožněno.[7] Povinnosti z nájmu však mohou na nezletilého, který není členem nájemcovy domácnosti, přejít jako na dědice nájemce podle ust. § 2282 o. z. V takovém případě je třeba rozlišovat mezi dluhy z nájmu, které vznikly před smrtí nájemce, a dluhy z nájmu, které vznikly až po jeho smrti. Limitace odpovědnosti podle ust. § 2282a odst. 1 ve spojení s § 899a o. z. přitom přichází v úvahu pouze u dluhů vzniklých až po smrti nájemce. Odpovědnost za dluhy, které vznikly před smrtí zůstavitele, bude řešena samostatně v rámci řízení o pozůstalosti za pomoci právních nástrojů dědického práva.[8]

3 Ke změnám v oblasti deliktní odpovědnosti nezletilých srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 192/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů; sněmovní tisk č. 984/0, 8. volební období, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, str. 46 [online], dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=984&CT1=0.

4 K peněžitým dluhům nezletilých z důvodu přechodu nájmu a nutnosti zákonného odkazu srov. op. cit. sub 3, str. 46.

5 Tamtéž, str. 43-44.

6 Tamtéž, str. 44.

7 Tamtéž, str. 47.

8 Tamtéž.

Výjimka z omezení majetkové odpovědnosti

Jedinou zákonodárcem upravenou výjimku z omezení majetkové odpovědnosti nezletilého za dluhy představují podle ust. § 899a odst. 1 část věty za středníkem o. z. peněžité dluhy nezletilého, které mu vznikly v souvislosti se samostatným provozováním obchodního závodu nebo jinou obdobnou výdělečnou činností podle ust. § 33 o. z.

Vzhledem k tomu, že je na nezletilého pro příslušný okruh právních vztahů nahlíženo jako na plně svéprávného, je žádoucí, aby nesl i tomu odpovídající odpovědnost. Jeví se být legitimní, aby v těchto případech bylo na nezletilého i z hlediska jeho odpovědnosti nahlíženo jako na plně svéprávného, a omezení majetkové odpovědnosti mu proto nebylo umožněno. Výjimka je ostatně ku prospěchu i samotného nezletilého, neboť bez jejího přijetí by nemusel být pokládán za rovnocenného obchodního partnera a mohl by být z právního styku pro příliš nerovnoměrné rozložení rizik vylučován.[9]

Majetek určený k uspokojení původních věřitelů

Jak bylo uvedeno výše, lze peněžité dluhy z právního jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, vymoci pouze z původního majetku a dále z odvozeného majetku, tedy majetku, který dlužník nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k původnímu majetku. **Postihnout lze přitom jen takový původní a odvozený majetek, který dlužník, resp. povinný, vlastní k okamžiku provádění soudního výkonu rozhodnutí, resp. exekuce.**[10] V důvodové zprávě je v této souvislosti uvedeno, že koncepci, která by se v poměrech českého práva snažila co nejvíce přiblížit německému inspiračnímu zdroji podle ust. § 1629a BGB[11] v tom smyslu, že by se původní věřitelé mohli při výkonu soudního rozhodnutí, resp. exekuce, uspokojit z majetku dlužníka až do výše hodnoty, kterou měl k okamžiku nabytí plné svéprávnosti dlužníka, je třeba odmítnout.

Důvodem byla především předpokládaná administrativní a finanční náročnost takového řešení, neboť by bylo spojeno s nutností zjišťování původního majetku, který dlužník k okamžiku provádění soudního výkonu rozhodnutí, resp. exekuce, již nevlastní, přičemž tento původní majetek by musel být následně i oceněn.[12] Řešení zvolené zákonodárcem se jevilo být schůdnější a dále i více souladné s principy, na nichž je vystavěno české vykonávací, resp. exekuční řízení. Zvolené řešení zároveň stále umožňuje dosáhnout zákonodárcem zamýšleného výsledku.[13] Hlavní motivací zákonodárce pro umožnění uspokojení původních věřitelů rovněž z odvozeného majetku byla snaha **zabránit tomu, aby byl původní majetek skrze právní jednání dlužníka přeměněn na majetek nově nabytý, ke kterému by bylo možné přistup původním věřitelům odepřít**. Záměrem zákonodárce bylo zabránit tomu, aby byla právní úprava omezení majetkové odpovědnosti nezletilých ze strany dlužníka **obcházena**.

Formulace, která byla k označení odvozeného majetku v zákonném znění zvolena, byla dle důvodové zprávy inspirována právní úpravou výjimky z aktiv tvořících společné jmění manželů dle ust. § 709 odst. 1 písm. d) o. z.[14] Odvozený majetek proto představují především majetkové hodnoty, které dlužník nabyl v souvislosti s prodejem či směnou svého původního majetku, jakož i předměty, které z těchto hodnot pořídil, nikoliv však již výnosy z původního majetku, které dlužník nabyl po nabytí plné svéprávnosti.[15] Pozitivním vymezením odvozeného majetku zákonodárce, ač inspirován výjimkami z aktiv tvořících společné jmění manželů, upustil od toho, aby jako odvozený majetek uvedl rovněž majetek, který dlužník nabyl náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu původního majetku po dosažení svéprávnosti. Je-li smyslem právní úpravy odvozeného majetku to, aby bylo zabráněno snížení rozsahu uspokojení původních věřitelů z původního majetku, bylo by dle mého názoru spravedlivé, aby i tyto, v období zletilosti formou náhrady nabyté majetkové hodnoty, které nepředstavují ve své podstatě nic jiného nežli „transformaci" původního majetku, odvozený majetek rovněž představovaly. Na druhé straně možnou motivací zákonodárce pro výslovné neuvedení takto v období zletilosti nabytých majetkových hodnot do odvozeného majetku mohlo být zavedení zákonného ručení rodiče nezletilého, které bylo upraveno za účelem posílení postavení věřitelů nezletilého ve vztahu k dluhům z právního jednání nezletilého, k němuž rodič dal souhlas nebo za nezletilého jednal. Sítem takto konstruované právní ochrany v zájmu původních věřitelů tak propadají dluhy z právního jednání, které učinil nezletilý zcela sám. I naposledy uvedené dle mého názoru **hovoří pro to, aby ekvivalent získaný dlužníkem v období zletilosti za poškození, zničení nebo ztrátu původního majetku do odvozeného majetku spadal**. Ve prospěch uvedeného závěru by poté hovořilo i to, pokud by se v praxi prosadil závěr, že zákonné ručení nedopadá na osobu poručníka, popř. opatrovníka nezletilého. Jakou cestou se praxe vydá, ale ukáže pravděpodobně až judikatorní vývoj.

Novelou exekučního řádu,[16] provedenou zákonem č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byli povinní, jejichž exekuované dluhy vznikly před dosažením 18 let věku povinného, zařazeni mezi tzv. **zranitelné povinné**, kterým je při mobiliární exekuci poskytována zvláštní ochrana.

Tato zvláštní ochrana tkví v tom, že se tento způsob exekuce může týkat pouze věcí, které jsou ve vlastnictví povinného nebo ve společném jmění povinného a jeho manžela a jejichž počet nebo hodnota neodpovídá obvyklým majetkovým poměrům. Do soupisu movitých věcí mohou být soudním exekutorem zahrnuty pouze věci, které z objektivního hlediska neodpovídají běžným majetkovým poměrům.[17] Movité věci, které běžným majetko-

9 K obtížím vstupovat do obchodněprávních vztahů bez upravení uvedené výjimky srov. op. cit. sub 3, str. 46.

10 K majetku dlužníka, ze kterého se původní věřitelé mohou uspokojit, srov. op. cit. sub 3, str 40.

11 Srov. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 15. Juli 2022 (BGBl. I S. 1146) geändert worden ist. Dále jen „BGB".

12 Op. cit. sub 3, str. 39.

13 Tamtéž.

14 Tamtéž.

15 Srov. J. Psutka: § 709, marg. č. 9, in M. Hrušáková, Z. Králíčková, L. Westphalová a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975), 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 155.

16 Srov. zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád" nebo „ex. řád").

17 Srov. M. Kasíková: § 67, marg. č. 4, 5, in M. Kasíková, M. Jirmanová, J. Hlubáček a kol.: Exekuční řád: Komentář, 5. vyd., C. H. Beck, Praha 2022, str. 627-628.

vým poměrům odpovídají, nemohou být tímto způsobem výkonu exekuce postiženy, přičemž není rozhodné, že náležejí do původního, resp. odvozeného majetku, ze kterého se jinak původní věřitelé mohou uspokojit. Lze proto shrnout, že **ochrana povinného před dluhy z období jeho nezletilosti je zvláštní právní úpravou exekucí prodejem movitých věcí posílena**.

Zákonné ručení rodiče nezletilého

Aby zákonodárce částečně vyvážil upřednostnění zájmu nezletilého nad zájmem původních věřitelů, rozhodl se ust. § 899a odst. 2 větou první o. z. upravit **zákonné ručení rodiče, který za dítě jednal nebo mu k právnímu jednání udělil souhlas, za peněžitý dluh nezletilého**. Zároveň mělo být tímto krokem rodičům zabráněno v tom, aby zneužívali omezení majetkové odpovědnosti nezletilého v právním styku.[18] Podle mého názoru se lze domnívat, že zákonné ručení rodiče bude založeno i v těch případech, v nichž je k jednání rodiče za nezletilého potřeba udělení souhlasu soudu.

Lze očekávat, že v **důsledku upravení zmíněného zákonného ručení budou věřitelé nezletilého motivováni k tomu, aby využili svého nově zavedeného práva podmínit následky právního jednání nezletilého souhlasem rodiče** podle ust. § 36 odst. 2 o. z. Za účelem posouzení, kterého z rodičů se zákonné ručení týká, se uplatní základní pravidlo pro výkon rodičovské odpovědnosti obsažené v ust. § 876 odst. 3 o. z.[19] Uplatní se proto vyvratitelná právní domněnka, že udělil-li souhlas jeden z rodičů vůči třetí dobrověrné osobě, učinil tak se souhlasem druhého rodiče, a ručit proto budou oba rodiče. Druhý rodič však může tuto domněnku vyvrátit, pokud se mu podaří prokázat, že udělení souhlasu odporoval, či by mu býval zjevně odporoval, pokud by o jeho udělení věděl.[20]

Rodiče jako ručitelé mají k dispozici všechny námitky, které má vůči původnímu věřiteli nezletilý dlužník.[21] Akcesorická povaha ručitelského závazku nebyla v tomto ohledu oproti jeho obecné úpravě nijak modifikována. V této souvislosti je třeba zmínit, že **omezenou vymahatelnost dluhu vůči nezletilému dlužníkovi není možné považovat za vlastnost vlastního dluhu, která by formou námitky prospívala ve smyslu ust. § 2023 odst. 1 o. z. rovněž rodiči jako ručiteli**, jako je tomu např. ohledně námitky promlčení.[22] Omezená vymahatelnost dluhu představuje pouhý projev omezení majetkové odpovědnosti dlužníka, které je spojeno výhradně s osobou nezletilého dlužníka, a není proto projevem vlastnosti samotného dluhu, ke kterému je třeba akcesorickou povahu ručitelského závazku výlučně vztáhnout.[23]

18 Srov. op. cit. sub 3, str. 39, 41.
19 Tamtéž, str. 41.
20 Tamtéž.
21 Tamtéž.
22 K povaze námitky dlužníka srov. T. Richter: § 2023, marg. č. 7, in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V., Závazkové právo, Obecná část (§ 1721-2054), 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2014, str. 1261.
23 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. 32 Cdo 916/2016.
24 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. 32 Cdo 916/2016, dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1640/2004, či ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 33 Cdo 2863/2010, obdobně i rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 26. 1. 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72.
25 K důvodům přijetí zákonného ručení srov. op. cit. sub 3, str. 41.
26 Tamtéž.
27 Tamtéž.
28 Tamtéž.

Na tomto místě lze poukázat na již ustálenou judikaturu obecných soudů, kterou bylo dovozeno, že na uplatnění pohledávky zajištěné třetí osobou, např. právě ručením, nemá vliv skutečnost, že dlužník zemřel a dědici odpovídají za jeho dluhy pouze do výše ceny nabytého dědictví.[24] Jinými slovy, námitka dědice, kterou uplatní omezení své odpovědnosti za dluh zůstavitele jen do výše hodnoty nabytého dědictví, ručiteli neprospívá. Domnívám se, že právě uvedené je přenositelné i na zákonné ručení rodiče podle ust. § 899a odst. 2 o. z. Pokud by tomu tak nemělo být, postrádala by koncepce založená na zákonném ručení rodičů při zachování akcesority smysl a nemohla by sloužit částečnému vyvážení zájmů věřitelů nezletilého, jak zákonodárce zamýšlel. Zákonné ručení by v takovém případě dále neplnilo funkci zákonné pojistky proti tomu, aby rodiče privilegované postavení nezletilého v rámci smluvních závazků nezneužívali ve svůj vlastní prospěch. Lze proto uzavřít, že **beneficium v podobě omezené vymahatelnosti dluhu je vázáno výlučně na osobu nezletilého, a nikoliv na samotný dluh**, a proto se akcesorická povaha ručitelského závazku ve vztahu k němu neprosadí.

Podstatný rozdíl oproti obecné právní úpravě ručení spočívá v **explicitním vyloučení regresu rodiče vůči vlastnímu dítěti jako dlužníkovi**, viz ust. § 899a odst. 2 věta druhá o. z. Ačkoliv lze předpokládat, že by ze strany rodičů k jeho uplatnění právě pro citovou vazbu docházelo jen velmi zřídka, lze toto rozhodnutí zákonodárce z důvodu náležité ochrany nezletilého uvítat. Sám zákonodárce v důvodové zprávě připouští, že se zmíněná právní konstrukce vypuštěním možnosti regresu do jisté míry připodobňuje přechodu dluhu. Považuje ji však za zcela ospravedlnitelnou, neboť jsou to podle jeho názoru v konečném důsledku právě rodiče, kteří zapříčinili dluh nezletilého, vzniklý při výkonu rodičovské odpovědnosti.[25] Zákonodárce dokonce předpokládá, že mnoho věřitelů bude postupovat podle ust. § 2021 odst. 1 věty druhé o. z. a ohledně plnění dluhu se přímo obrátí na rodiče bez předchozí písemné výzvy dlužníkovi, neboť bude nepochybné, že ten dluh nesplní.[26] **Vyloučení regresu však nebrání tomu, aby na nezletilého dlužníka přešel dluh rodičů ze zákonného ručení jako na jejich dědice.** Dojde-li k úmrtí obou rodičů jakožto ručitelů nezletilého dlužníka, je podle důvodové zprávy třeba rozlišovat, zda jim před smrtí vznikla povinnost splnit dluh za nezletilého, či nikoliv.[27] Nedošlo-li ke vzniku takové povinnosti, neexistuje zde dluh, který by mohl na nezletilého dlužníka jako na dědice přejít. V opačném případě podle zákonodárce na nezletilého dluh přechází a nezletilý dlužník jako dědic je v takovém případě dostatečně chráněn instituty dědického práva, pročež se jako nezbytné nejeví zavedení možnosti omezení majetkové odpovědnosti.[28]

V souvislosti se zavedením zákonného ručení rodiče podle ust. § 899a odst. 2 o. z. a jeho systematickým zařazením do právní úpravy rodičovské odpovědnosti vyvstává **otázka, zda zmíněné zákonné ručení dopadá pouze na rodiče nezletilého, či zda je použitelné i ve vztahu k poručníkovi, popř. opatrovníkovi nezletilého**.

Poručník je nezletilému soudem jmenován, pokud není žádného rodiče, který by vůči nezletilému vykonával rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Podle ust. § 928 odst. 2 o. z. poručníkovi náležejí v zásadě všechny povinnosti a práva, které mají rodiče. Výslovně je dále upraveno jen to, že poručník nemá vůči nezletilému vyživovací povinnost. Vzhledem k tomu, že je zákonné ručení systematicky zařazeno právě do právní úpravy rodičovské odpo-

vědnosti, mohla by tato skutečnost svádět k závěru, že se zákonné ručení dotýká i poručníka. Domnívám se však, že by se jednalo o zkratkovitý závěr, což opírám o dále uvedené. Poručník nikdy není nositelem rodičovské odpovědnosti.[29] Je jen oprávněn vykonávat zásadně všechny povinnosti a práva tvořící její obsah, přičemž však okruh těchto povinností a práv může být soudem výjimečně vymezen i jinak, resp. zúžen, a to s přihlédnutím k osobě poručníka nebo poměrům nezletilého, jakož i k důvodu, pro který nemají rodiče všechny povinnosti a práva tvořící rodičovskou odpovědnost. Poručník dále nemusí o nezletilého osobně pečovat. Je tedy zřejmé, že se rozsah povinností a práv jednotlivých poručníků může i značně lišit. Ani při velmi širokém rozsahu povinností a práv poručníka však vztah mezi ním a poručencem nebude nikdy tak komplexní jako vztah mezi rodičem a dítětem. Je to ale právě komplexnost vztahu mezi rodičem a dítětem, která podle mého názoru činí zákonné ručení s vyloučením práva regresu odůvodnitelné. I přes systematické zařazení zákonného ručení do právní úpravy rodičovské odpovědnosti nelze pominout, že **rodiče mají na rozdíl od poručníka ve vztahu k nezletilému vyživovací povinnost, přičemž případnou povinnost rodiče splnit za nemajetné dítě dluh lze dovodit právě z titulu vyživovací povinnosti**.[30] Jak bylo již výše uvedeno, sám zákonodárce při přijímání předmětné právní úpravy předpokládal, že mnozí věřitelé nezletilého budou postupovat podle ust. § 2021 odst. 1 věty druhé o. z. a ohledně plnění dluhu se obrátí přímo na rodiče nezletilého jakožto jeho ručitele bez předchozí písemné výzvy dlužníkovi, neboť je nepochybné, že dlužník dluh nesplní.[31] Ve spojení s vyloučením regresu pak koncepce zákonného ručení rodiče do jisté míry připomíná přechod dluhu, a má tak nepochybně citelný dopad do majetkové sféry rodiče, který však má vůči nezletilému, jak uvedeno, vyživovací povinnost. Je proto otázkou, zda je taková koncepce akceptovatelná i ve vztahu k poručníkovi, který – jak bylo již zmíněno – vyživovací povinnost ve vztahu k poručenci nemá.

Lze jistě namítnout, že zákonné ručení nevzniká zcela automaticky u všech peněžitých dluhů nezletilého, ale je založeno pouze v případě, pokud rodič jako zákonný zástupce za nezletilého právně jednal či k jeho jednání udělil souhlas, přičemž za nezletilého může právně jednat či mu udělovat souhlas k právnímu jednání právě i jeho poručník. Jinými slovy, **zákonné ručení je založeno pouze tam, kde nezletilému dluh vzniká v důsledku výkonu rodičovské odpovědnosti**, k jejímuž vykonávání je oprávněn (ale i povinen) i poručník. Na tomto místě je třeba připomenout, že podle ust. § 36 odst. 2 o. z. mohou věřitelé vznesením požadavku na udělení souhlasu ze strany zákonného zástupce podmínit účinnost v zásadě jakéhokoliv právního jednání nezletilého, s výjimkou právních jednání osobní povahy a právních jednání podle ust. § 33 o. z.

Zákonné ručení tak může mít potenciálně velmi široký dosah. V této souvislosti si lze položit otázku, kdo by byl ochoten funkci poručníka vykonávat, pokud by vedle již tak vysokých nároků, které jsou na osobu poručníka kladeny, byl její výkon spojen ještě i s tak významnými potenciálními hmotněprávními dopady do majetkové sféry poručníka. Naopak, je možné předpokládat, že by se osoby, které by jinak o nezletilého jevily zájem, zdráhaly z důvodu svého potenciálního zákonného ručení této funkce ujmout a své jmenování poručníkem by raději odmítaly. Hledání vhodné osoby pro výkon funkce poručníka by se proto pro soud mohlo stát komplikovanějším, nežli je tomu dosud. Jako příliš důvodné se nejeví ani obavy z případného zneužití institutu omezení majetkové odpovědnosti poručníkem, pokud by se na jeho osobu zákonné ručení nevztahovalo.

Podle ust. § 933 odst. 1 o. z. je poručník na rozdíl od rodičů pod stálým dohledem soudu. **Poručník dále potřebuje podle ust. § 934 odst. 1 o. z. ke každému rozhodnutí v nikoliv běžné záležitosti, které se týká nezletilého, souhlas soudu.** Jedná-li poručník bez potřebného souhlasu soudu, k takovému jednání se nepřihlíží. A konečně je poručník povinen podávat podle ust. § 934 odst. 2 o. z. soudu periodické zprávy o osobě dítěte a jeho vývoji a dále předkládat účty ze správy jeho jmění, a to nejpozději v časovém horizontu jednoho roku. Není proto pochyb, že je **poručník ze strany soudu vystaven mnohem přísnější kontrole než rodič nezletilého**. Soud má přitom povinnost poručníka podle ust. § 937 odst. 1 o. z. z jeho funkce odvolat, poruší-li své poručnické povinnosti. Takové porušení povinností lze podle mého názoru mj. spatřovat i v zavazování nezletilého s úmyslem zneužít omezení jeho majetkové odpovědnosti k vlastnímu prospěchu.

Ve zneužití limitace majetkové odpovědnosti nezletilého ve vlastní prospěch lze přinejmenším nalézt důvod, pro který není vhodné, aby poručník svou funkci nadále vykonával. Soud má v takovém případě podle ust. § 937 odst. 2 o. z. povinnost zvážit jeho odvolání. Na počínání poručníka může dále dohlížet i poručnická rada podle ust. § 3022 odst. 2 ve spojení s § 472 a násl. o. z. Kromě výše uvedeného lze dále konstatovat, že ani z důvodové zprávy nevyplývá, že by zákonodárce zamýšlel vztáhnout zákonné ručení rovněž na jiné osoby než rodiče. V důvodové zprávě je ve vztahu k zákonnému ručení důsledně hovořeno toliko o rodičích nezletilého a poručník není ani jednou zmíněn.[32] Pokud by zákonodárce skutečně zamýšlel vztáhnout zákonné ručení rodiče i na poručníka, nic mu nebránilo v tom, aby v rámci právní úpravy poručnictví zřídil zákonný odkaz na ust. § 899a odst. 2 o. z. Takový krok by byl vítaný i z důvodu právní jistoty, která je u tak podstatného právního institutu, jako je ručení, vždy velmi důležitá, a to tím spíše, je-li odpovědnost hlavního dlužníka omezená a regres ručitele vyloučen. V neposlední řadě lze uvést, že s tak přísným právním institutem, jako je zákonné ručení bez možnosti regresu, představujícím v občanském právu výjimku, je jistě vhodné nakládat obezřetně, a jeho osobní rozsah proto vykládat spíše restriktivně. Z výše uvedených důvodů zastávám názor, že **institut zákonného ručení se vztahuje pouze na rodiče nezletilého, a nikoliv i na jeho poručníka**.

Stejný závěr lze tím spíše učinit i ve vztahu k opatrovníkovi nezletilého, který na rozdíl od poručníka vykonává pouze některé povinnosti a práva náležející do rodičovské odpovědnosti, a to vždy v konkrétním případě, kdy to vyžaduje ochrana zájmů a práv nezletilého.[33] **Opatrovník nezletilého zejména zastupuje v určitých právních záležitostech či je mu svěřena správa jeho jmění.** Kromě případu, pro který je opatrovník soudem

29 Srov. M. Zuklínová, J. Dvořák, J. Švestka a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek 2., Díl druhý: Rodinné právo, 1. vyd., Wolters Kluwer ČR, Praha 2016, str. 135.

30 K povinnosti rodiče splnit dluh za nemajetné dítě z titulu vyživovací povinnosti srov. O. Frinta, D. Frintová, D. Elischer: Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice, Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů, Právní rozhledy č. 21/2019, str. 729, dále nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 1775/14 (bod 27 odůvodnění).

31 Srov. op. cit. sub 3, str. 41.

32 Srov. tamtéž.

33 K institutu opatrovníka blíže srov. op. cit. sub 29, str. 144.

jmenován, však nezletilý náležitou právní ochranu má, neboť je zde jiná osoba, která o právní záležitosti nezletilého pečuje, ať už je jí rodič, či právě poručník nezletilého.[34] Důvody pro jmenování opatrovníka soudem mohou být přitom podle ust. § 943 o. z. různorodé. Jaké konkrétní povinnosti a práva má opatrovník ve vztahu k nezletilému vykonávat, vymezí soud při jeho jmenování rozsudkem. Je tak patrné, že se ze všech uvedených vztahů jedná o ten nejméně komplexní a vztáhnutí zákonného ručení na opatrovníka by bylo podle mého názoru vůči opatrovníkovi nepřiměřené a příliš tvrdé. V návaznosti na výše uvedené lze doplnit, že **věřitelům nezletilého nic nebrání v tom, aby si vznik ručitelského závazku vůči poručníkovi či opatrovníkovi vymínili smluvní cestou**.

Na závěru o neuplatnění zákonného ručení podle ust. § 899a odst. 2 o. z. vůči poručníkovi a opatrovníkovi nezletilého podle mého názoru nic nemění ani skutečnost, že v rámci speciální právní úpravy zákonného ručení u dluhu z nájmu, který na nezletilého přešel v důsledku smrti nájemce, byli poručník a opatrovník nezletilého jako zákonní ručitelé zákonodárcem výslovně uvedeni. Podle ust. § 2282a odst. 2 o. z. platí, že zákonný zástupce, opatrovník nebo poručník, který za nezletilého neukončil nájem bytu nebo domu, ač mohl rozumně předpokládat, že povinnosti vyplývající z nájmu nebude nezletilý schopen plnit, ručí za dluh z nájmu vzniklý ode dne, kdy se ujal své funkce, pokud s nezletilým po přechodu nájmu v bytě nebo domě žil. Uvedené zákonné ručení dopadá jak na zákonného zástupce, tak na poručníka a opatrovníka pouze tehdy, jsou-li splněny předpoklady uvedené v předchozí větě. V důvodové zprávě je v této souvislosti uvedeno, že **cílem této zvláštní úpravy zákonného ručení je zabránit tomu, aby ze strany uvedených osob docházelo k pokračování v nájmu při vědomí toho, že nezletilého nemohou dluhy z nájmu podstatněji ohrozit právě vzhledem k možnosti omezení jeho majetkové odpovědnosti, přičemž nelze vyloučit, že by se uvedené osoby mohly pokusit dané situace zneužít ve svůj prospěch**.[35] Zákonodárce tak reagoval na specifickou situaci, přičemž prostřednictvím zavedení zvláštního zákonného ručení se snažil především chránit zájmy věřitele nezletilého před osobami, které jsou oprávněné nezletilého zastupovat a situace přechodu nájmu by se mohly pokusit využít. Větší akcentování zájmů věřitele nezletilého skrze rozšíření zákonného ručení na další osoby se v tomto případě jeví být pochopitelné právě i vzhledem k dlouhodobému charakteru nájemního vztahu.

Uplatnění omezení majetkové odpovědnosti

Svůj procesní odraz nalezl institut omezení majetkové odpovědnosti v ust. § 262c zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.").

Podle naposledy uvedeného ustanovení platí, že **má-li být výkonem rozhodnutí uspokojena peněžitá pohledávka ze závazku povinného vzniklého v době, kdy byl nezletilým, který nenabyl plné svéprávnosti, lze výkonem rozhodnutí postihnout pouze majetek, který povinný nabyl před nabytím plné svéprávnosti, tedy původní majetek, a majetek, který povinný nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k původnímu majetku, tedy odvozený majetek** (dále také jen „postižitelný majetek").[36]

Právě uvedené neplatí pro peněžité pohledávky ze závazků povinného, které vznikly v souvislosti s provozováním obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti podle ust. § 33 odst. 1 o. z. Je-li při výkonu rozhodnutí v rozporu s výše uvedeným postižen majetek povinného, odlišný od postižitelného majetku, může se povinný podle ust. § 262c odst. 2 o. s. ř. domáhat v této části zastavení výkonu rozhodnutí. O tomto právu musí být podle ust. § 262c odst. 2 o. s. ř. soudem poučen při nařízení výkonu rozhodnutí. Soud v první fázi řízení o výkon rozhodnutí sám aktivně nezjišťuje, zda je majetek, který má být podle návrhu oprávněného postižen, postižitelný podle ust. § 262c odst. 1 o. s. ř. Zákonodárce se pro dodržení obecného postupu v první fázi řízení o výkon rozhodnutí, ze kterého představuje výjimku pouze postižení majetku ve společném jmění manželů podle § 262a o. s. ř., rozhodl záměrně.[37]

Současně však zavedl již výše zmíněnou **poučovací povinnost soudu ve vztahu k povinnému o jeho možnosti domáhat se zastavení výkonu rozhodnutí**. Povinný má k dispozici obecné procesní prostředky obrany v podobě vylučovací žaloby podle ust. § 267 o. s. ř. a návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle ust. § 268 o. s. ř.[38] Popsaný postup, vč. poučovací povinnosti, se s ohledem na ust. § 52 odst. 1 a 2 ex. řádu uplatní i v exekučním řízení. Pokud však v rámci soudního výkonu rozhodnutí bude již před nařízením výkonu rozhodnutí bez jakéhokoliv bližšího prověřování zcela jednoznačné, že v návrhu oprávněného uvedený majetek povinného není postižitelný podle ust. § 262c odst. 1 o. s. ř., nebude soud moci takovému návrhu vyhovět.[39] Jak je v důvodové zprávě dále uvedeno, lze si představit i situaci, kdy bude v zájmu samotného povinného, aby byl v rámci výkonu rozhodnutí postižen jinak podle ust. § 262c odst. 1 o. s. ř. nepostižitelný majetek.[40]

Může tomu tak být zejména tehdy, bude-li hodnota postižitelného majetku významně převyšovat hodnotu pohledávky, která je vymáhána.[41] Lze si např. představit situaci, kdy postižitelný majetek povinného bude tvořit pouze cenná nemovitost, kdy by vydobytí pohledávky, mající oproti nemovitosti zanedbatelnou hodnotu, prodejem této nemovitosti bylo v rozporu se zásadou přiměřenosti výkonu rozhodnutí podle ust. § 263 odst. 2 o. s. ř., resp. ust. § 58 odst. 2 ex. řádu. Zásada přiměřenosti výkonu rozhodnutí ani v uvedeném případě nemůže ustoupit do pozadí, neboť by to bylo v rozporu se zájmem povinného.[42]

Podle zákonodárce je však možné předpokládat, že v takovém

34 Op. cit. sub 29, str. 144.

35 Srov. op. cit. sub 3, str. 46.

36 Je vhodné poznamenat, že ačkoliv by zákonodárcem zvolená formulace ust. § 262c o. s. ř. mohla budit dojem, že se možnost omezeného postihu majetku povinného uplatní ve vztahu ke všem peněžitým pohledávkám ze všech závazků, které povinnému vznikly jako nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, nebude tomu tak. Předmětné procesní ustanovení je nutné vykládat v úzké souvislosti s ust. § 899a odst. 1 o. z., podle kterého je omezení majetkové odpovědnosti přípustné pouze u peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého. Ve vztahu k peněžitým pohledávkám ze závazků vzniklých z protiprávního činu povinného nebo z jiné právní skutečnosti by tak postup podle ust. § 262c o. s. ř. neměl být přípustný, neboť pro něj schází hmotněprávní základ.

37 K postupu soudu v první fázi řízení o výkonu rozhodnutí srov. op. cit. sub 3, str. 53-54.

38 Tamtéž, str. 54.

39 Srov. J. Levý: § 262c, marg. č. 6, in K. Svoboda, P. Smolík, J. Levý, J. Doležílek a kol.: Občanský soudní řád, Komentář, 3. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, str. 1251.

40 Srov. op. cit. sub 3, str. 53-54.

41 Srov. J. Levý: § 262c, marg. č. 7, in op. cit. sub 39, str. 1252.

42 Tamtéž.

případě ani sám povinný nebude namítat nepostižitelnost majetku, který nabyl již v rámci své zletilosti, neboť splácet „dětský dluh" např. prostřednictvím srážek ze mzdy mu bude v takovém případě vyhovovat více.[43] Pokud by se však povinný pokusil této situace zneužít a následně by výkon vedený do nepostižitelného majetku rozporoval, bylo by možné na takové jednání povinného nahlížet jako na zneužití práva.[44]

Srovnání právních úprav institutu omezení majetkové odpovědnosti

Jak bylo již uvedeno, **inspiračním zdrojem české právní úpravy institutu omezení majetkové odpovědnosti nezletilých se stala právní úprava německá**, do které byl tento institut zaveden zákonem k omezení majetkové odpovědnosti nezletilých (Gesetz zur Beschränkung der Haftung Minderjähriger). Jádro právní úpravy tohoto institutu je obsaženo v ust. **§ 1629a BGB**, přičemž za účelem bližšího obeznámení se s touto právní úpravou, jakož i pro větší názornost následujícího srovnání obou právních úprav, si dovoluji čtenáře odkázat na samostatný dvojdílný článek v Advokátním deníku nazvaný *Německá právní úprava omezení majetkové odpovědnosti nezletilých*, který je podrobnému rozboru německé právní úpravy věnován.

Ačkoliv obě právní úpravy nepochybně spojuje snaha zákonodárců zabránit tomu, aby osoby jako již plně svéprávné vstupovaly do „dospělého života" zatíženy značnými dluhy ze svého dětství, lze v nich vypozorovat četné rozdíly.

Oběma právním úpravám je společné systematické zařazení institutu omezení majetkové odpovědnosti nezletilých do právní úpravy **rodičovské odpovědnosti**, resp. rodičovské péče *(elterliche Sorge)*. Významnější rozdíly je možné spatřovat ve **vymezení věcného rozsahu institutu**. Přes rozdílné jazykové vyjádření je zřejmé, že se omezení majetkové odpovědnosti podle obou právních úprav uplatní v zásadě jen u dluhů z právního jednání nezletilého. V této souvislosti je vhodné zdůraznit, že způsobilost k právnímu jednání nezletilého je v německém občanském právu významně omezena a dluhy z právního jednání mohou nezletilému vzniknout, pouze pokud za nezletilého jednají rodiče nebo jiná osoba se zástupčím oprávněním, či pokud nezletilý právně jedná se souhlasem svých zákonných zástupců.

Německý zákonodárce výslovně připustil **limitaci odpovědnosti dále i u závazků z právního jednání nezletilého, ke kterému udělil souhlas soud**. Český zákonodárce tak výslovně neučinil, nicméně se domnívám, že vzhledem ke smyslu a účelu přijaté právní úpravy lze výkladem dovodit, že i v těchto případech je limitace možná.

Z hlediska věcného rozsahu institutu se právní úpravy rozcházejí dále v tom, že německý zákonodárce **připustil omezení majetkové odpovědnosti rovněž u závazků, které byly nezletilému založeny jiným jednáním** *(sonstige Handlung)* **rodičů či jiných osob**, přičemž tuto kategorii představují zejména závazky z reálných úkonů *(Realakten)* rodičů či jiných osob, které jsou nezletilému přičitatelné.

Podle německé právní úpravy jsou do věcného rozsahu zahrnuty i závazky, resp. dluhy, které na nezletilého přešly z důvodu nabytí dědictví. Limitace majetkové odpovědnosti nezletilého je v tomto naposledy uvedeném případě připuštěna u dluhů, které nezletilému vznikly na základě právní události. Obdobně český zákonodárce připustil omezení majetkové odpovědnosti v případě, kdy nezletilému byly založeny dluhy v důsledku přechodu nájmu na jeho osobu z důvodu smrti nájemce, jehož domácnosti byl nezletilý členem. Co ze zákonného znění **německé právní úpravy** sice nevyplývá, avšak zároveň představuje i **významný přesah** do roviny obchodního práva, je, že **omezení majetkové odpovědnosti je možné i u závazků, které nezletilému jako společníkovi vznikly na základě jeho zákonného ručení v osobní společnosti**.

Lze shrnout, že **společným jmenovatelem pro všechny výše uvedené závazky nezletilého, u kterých německý zákonodárce limitaci majetkové odpovědnosti připustil, je skutečnost, že se jejich vznik neodvíjí od výlučné vůle nezletilého, ale od jednání či alespoň přičinění jiných osob, a po nezletilém proto nelze spravedlivě požadovat, aby za ně sám plně odpovídal**. Pro českého zákonodárce je naopak z hlediska možnosti limitace nerozhodné, jednal-li právně nezletilý zcela sám, či byl-li zastoupen jinou osobou. Je však třeba vzít v úvahu, že **nezletilému je českou právní úpravou pro zavazování se vlastním právním jednáním ponechán mnohem širší prostor**, nežli je tomu v rámci právní úpravy německé, kde se nezletilý svým výlučným právním jednáním v zásadě zavázat nemůže, pokud to pro něj není pouze právně výhodné či alespoň neutrální, přičemž založení dluhu pro nezletilého situaci pouhé právní výhodnosti popírá.

Ačkoliv byl věcný rozsah institutu omezení majetkové odpovědnosti nezletilých německým zákonodárcem pozitivně vymezen relativně široce, zasáhl do něj výrazně přijetím výjimky, podle které se omezení majetkové odpovědnosti neuplatní ve vztahu k závazkům, které sloužily výhradně k uspokojování osobních potřeb nezletilého, přičemž pod tento neurčitý právní pojem mají spadat nikoliv pouze drobné závazky každodenního života, ale i větší závazky, které obvykle slouží k uspokojování potřeb nezletilého příslušné věkové skupiny. V české právní úpravě žádná taková výjimka upravena není, a nezletilý proto může teoreticky omezit svou majetkovou odpovědnost i u drobných závazků každodenního života. V praxi lze nicméně předpokládat, že takové závazky budou plněny nezletilým bezprostředně na místě z ruky do ruky, a nebude tak vznikat potřeba ve vztahu k nim uplatnit omezení majetkové odpovědnosti. Shodně obě právní úpravy z možnosti limitace vyjímají závazky, resp. dluhy nezletilého, které mu vznikly v souvislosti s provozováním samostatné výdělečné činnosti, resp. obchodního závodu.

Ve shodě s účelem sledovaným zavedením právní úpravy institutu majetkové odpovědnosti nezletilých bylo jak německou, tak také českou právní úpravou významně omezeno právo starých, resp. původních věřitelů uspokojit se z majetku dlužníka. Ti se mohou uspokojit v zásadě pouze z majetku, který dlužník nabyl před nabytím zletilosti, resp. plné svéprávnosti, tedy pouze ze starého, resp. původního majetku dlužníka. Naopak k majetku, nabytému až v období zletilosti, resp. plné svéprávnosti, jim může dlužník přístup odepřít. V obou právních úpravách tak nabytí plné svéprávnosti, přičemž podle německé právní úpravy tento okamžik vždy splývá s dovršením zletilosti, představuje zásadní předěl, který je určující pro oddělení dvou majetkových sfér dlužníka – starého, resp. původního, a nového, resp. nově nabytého majetku.

Oběma právním úpravám je společné, že **k omezení majetko-**

43 Srov. op. cit. sub 3, str. 54.
44 Tamtéž.

vé odpovědnosti nedochází automaticky, *ex lege*, ale naopak **je vždy vyžadováno aktivní jednání dlužníka v rámci soudního řízení**. Podstatně se však právní úpravy **liší v tom, jakým způsobem má být výše uvedeného cíle dosaženo**, přičemž z uvedeného vyplývají i rozdíly v postavení dlužníka, který o omezení majetkové odpovědnosti usiluje.

Německý zákonodárce za účelem uplatnění limitace poskytl dlužníkovi námitku *(Einrede)*, přičemž ve vztahu k právním následkům, které její uplatnění vyvolává, odkázal na obdobné použití právní úpravy námitky nedostatečnosti pozůstalosti *(Dürftigskeitseinrede)*, kterou má k dispozici dědic za účelem limitace své odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Pokud **dlužník** námitku uplatní, **vystupuje ve vztahu ke starému majetku jako jeho správce**, přičemž za jeho správu starým věřitelům odpovídá obdobně jako příkazník. Takto přitom dlužník odpovídá nikoliv pouze od okamžiku uplatnění námitky, ale zpětně, a to od okamžiku dovršení zletilosti, tj. nabytí plné svéprávnosti. **Hlavní povinností dlužníka jako správce je dbát o to, aby hodnota starého majetku zůstala zachována.** Za porušení povinností při správě starého majetku odpovídá dlužník neomezeně svým novým majetkem. Za účelem uspokojení starých věřitelů je podle německé právní úpravy dlužník povinen vydat starý majetek, resp. strpět výkon exekuce starého majetku. Je-li tento majetek vyčerpán, může dlužník (další) uspokojení starých věřitelů odmítnout. Je tak patrné, že německá právní úprava je ve vztahu k dlužníkovi relativně přísná a klade na jeho osobu poměrně vysoké nároky.

Český zákonodárce tuto koncepci, formovanou specifiky německého dědického práva, nepřevzal. Přístup, který zvolil, lze ve vztahu k dlužníkovi považovat za benevolentnější, neboť původním věřitelům je umožněno uspokojit se pouze z původního a odvozeného majetku dlužníka, který vlastní k okamžiku soudního výkonu rozhodnutí, resp. exekuce, přičemž dlužník věřitelům za jeho správu, resp. zachování jeho hodnoty až do jeho vyčerpání v důsledku uspokojení původních věřitelů, nijak neodpovídá. **V právní úpravě tak schází mechanismus, který by původní věřitele chránil před znehodnocením původního a odvozeného majetku v důsledku zanedbání péče o něj ze strany dlužníka.**

Za účelem částečného vyvážení zájmů původních věřitelů vůči jinak právní úpravou upřednostňovaným zájmům nezletilého upravil český zákonodárce zákonné ručení rodiče za peněžitý dluh z právního jednání nezletilého, pokud ten za nezletilého sám jednal či k jeho jednání udělil souhlas. Tímto krokem zamýšlel zákonodárce dále i prohloubit odpovědnost rodiče za výkon rodičovské odpovědnosti. Zákonné ručení má rovněž zabránit zneužívání privilegovaného postavení nezletilého rodiči při uzavírání zejména riskantních smluv. Německý zákonodárce se k tak razantnímu kroku, zasahujícímu citlivě do majetkové sféry rodičů, neuchýlil a ani o něm v rámci legislativního procesu vážněji neuvažoval, ačkoliv mají rodiče, jak bylo již dříve uvedeno, na právní jednání nezletilého zcela zásadní vliv. Obecně tak přenechal zřízení zajišťovacích závazků na vůli stran, resp. přenechal starým věřitelům, aby si sami zajištění dluhu nezletilého obstarali, a to ať již u jeho rodičů, či jiných osob. V zájmu vyšší míry právní jistoty dále stanovil, že se zajišťovacích instrumentů ovládaných principem akcesority možnost omezení majetkové odpovědnosti nezletilého nijak nedotýká. Jinými slovy, beneficium spočívající v možnosti omezení majetkové odpovědnosti je vyhrazeno výlučně nezletilému dlužníkovi. V rámci české právní úpravy žádné takové právní pravidlo upraveno není, nicméně je k dispozici ustálená judikatura, kterou bylo dovozeno, že **na uplatnění pohledávky zajištěné třetí osobou, např. právě ručením, nemá vliv skutečnost, že dlužník zemřel a dědici odpovídají za jeho dluhy pouze do výše ceny nabytého dědictví**. V předchozí větě uvedené judikatorní závěry lze podle mého názoru vztáhnout i k omezené majetkové odpovědnosti nezletilého a zákonnému ručení jeho rodiče.

A konečně lze uvést, že se **německá právní úprava od české výrazněji liší dále i v souvislosti s již výše zmíněným přesahem do roviny obchodního práva, kdy byly v jejím rámci přijaty dvě vyvratitelné právní domněnky**. Ty jsou upraveny v zájmu věřitelů dlužníka, pokud ten po dovršení zletilosti neukončí svoji účast v osobní společnosti, ve společenství dědiců či neukončí provozování obchodního podniku v zákonem stanovené lhůtě tří měsíců. Podle první z domněnek se má za to, že závazek z takového poměru dlužníkovi vznikl až v období jeho zletilosti, a limitaci odpovědnosti proto ve vztahu k němu uplatnit nelze. Podle druhé vyvratitelné právní domněnky, která nastupuje pouze v případě vyvrácení první, se má za to, že veškerý současný majetek dlužník vlastnil již při dovršení zletilosti. Uvedené právní domněnky se uplatní pouze v případě, kdy dlužník nebyl se souhlasem soudu zmocněn k výkonu samostatné výdělečné činnosti podle ust. § 112 BGB.

Závěr

Lze uzavřít, že úprava omezení majetkové odpovědnosti nezletilých v českém občanském právu po vzoru německé právní úpravy představuje významnou a vítanou změnu, která nezletilým přináší vyšší míru jejich právní ochrany v právním styku, než které se těšili doposud. Tato ochrana je založena na přístupu *ex post*, neboť se soustředí na již vzniklé dluhy nezletilých. Omezení majetkové odpovědnosti představuje univerzální řešení společenského problému dětských dluhů, které se uplatní u všech peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého a dále i u dluhů z nájmu, který na nezletilého přešel smrtí nájemce.

Lze namítnout, že plošné umožnění omezení majetkové odpovědnosti u peněžitých dluhů z právního jednání nezletilého do jisté míry znemožňuje zohlednit jednotlivé skutkové okolnosti, které ke vzniku dluhu vedly. Nelze proto ani rozlišit případy, v nichž se možnost limitace jeví být vzhledem ke konkrétním okolnostem spravedlivou, a případy, kdy její uplatnění může vést vzhledem k těmto okolnostem k nikoliv přiměřenému, a tím i žádoucímu upřednostnění zájmů nezletilého. Nad závěrem naposledy uvedeným v předchozí větě však převáží to, že univerzální řešení, založené na plošném umožnění omezení majetkové odpovědnosti, poskytuje všem nezletilým jakožto zranitelným členům společnosti žádoucí míru ochrany v právním styku a brání vzniku případných hodnotových rozporů, pokud jde o míru ochrany poskytovanou jednotlivým nezletilým v budoucnu. Český zákonodárce spolu se zavedením institutu omezení majetkové odpovědnosti poskytl původním věřitelům nezletilého právní nástroj, skrze který se mohou dobrat ochrany svých zájmů. Mohou nově podmínit účinnost právního jednání nezletilého udělením dodatečného souhlasu, přičemž jeho udělení zakládá zákonné ručení jeho rodičů.

Českou právní úpravu lze proto v její celistvosti považovat za vyváženou a nelze se obávat, že by přílišná ochrana nezletilých mohla vést k jejich vyloučení z právního styku. Byla nalezena vyvážená míra ochrany nezletilých a jejich věřitelů, při současném posílení role rodičů nezletilého. ✤

Přičitatelnost podle § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Autor se ve svém článku zabývá zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také jen „ZTOPO"), přičemž se zaměřil na odpovědnost právnické osoby za protiprávní jednání statutárního zástupce, příp. jiného vedoucího pracovníka, tzv. přičítání. Vedle konstantní judikatury autor uvádí v rámci kazuistiky také konkrétní případ, kterým se zabýval v rámci své praxe.

Doc. JUDr. et Mgr. Jan Brázda, Ph.D.,
působí jako advokát v Plzni a docent na Katedře práva panevropské univerzity v Praze.

Obecné předpoklady

V roce 2011 přijal Parlament ČR zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tento zákon v podstatě navazuje na evropské zákonodárství, kdy smyslem tohoto zákona je postihnout právnickou osobu, která se v důsledku jednání svých statutárních orgánů, příp. dalších zaměstnanců právnické osoby, kteří jednali v zájmu právnické osoby, dopustila protiprávného jednání.

Důvodová zpráva k této právní normě uvádí: *„Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob není zcela samostatným zákonem, ale navazuje na předpisy trestního práva v oblasti práva hmotného a procesního, kterými jsou trestní zákoník a trestní řád. Jde svou povahou o zákon, který bývá označován jako ‚vedlejší trestní zákon' a pro nějž je typické, že obsahuje trestněprávní ustanovení jak z oblasti předpisu hmotného, tak procesního práva."*

Je nutné uvést, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je vůči trestnímu zákoníku a trestnímu řádu *„lex specialis"* a trestní zákoník a trestní řád působí vůči zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob subsidiárně.

Vydání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob bylo v podstatě revolučním činem, neboť do jeho vydání trestní zákoník presumoval v § 13 odst. 2, že k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Současný zákon o trestní odpovědnosti právnických osob **v § 8 uvádí:**

Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídící nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen zaměstnanec) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) [na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odst. 1 písm. a) až c), anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odst. 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu].

Právní posouzení

Lze tedy konstatovat, že **trestní odpovědnost právnické osoby je spjata s protiprávním jednáním orgánů či zaměstnanců této právnické osoby**, i když, jak je uvedeno v § 8 odst. 4 písm. d), odpovědnost právnické osoby se užije i tehdy, není-li jednající fyzická osoba za takový trestný čin trestně odpovědná. Trestní odpovědnost primárního subjektu není závislá na tom, zda se podaří či nepodaří individuálně usvědčit/odsoudit sekundární nebo terciální subjekt za spáchání trestného činu. Stačí, když bude prokázáno, že je nějaký, byť přesně neurčený, sekundární nebo terciální subjekt z trestného činu podezřelý.

Dosavadní potíže při dokazování, která fyzická osoba se trestného činu dopustila, byly jedním z hlavních důvodů pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Ovšem i bez zjištění konkrétní fyzické osoby musejí existovat důvody, které by jinak, kdyby tato osoba byla známa, dostatečně

odůvodňovaly závěr, že skutek (trestný čin) spáchala, a bylo by proti ní zahájeno trestní stíhání. Rozhodná skutková zjištění musejí i v tomto případě poskytovat dostatečný podklad ke spolehlivému závěru, že určitá fyzická osoba – byť neznámá či neztotožněná – spáchala protiprávní čin v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti, že si tak počínala v postavení vyžadovaném podle § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO a že vzhledem k tomu lze přičítat spáchání trestného činu právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 2 ZTOPO.

Podle komentáře k tomuto ust. § 8 ZTOPO *„je při definici trestného činu právnické osoby nutné zachovat v co možná největší míře požadavek nullum crimen, nulla poena sine lege, tedy zásadu zákonnosti (čl. 39 Listiny základních práv a svobod). Skutková podstata trestného činu fyzické osoby je tvořena čtyřmi formálními znaky (objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka) a protiprávností. Znaky skutkové podstaty trestného činu právnické osoby jsou odvozeny od konkrétní osoby fyzické. Jiný přístup by mohl vyústit v právní nejistotu v trestněprávních vztazích. Přitom nejde ani o úplné osamostatnění, ani o akcesoritu těchto subjektů, ale o zvláštní ‚vztah' označovaný jako přičitatelnost.*

Vedle protiprávnosti jsou formálními znaky skutkové podstaty trestného činu právnické osoby objekt trestného činu, kumulativní objektivní stránka trestného činu (základní a speciální), subjektivní stránka a subjekt trestného činu (primární, sekundární a terciální).“[1]

Pokud zákonodárce předpokládal, že trestní odpovědnost právnické osoby vychází z toho, že buď statutární orgán, vedoucí pracovník, nebo zaměstnanec právnické osoby jednal protiprávně v zájmu právnické osoby, je nutné uvést, že tyto osoby – statutární orgán, vedoucí pracovník nebo zaměstnanec právnické osoby – jsou stíhány jako fyzické osoby dle ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu, a tedy orgány činné v trestním řízení musí bez důvodných pochybností, jak uvádí § 2 odst. 5 tr. řádu, prokázat jejich vinu, tedy že naplnily beze zbytku skutkovou podstatu konkrétního trestného činu, a to zvláště její objektivní stránku, a tedy že konkrétní osoba se dopustila jednání, v jehož důsledku vznikl následek, a mezi jednáním a následkem je příčinný vztah.

Fyzická osoba se jednání mohla dopustit tak, že buď jednala, jak jednat neměla, příp. opomenula jednat tak, jak jí zákon, příp. vnitřní předpisy, kterými je stanovena náplň jejího pracovního místa, ukládají.

Orgány činné v trestním řízení musí tedy beze zbytku prokázat, že konkrétní osoba buď jednala úmyslně, tedy že věděla a chtěla *(dolus directus)*, příp. věděla a byla s tím srozuměna *(dolus eventualis)*, nebo že věděla a předpokládala, že se tak nestane, anebo nevěděla, ale vzhledem ke svému postavení, vzdělání a zkušenosti vědět měla a mohla. Pokud se orgánům činným v trestním řízení nepodaří prokázat výše uvedené premisy, je, dle mého názoru, trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby vyloučena. Jednalo by se o tzv. exces terciálního subjektu, který nelze právnické osobě přičítat, přestože jinak všechny znaky skutkové podstaty trestného činu fyzické osoby budou naplněny.

Konstantní judikatura

Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. **8 Tdo 972/2016**, pro závěr, že za určitý trestný čin nese trestní odpovědnost právnická osoba, nestačí, že jde o trestný čin neuvedený ve výjimkách podle § 7 ZTOPO a že protiprávní čin spáchala fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1 téhož zákona v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti. Tento čin totiž musí být přičitatelný dané právnické osobě podle § 8 odst. 2 ZTOPO, což kromě uvedeného znamená, že **jde o takové jednání fyzické osoby, které je svým obsahem a účelem i jednáním právnické osoby navenek**.

„Spáchání trestného činu právnickou osobou pak vyžaduje splnění následujících předpokladů:

1. *jde o čin protiprávní,*
2. *protiprávní čin je spáchán v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti,*
3. *protiprávní čin je spáchán osobou (orgánem právnické osoby) uvedenou v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d),*
4. *musí být přičitatelný právnické osobě podle § 8 odst. 2 (popř. odst. 3, 4, což však není v daných souvislostech významné),*
5. *nejsou přítomny vyviňující důvody uvedené v § 8 odst. 2 písm. a), resp. odst. 5.*

Novelou ZTOPO provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. byl z původního znění tohoto ustanovení s účinností od 1. 12. 2017 vypuštěn speciální znak objektivní stránky ‚jménem' právnické osoby.“[2]

Dle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. **8 Tdo 627/2015** je protiprávní čin spáchán v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, **má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu**. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby.

Zavinění právnické osoby ve vztahu k některému z trestných činů vymezených v § 7 ZTOPO je třeba odvozovat od zavinění fyzické osoby, která při páchání trestného činu jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, nikoliv od zavinění fyzické osoby oprávněné činit v řízení úkony za právnickou osobu, jde-li o odlišné fyzické osoby.

Kazuistika

Pro ilustraci si dovolím uvést **případ, který zpracovávala naše advokátní kancelář**: Obrátil se na nás manažer jedné společnosti obrábějící kovové výrobky a provádějící opravy zemědělských strojů. Tato společnost měla na dílně portálový jeřáb, který již byl staršího data výroby a občas se zasekával. Pokud se tak stalo, dělníci se na pokyn mistra nechali vyvézt vysokozdvižným vozíkem k horní části portálového jeřábu, udeřili do něj kladivem a portálový jeřáb znovu začal fungovat.

Podle výpovědí svědků se tak činilo několikrát v měsíci, aniž by mistr požádal o opravu portálového jeřábu či závadu nahlásil svému nadřízenému, kterým byl technický ředitel společnosti.

Struktura uvedené společnosti byla taková, že v čele společnosti byl manažer (měl manažerskou smlouvu s majiteli společnosti), jeho přímý podřízený byl technický ředitel – vedoucí výroby, a tomu byli podřízeni jednotliví mistři na pracovištích a těm byli podřízeni dělníci.

V manažerské smlouvě bylo uvedeno, jaké povinnosti musí ma-

1 Komentář ke KO 418/2011 – § 8 CZ – ASPI LC 157, str. 1.

2 Tamtéž.

nažer splňovat, a v podstatě zde bylo pouze uvedeno, že bude zajišťovat obchodní věci společnosti, tedy že bude hájit a prosazovat zájmy společnosti a v rámci svých kompetencí v tomto smyslu společnost řídit a zajišťovat obchodní vedení společnosti.

Jeho podřízený, vedoucí výroby – technický ředitel, měl uvedeno v pracovní smlouvě, že zodpovídá za informovanost a proškolení podřízených pracovníků v oblasti interních směrnic, zodpovídá za dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, vyžaduje a kontroluje dodržování předepsaných vnitřních předpisů zaměstnavatele a má odpovědnost spočívající v dodržování všech předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Jednou, když došlo k poruše portálového jeřábu a mistr na dílně dal pokyn, aby byl, spolu s dalším zaměstnancem, vyvezen obsluhou vysokozdvižného vozíku k horní části portálového jeřábu, došlo k selhání mechanismu omezujícího maximální zdvih svislého pojezdu zdvíhací desky a k uvolnění zvedací desky vidlí ze svislého rámu vysokozdvižného vozíku, čímž došlo k pádu přepravní klece s oběma pracovníky z výšky cca čtyř metrů do místa se složeným ocelovým materiálem, přičemž mistr dílny utrpěl zhmoždění mozku a zlomeninu lebeční spodiny a těmto zraněním na místě podlehl. Druhý zaměstnanec, který byl společně s mistrem při snaze opravit portálový jeřáb, utrpěl sériovou frakturu devátého až dvanáctého žebra vpravo, zlomeninu příčného výběžku Th 10 vpravo, zlomeninu kostálního výběžku tel L1-3 vpravo a dislokaci fragmentů a tříštivou zlomeninu ulnární hrany olekranu pravé ulny bez hrubé dislokace, s obvyklou dobou léčení delší než tři měsíce.

Z nařízené soudní pitvy mistra dílny bylo zjištěno, že měl v krvi 0,32 g/kg alkoholu.

Komisař služby kriminální policie a vyšetřování, který zpracovával věc v přípravném řízení podle § 160 odst. 1 tr. řádu, zahájil trestní stíhání právnické osoby za použití § 7 ZTOPO a zároveň zahájil trestní stíhání manažera společnosti pro přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 tr. zákoníku, což odůvodnil tím, že jako jednatel společnosti jednající v zájmu společnosti se dopustil jednání, uvedeného ve výroku tohoto usnesení, jednak tím, že jinému z nedbalosti způsobil smrt, a jednak tím, že jinému z nedbalosti způsobil těžkou újmu na zdraví. Nikdo jiný z uvedené společnosti stíhán nebyl.

Proti usnesení byla v zákonné lhůtě podána stížnost, kde byla argumentována nezákonnost postupu vyšetřovatele, která byla státním zastupitelstvím, jako obvykle, zamítnuta s tím, že řízení je na počátku a až po zjištění všech důkazů může být rozhodnuto o případném zastavení trestního stíhání manažera společnosti.

V dalším řízení byly obhájcem zajištěny důkazy, a to veškeré zápisy z porad, kde nebyla žádná zmínka o tom, že dochází k poruše portálového jeřábu, dále manažerská smlouva s náplní práce manažera společnosti, pracovní smlouva a náplň práce vedoucího výroby a dalších vedoucích pracovníků uvedené společnosti. Byly provedeny detailní výslechy svědků – zaměstnanců, kteří pracovali na dílně, kde byl portálový jeřáb, kteří byli dotazováni na to, zda někdy někam byly hlášeny poruchy portálového jeřábu, na což všichni shodně odpověděli, že ne. Dále zda manažer společnosti byl někdy přítomen tomu, jak si opravovali portálový jeřáb, na což odpověděli, že nikoliv. Rovněž byli dotazováni, zda na ně vedení společnosti tlačilo, aby zvyšovali produktivitu práce a využívali pracovní dobu, na což všichni zaměstnanci odpověděli, že na ně nikdo netlačil.

Ve věci byl obhájcem vyžádán dohled nadřízeného státního zastupitelství, při kterém krajské státní zastupitelství dalo částečně za pravdu obhájci, usnesení bylo zrušeno a následně vydáno znovu, kdy **vedle manažera společnosti byl stíhán rovněž vedoucí údržby a provozu areálu a technický ředitel společnosti, který, jak výše uvedeno, měl v pracovní smlouvě uloženu kontrolu dodržování bezpečnosti práce**.

Proti tomuto usnesení byla opětovně podána stížnost, která byla státním zastupitelstvím zamítnuta, a **následně byla podána obžaloba na výše uvedené tři osoby**. Trestní stíhání vůči právnické osobě bylo podmíněně zastaveno, neboť společnost prostřednictvím jednatelky přiznala svoji vinu a uhradila veškerou škodu.

Následně okresní soud vydal trestní příkaz, kde uložil manažerovi společnosti peněžitý trest ve výši 50 000 Kč. Klient – manažer společnosti již nechtěl dále ve věci pokračovat, odmítl podat proti trestnímu příkazu odpor a peněžitý trest zaplatil.

Závěr

V dané věci je zřetelně vidět, jak dochází ke stíhání osob z důvodů neznalosti ZTOPO. V uvedeném případě, pokud byl stíhán manažer společnosti jako fyzická osoba, muselo být bez důvodných pochybností prokázáno, že jednal tak, že v důsledku jeho jednání došlo ke škodlivému následku a mezi jeho jednáním a následkem je příčinný vztah. Jednání může být provedeno konáním nebo opomenutím. V tomto případě je nutné vyloučit konání a zbývá opomenutí. Zde musí OČTŘ prokázat, že osoba opomenula své závažné povinnosti uvedené v pracovní smlouvě nebo náplni práce, a v důsledku tohoto opomenutí došlo ke škodlivému následku.

Zde je nutné podotknout, že přesto, že obhájce několikrát upozorňoval na to, že manažer společnosti byl v podstatě zaměstnancem společnosti a měl v manažerské smlouvě, že se má zabývat obchodní činností, a nebyla zde žádná povinnost dohlížet na bezpečnost práce, protože tato povinnost byla uložena mistrům na dílnách a vedoucímu výroby, nikdo z OČTŘ k tomuto nepřihlédl a **došlo až k odsouzení osoby, která neopomenula žádnou svoji povinnost**.

Jsem toho názoru, že v takových případech není vhodné za každou cenu využívat ZTOPO, neboť tento zákon se má zabývat jinými případy, např. praním špinavých peněz apod., a je velice složité dokazovat, že trestný čin byl spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, tak, jak říká § 8 odst. 1 ZTOPO. ✤

inzerce

Kdy je podání v režimu správního řádu již hrubě urážlivé

Autor se zabývá pořádkovým deliktem podle § 62 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále „spr. řád"), – hrubě urážlivé podání – a rozebírá, v čem lze shledávat jeho kvalifikovanou úroveň. S tímto deliktem také srovnává přestupek znevážení postavení úřední osoby při výkonu její pravomoci podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
je pedagogem na Vysoké škole finanční a správní Praha a na FSE UJEP v Ústí nad Labem.

Věcí veřejného zájmu je, aby každé správní řízení, ať vedené k žádosti, nebo z moci úřední, mohlo být úspěšně zahájeno a v zákonných lhůtách ukončeno (§ 6 spr. řádu), a proto musejí správní orgány disponovat prostředky, jak tento požadavek zajistit. Ty se pak pohybují v pestré škále od „neinvazivních", jakými je předvolání nebo dožádání, po takové, při jejichž uplatňování dochází k zásahům do práv dotčených osob, příp. i za pomoci donucovacích prostředků (předvedení, předběžné opatření). Mezi posléze zmíněné patří tradiční oprávnění správních orgánů vedoucích řízení ukládat pokuty za tzv. pořádkové správní delikty, jejichž základní funkcí je, jak uvádí v často citované definici J. Pošvář, přimět liknavý povinnostní subjekt k plnění procesních povinností.[1]

Připomeňme ještě, jak se říká, floskulí na úvod či na okraj, že vedle obecné úpravy ve spr. řádu (§ 62) se setkáváme s tímto institutem v **řadě zvláštních zákonů**, jako je např. zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (§ 116), zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (§ 122 a 127), nebo zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (§ 158), byť si lze položit otázku, nakolik, resp. v jakém rozsahu, jsou tyto zvláštní úpravy nezbytné.

Skutkové podstaty pořádkových deliktů

Správní řád vymezuje **dvě skupiny skutkových podstat pořádkových deliktů**. Tu první v **§ 62 odst. 1** představují typické pořádkové delikty spočívající v nedostavení se bez náležité omluvy na předvolání ke správnímu orgánu, rušení pořádku, třebaže dotyčnému bylo adresováno napomenutí, nebo neuposlechnutí pokynu úřední osoby, k jejichž naplnění dochází vždy za podmínky, že v důsledku inkriminovaného jednání došlo k závažnému ztížení postupů správních orgánů.

Speciální skutkovou podstatu představuje ust. **§ 62 odst. 2** spr. řádu, spočívající v tom, že někdo učiní hrubě urážlivé podání. To, na rozdíl od pořádkových deliktů uvedených v prvním odstavci, nemusí vést k závažnému ztížení postupu správních orgánů, **jeho funkce spočívá v ochraně správních orgánů, resp. jejich zaměstnanců**, před takovými podáními, jejichž cílem je někoho urazit, poškodit postavení a vážnost, protože, jak k tomu podotkl Nejvyšší správní soud, **správní řízení má probíhat nejen řádně, ale také důstojně**. Ke spáchání tohoto deliktu může tedy dojít pouze v případě, že podání souvisí s výkonem pravomocí a působností správního orgánu v rámci probíhajícího řízení.[2]

Jeho skutková podstata je formulována za použití neurčitého pojmu, dikcí *„hrubě urážlivé"*. Nicméně platí, že i **kdyby správní orgán dospěl k závěru, že tomu tak v konkrétním případě je, záleží na jeho uvážení, zda řízení zahájí, protože, na rozdíl od přestupků i disciplinárních deliktů, se zde uplatňuje zásada oportunity**, což lze vyjádřit i tak, že jde o právo, nikoli povinnost tento delikt postihovat.[3]

Kvalifikovaná úroveň – hrubá urážlivost

Jak je tedy patrné, urážka obsažená v podání musí být **kvalifikovaná**, nepostačuje toliko, aby byla banální. Je pak **věcí výkladu** správního orgánu a příp. soudu, kdy podle nich již překročí únosnou mez, a zde se pak otevírá víceméně nekonečný prostor pro interpretaci a následně aplikaci tohoto ustanovení. Platí totiž, že záleží i na **kontextu**, v němž je termín použit, protože v něm může vyznít jako sprostý, kdežto etymologicky takovou povahu nemusí mít. Označí-li lékař v posudku konkrétní osobu za debila,

1 J. Pošvář: Nástin správního práva trestního II., Čsl. akademický spolek „Právník", Brno 1946, str. 36; viz např. J. Staša: Tzv. pořádkové správní delikty, in P. Mates a kol.: Základy správního práva trestního, C. H. Beck, Praha 2017, str. 217; K. Frumarová a kol.: Správní trestání, Leges, Praha 2017, str. 194; H. Prášková: Základy odpovědnosti za správní delikty, C. H. Beck, Praha 2013, str. 151-155; stranou pozornosti ponechávám diskusi, zda pořádkový delikt vůbec náleží mezi správní delikty (viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/04, usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/10 a zde citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva).

2 Rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 8 As 16/2012-52 a č. j. 5 As 76/2009-69.

3 Možnost postihu urážlivého podání umožňují i další procesní předpisy, např. § 247 odst. 3 daňového řádu nebo § 53 odst. 1 občanského soudního řádu; lze přitom soudit, že i tam, kde není výslovně požadováno, aby toto podání bylo hrubě urážlivé a postačovalo by jakékoli urážlivé podání, jako je tomu v § 44 odst. 1 soudního řádu správního, lze tuto kvalitu požadovat, což mj. souvisí s tím, že osoby, které reprezentují příslušný orgán veřejné moci, musí být nadány zvýšenou mírou odolnosti vůči projevům, k nimž dochází v tom kterém řízení (např. rozsudek Krajského soudu v Brně, č. j. 29 A 35/2020-49), s tím, že tato tolerance není nekonečná.

imbecila či idiota, pak konstatuje, že trpí určitým stupněm mentální retardace, použije-li stejný pojem účastník řízení či jiný subjekt, může jít o hrubě urážlivé podání.[4] Posouzení této kvality se přitom nemůže odvíjet od subjektivních pocitů napadené úřední osoby, že snad byla snížena její autorita, ale je třeba brát v úvahu kritéria objektivní, podle nichž se určuje, šlo-li o jednání, které je způsobilé takový následek vyvolat.[5]

V čem tedy lze shledávat kvalifikovanou úroveň čili hrubou urážlivost?

Zákonodárce zvolil nepochybně vědomě spojení hrubě urážlivé, aby tím určil, že podání jen takové, resp. až takové intenzity, zakládá důvod pro uložení pořádkové pokuty, která, jakožto nejpřísnější prostředek k zajištění průběhu řízení, by měla být prostředkem *ultima ratio* tam, kde ostatní selhaly.[6] Při hodnocení míry, stupně urážlivosti je přitom **třeba přihlížet ke konkrétní situaci a osobě, která podání učinila**. Stalo-li se tak někým, kdo byl frustrován neúspěchem při vyřizování žádosti (typicky v oblasti sociálních dávek), při ústním jednání ztratil schopnost sebeovládání nebo jde o osobu ve složité sociální situaci, která se za své jednání následně omluvila, byť jednala exaltovaně, není uložení pořádkové pokuty namístě. Tyto argumenty nelze ovšem použít tam, kde se jedná o opakované, nebo dokonce soustavné útoky, a to zejména v písemné podobě, protože pachatel si může obsah projevu a jeho důsledky v klidu uvážit a neuplatní se zde ani poukaz na to, že úřední osoby musí mít ohledně chování účastníků řízení větší míru tolerance a velkorysosti, než je tomu u běžných občanů.[7]

Jakkoli není možné interpretaci sousloví *hrubě urážlivé* paušalizovat, určitá **obecnější kritéria pro to zde existují**. Lze mít za to, že takovým je podání, které svým obsahem zjevně, tedy na první pohled, a významně vybočuje z pravidel styku s orgány veřejné správy. Tato pravidla nemusí být ani obsažena v právních předpisech a také povětšinou nebývají, ale podle obecného nazírání a přesvědčení jsou nutnou podmínkou pro její řádné fungování. Jako hrubě urážlivé není považováno podání obsahující výrazy toliko nevhodné, tedy pouze porušující pravidla běžně uznávaných norem slušnosti a zdvořilosti (např. oslovení), jestliže však překročí hranici tolerované nevhodnosti, zejména bude-li obsahovat nepřijatelné hrubosti nebo se budou opakovat, již tuto povahu mít budou.[8]

Klasickým příkladem hrubě urážlivého podání je takové, které **obsahuje vulgarismy či pejorativní termíny, útočící na osobnost, vážnost a důstojnost oprávněné úřední osoby a její intimní život** (často se lze setkat s výrazy negramota, dement, zloděj, podvodník a lhář), **zpochybňují její kvalifikaci** (např. spojení *„vystudoval vůbec práva“*) **nebo nespravedlivě označují její psychický stav** (např. že dotyčný je deviant).

Takovou povahu mají i podání, která jsou sice oprávněně kritická (např. na adresu možné podjatosti), ale prezentovaná nevhodnou formou, na druhou stranu nelze za takové považovat pouhé ironizování.[9]

4 Např. M. Kopecký, J. Staša a kol.: Správní řád, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2022, str. 343.

5 Např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 3 Ads 57/2003-79.

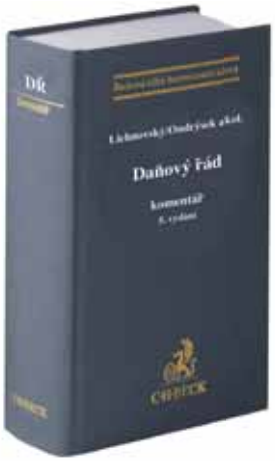
6 Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 211/99.

7 Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 3 Ads 57/2003-79; rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 32 A 3/2020-32.

8 Rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 29 A 35/2020-49, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 4 A 4/2020-41, rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 84/2009-64.

9 Op. cit. sub 4, str. 343.

C·H·BECK NOVINKY

Lichnovský/Ondrýsek a kol.

Daňový řád
Komentář. 5. vydání

- nové vydání komentáře poskytuje komplexní výklad daňového řádu
- obsahuje aktualizovanou judikaturu
- komentář vychází z právního stavu k 31. 12. 2023.

2024 I vázané v plátně I 1 160
2 290 Kč I obj. číslo EKZ232

Helena Pullmannová

Obchodní jméno jako předmět práva k průmyslovému vlastnictví

- pojednává o právní úpravě práva k obchodnímu jménu jako subjektovému označení podnikatele, pod nímž podnikatel realizuje svoji podnikatelskou činnost
- hledá odpověď na otázku, zda Česká republika chrání právo k obchodnímu jménu správně, případně jak právní úpravu novelizovat

2024 I brožované I 160
390 Kč I obj. číslo EPI158

Horáček/de Korver/Koutná/Biskupová

Práva na označení a jejich vymáhání. Komentář. 4 vydání

- aktualizované a přepracované vydání reaguje na rozsáhlou novelu zákona o ochranných známkách a vývoj v oblasti práva k označení původu a zeměpisným označením
- obsahuje nejdůležitější judikaturu soudů a věnuje se přesahu národní rozhodovací praxe do komunitární oblasti

2024 I vázané v plátně I 552
1 790 Kč I obj. číslo EKZ212

Objednávejte na **www.beck.cz**
733 734 348 beck@beck.cz

Rozhodné pro posouzení podání jakožto hrubě urážlivého není jeho délka či rozsah ani forma, protože, jak známo, v podáních učiněných ústně se vyskytují častěji jednotlivé emotivně motivované výroky, nýbrž obsah.

Jako příklad až extrémní podoby hrubě urážlivého podání lze zmínit podání učiněné v listinné podobě, které bylo znečištěno exkrementy, nebo tvrzení účastnice řízení použité v odvolání, že úředník nebyl schopen náležitě rozhodnout, protože po celou dobu ústního jednání *„permanentně zíral na její poprsí s fascinací tak zjevnou, že mohla naznačovat fetišisticko sadomasochistickou aberaci“*.[10]

Mezi nezadatelná práva všech občanů patří možnost kritiky správních orgánů, resp. orgánů veřejné moci vůbec, a jejich zaměstnanců, kteří, jak zmíněno, ji musí strpět. **Zásadně je akceptována a podporována oprávněná kritika, která je přípustná a náležitá, jak pokud jde o obsah, tak formu, protože mj. pomáhá účasti členů společnosti na veřejné diskusi a může též napomoci ke zlepšení činnosti veřejné správy. Za hrubě urážlivé podání se obecně nepovažuje takové, které obsahuje kritiku, byť i arogantní, ba dokonce neoprávněnou.**

Na druhé straně existují nepřekročitelné limity, a vybočí-li kritika z obecně uznávaných pravidel slušnosti, ocitá se mimo limity ústavní ochrany. To ostatně potvrdil i Evropský soud pro lidská práva, který jinak právo na svobodu projevu preferuje, když dovodil, že *„státní zaměstnanci musí požívat důvěru veřejnosti bez nepřípustného zmatku, pokud mají být při plnění svých úkolů úspěšní, proto se může ukázat nezbytné, aby byli chráněni před agresivními a urážlivými slovními útoky, pokud jsou ve službě“*.[11] V konkrétním případě pak soud neuznal za oprávněnou kritiku činnosti správního orgánu, když součástí podání bylo konstatování, že: *„Nedokážu si totiž představit, že by vystudovaný právník projevoval tak naprostou neznalost elementárních právních principů i zákonů a takovou míru ignorantství, jen aby se za každou cenu domohl své ‚pokutičky‘, na jejíž úhradu ztratil nárok okamžikem sepsání rozhodnutí, za které by se musela stydět i uklízečka.“*[12]

Jedním z často používaných argumentů těmi, kteří dostali za hrubě urážlivé podání pokutu, je, že využili **svobody projevu**. Proti tomu ovšem stojí fakt, že **správní orgány** zde představují „slabší stranu“ v tom smyslu, že musí zachovávat ve svých projevech **zdrženlivost** a tuto svobodu nemohou využívat, takže je třeba jim poskytnout zvýšenou míru ochrany. To platí, nejen pokud se týká podání v písemné podobě, ale také výroků pronesených v průběhu ústního jednání, které lze chápat jako útok nejen na oprávněnou úřední osobu, ale celý správní orgán. **Větší míra kritičnosti je přiznávána advokátům při zastupování klientů**, protože zde není *„v sázce jen svoboda projevu advokáta, ale rovněž práva advokátem zastupované osoby“*. Současně ovšem platí, že *„jednání zmocněnce není automaticky přičitatelné zmocniteli“*, třebaže obsah podání je přičitatelný jeho klientovi jako účastníku řízení.[13]

Znevážení postavení úřední osoby

Řadu shodných rysů s tímto pořádkovým deliktem má přestupek znevážení postavení úřední osoby[14] při výkonu její pravomoci podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Společné pro oba delikty je způsob jednání, spočívající v neoprávněné kritice, urážkách nebo sprostých narážkách na soukromý život adresáta.

Zásadní rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že hrubě urážlivé podání je procesní delikt, kterého se může dopustit jen ten, kdo má určité procesní postavení v rámci konkrétního správního řízení, kdežto přestupek znevážení je deliktem hmotněprávním, znevážena může být každá úřední osoba, nikoli tedy jen úřední osoby, tak jak je vymezuje § 14 odst. 1 spr. řádu (typicky policista nebo strážník obecní policie, úředník orgánu státní správy v jakémkoli postavení), **jestliže se tak stane při výkonu její pravomoci, a pachatelem může být každá fyzická osoba**. Jinak řečeno, nejde o konkurenci dvou správních deliktů, protože, jak je opětovně zdůrazňováno, chráněny jsou odlišné objekty: čili v případě pořádkového deliktu je to průběh správního řízení, kdežto u přestupku je chráněna veškerá činnost úředních osob, a dojde-li k útoku mimo výkon jejich pravomocí, bude naplněna skutková podstata přestupku podle § 7 odst. 1 písm. a), spočívající v ublížení na cti v podobě zesměšnění nebo hrubé urážky.[15]

Specifikem pořádkového deliktu je, že se tu neuplatňuje zásada *ne bis in idem* a pořádková pokuta až do výše 50 000 Kč může být uložena opakovaně i v případě, že by se dotyčný dopustil byť i skutkově totožného jednání, v daném případě tedy opakovaně učinil totéž hrubě urážlivé podání.

Stanovení konkrétní výše pokuty je pak věcí diskrece správního orgánu, který při jejím vyměřování musí přihlížet k tomu, aby nebyla v hrubém nepoměru k závažnosti následku a předmětu řízení, což je třeba vyjádřit v odůvodnění rozhodnutí (§ 62 odst. 3 spr. řádu). ✤

10 Rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 22 A 54/2023-35 a rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 As 16/2012-52.

11 Nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/96 a sp. zn. I. ÚS 517/10; rozsudek ESLP ze dne 21. 1. 1999, *Janowski proti Polsku,* č. 25716/94; viz např. i rozsudek ESLP ze dne 24. 2. 1997, *De Haes a Gijsels proti Belgii,* č. 19983/92 (toto rozhodnutí bylo přijato v souvislosti s výkonem soudní moci, nicméně jej lze vztáhnout i na správní řízení a obecné zmocněnce).

12 Rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 30 A 16/2015-90; toto podání přitom obsahovalo i další urážlivé součásti.

13 M. Bartoň: Svoboda projevu: principy, garance, meze, Leges, Praha 2010, str. 272 a 278; rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 10. 4. 1997, *Meister proti Německu*, č. 30549/96.

14 Pojem úřední osoby vymezuje § 127 trestního zákoníku.

15 Rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 30 A 16/2015-90, rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 5 As 76/2009-69 a č. j. 2 As 35/2010-62; L. Jemelka, P. Vetešník: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Zákon o některých přestupcích, Komentář, C. H. Beck, Praha 2017, str. 1016-1018; K. Frumarová, T. Grygar, O. Pouperová, M. Škurek: Správní právo procesní, C. H. Beck, Praha 2021, str. 243.

4. 6. 9.00–15.00 5 190 Kč 6 280 Kč s DPH
BECK AKADEMIE SEMINÁŘE
SEMINÁŘ:
SJM v aktuální rozhodovací praxi NS ČR
Přednáší předseda senátu Nejvyššího soudu specializovaného na problematiku věcných práv
Mgr. Michal Králík, Ph.D.
inzerce

Provokace v trestním právu

Nejen díky kauze Dozimetr rezonuje ve společnosti téma týkající se provokace k trestnému činu, a to nikoli pouze provokace ze strany bezpečnostních složek, ale i provokace soukromými osobami, jednajícími např. na popud policejního orgánu. V praxi se zejména kvůli velice tenké hranici mezi tím, co je a co není považováno za provokaci, jedná o komplikovanou problematiku. Je také třeba rozlišit, zda se jedná o policejní provokaci, nebo o provokaci soukromou osobou, jelikož důsledky jsou pro trestní řízení rozdílné. V následujícím článku se autoři snaží danou problematiku nastínit a pomoci se v ní zorientovat.

JUDr. Lukáš Duffek
působí jako advokát v AK ROWAN LEGAL v Praze.

Mgr. Denisa Janatová
působí jako advokátní koncipientka v AK ROWAN LEGAL v Praze.

Pojem provokace k trestnému činu

Právní řád České republiky (policejní) provokaci přímo nevymezuje ani nehovoří o její přípustnosti či nepřípustnosti.[1] K rozlišení napomáhá primárně doktrína a judikatura, a to nejen rozhodovací praxe českých soudů, ale především rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Jednotliví autoři definují provokaci nepatrně odlišně, většina z nich se ale shodne na tom, že se za policejní provokaci považuje aktivní jednání osoby, které směřuje k podnícení jiné osoby ke spáchání konkrétního trestného činu, kdy bez tohoto jednání by ke spáchání trestného činu nedošlo.

Cílem této provokace je pak získat důkazy o trestné činnosti a způsobit trestní stíhání vyprovokované osoby. Je přitom zakázáno, aby se jednání policie stalo součástí skutkového děje,[2] policie může být pouze pasivním článkem trestné činnosti nebo reagovat na aktivní jednání pachatele.[3] Jen v takovém případě může jít o činnost prováděnou na základě zákona a v jeho mezích. *„Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla ke spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta."*[4]

Agent provokatér a agent kontrolor

S policejní provokací úzce souvisí pojem tzv. agenta provokatéra. O agentovi provokatérovi hovoříme jak v případě policejní provokace, tak v případě provokace soukromou osobou.[5] Agent provokatér je ten, kdo *„aktivně podněcuje nebo navádí jiné osoby ke spáchání trestné činnosti nebo iniciuje spáchání trestného činu s cílem pachatele udat nebo získat jeho doznání"*.[6]

Od agenta provokatéra je třeba odlišovat tzv. agenta kontrolora, který nevystupuje aktivně, ale svou pasivní rolí pouze sleduje zločinecké prostředí a pod skrytou identitou sbírá informace o případné trestné činnosti.[7] Jeho použití je v českém trestním právu v určitých případech povoleno a upravuje jej § 158e zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Agentem kontrolorem může být pouze příslušník Policie ČR a lze jej povolit v trestním řízením vedeném pro zločin, u kterého zákon stanoví horní hranici trestní sazby nejméně 8 let, jakož i pro trestné činy taxativně v tomto ustanovení vyjmenované.[8] O použití agenta kontrolora rozhoduje vrchní soud na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství nebo evropského pověřeného žalobce.

Procesní aspekty policejní provokace

Agent provokatér a s tím související policejní provokace jsou v českém trestním právu zásadně zakázány. Jak ale již bylo naznačeno výše, je potřeba rozlišovat mezi provokací policejní a provokací soukromými osobami. **U soukromých osob je dále třeba posuzovat, zda jednají z vlastní iniciativy, nebo z podnětu bezpečnostních složek** (např. důvěrníci spolupracující

1 Výjimkou je § 14 odst. 1 písm. c) zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, který stanoví, že v případě odsuzujícího rozsudku o skutku, který byl *„vyprovokován, organizován nebo řízen bezpečnostními orgány"*, má dojít ke zrušení takového rozhodnutí v přezkumném řízení.

2 M. Fryšták: Dokazování v přípravném řízení, 2. vyd., Masarykova univerzita, Brno 2015, str. 234.

3 Nález Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 143/02.

4 Stanovisko kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.

5 V. Pelc: Problematika agenta provokatéra v trestním právu, in P. Šturma a kol.: Konference SVOČ doktorských studentů v oboru právo a právní věda, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2012, str. 47.

6 P. Vrtěl: Nepřípustnost policejní provokace, Trestní právo č. 5/2001, str. 6.

7 J. Herczeg: Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu, Bulletin advokacie č. 4/2011.

8 Jedná se např. o trestné činy spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, podplácení, zneužití pravomoci úřední osoby apod. či jiné trestné činy stanovené mezinárodní smlouvou.

s policií). V takovém případě se jedná o „státní provokaci", která je v některých případech rovněž považována za nepřípustnou.[9] Příkladem může být např. to, když je později vyprovokovanou osobou naznačeno, že by byla ochotná přijmout úplatek, a soukromá osoba, které bylo toto naznačeno, se obrátí na policii a ta do skutkového děje vstoupí tak, že skrze tuto soukromou osobu tento úplatek poskytne, a současně sama určí výši úplatku, čímž stanoví právní kvalifikaci trestného činu.[10] **Důkazy takto získané jsou v trestním řízení absolutně nepoužitelné a pachatel nemůže být za tuto trestnou činnost trestně stíhán.**[11]

Naopak ale **soukromá provokace bez dohledu orgánů státu zakázána není**.[12] Pokud tedy soukromá osoba jedná z vlastní iniciativy, bez jakéhokoli pověření státního orgánu, důkazy mohou být za určitých okolností v trestním řízení použitelné. Důsledkem však je rovněž to, že tyto **důkazy mohou sloužit i k usvědčení soukromého agenta provokatéra** za případný návod k trestnému činu či může být tato osoba odsouzena za nepřekažení trestného činu.[13]

Otázkou však je, zda nelze považovat tento odlišný přístup k soukromé provokaci a k takto získaným důkazům od soukromých agentů za nespravedlivý. Autoři se stejně jako někteří odborníci domnívají, že by získané důkazy měly být v obou případech nepřípustné. Důvodem je to, že vyprovokovaná osoba neví, že se jedná o snahu agenta ji vyprovokovat a následně ji příp. usvědčit z trestného činu, a také proto, že by se soukromé osoby mohly začít snažit nahrazovat roli orgánů činných v trestním řízení, čímž ale dochází k popření právního státu.

Hmotněprávní aspekty policejní provokace

Agenty tedy *de facto* můžeme rozlišovat tři:

- agenta kontrolora,
- policejního agenta provokatéra a
- soukromého agenta provokatéra.

V případě jejich provokace ke spáchání trestného činu odlišujeme kromě rozdílných procesních důsledků i různé dopady z hlediska hmotného práva. Nepůjde pouze o různé podmínky trestnosti pro samotné agenty, ale i pro vyprovokované osoby.

Jelikož činnost agenta kontrolora je v českém právu povolena, byla navíc v některých případech pro zajištění jeho většího úspěchu při odhalování pachatelů nejzávažnější trestné činnosti zavedena jeho beztrestnost. Ta je upravena v § 312c zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále „tr. zákoník"), v případě účasti agenta kontrolora na činnosti teroristické skupiny a v § 363 tr. zákoníku při účasti na činnosti organizované zločinecké skupiny. Pro oba tyto případy obsahuje § 312c odst. 2 tr. zákoníku taxativní výčet trestných činů, za které nebude agent kontrolor trestně odpovědný, pokud je spáchá s cílem odhalit teroristickou či organizovanou zločineckou skupinu. Vyprovokovaná osoba bude v případě dodržení všech zákonných podmínek ze strany agenta kontrolora trestně odpovědná.

Trestnost policejního agenta provokatéra se bude dle převažujících doktrinálních názorů[14] posuzovat podle obecných ustanovení o účastenství (především ustanovení o návodu, nevylučuje se ale ani organizátorství či pomoc) a půjde o tzv. účastenství na trestném činu *sui generis*. **Pro dovození trestní odpovědnosti agenta je třeba splnit podmínky akcesority účastenství**, naváděná osoba se tedy bude muset o trestný čin alespoň pokusit, jinak připadá v úvahu pouze odpovědnost za přípravu. Ta je však trestná jen u zvlášť závažných zločinů, jestliže tak trestní zákoník výslovně stanoví. Může tedy dojít na případy, kdy agent provokatér nebude trestně odpovědný vůbec.

Jak již bylo uvedeno výše, **ač soukromá provokace bez pověření státního orgánu zakázána není, nevylučuje to odpovědnost soukromé osoby za případný návod k trestnému činu**. Osoba naváděná k trestnému činu totiž neví, že nejde o klasický návod k trestnému činu, ale že se jedná o provokaci.[15] Rozdílem je, že u provokace ze strany příslušníků Policie ČR je možné uvažovat i o spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby ve smyslu § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, což u čistě soukromoprávní provokace nepřipadá v úvahu.[16]

Jako další otázka pak vyvstává, **jak je to se zánikem trestnosti účastenství, pokud by agent včas oznámil trestnou činnost příslušným orgánům v době, kdy nebezpečí ještě mohlo být odstraněno**. Odborníci nemají na uvedený postup jednotný názor, autoři se však přiklánějí k tomu, že pokud by u agentů provokatérů bylo možné vyvodit zánik trestnosti účastenství, vedlo by to k absurdním situacím, a to třeba i k tomu, že by se soukromí agenti provokatéři dopouštěli úmyslné iniciace trestných činů za účelem pozdějšího udání osob za ně zodpovědných. Z tohoto důvodu by bylo vhodné např. upravit stávající ustanovení o zániku trestnosti účastenství a výslovně zakotvit, že se uvedené nevztahuje na případy, kdy pachatel trestný čin vyprovokoval.[17, 18]

Co se týče **trestnosti vyprovokované osoby**, je třeba rozlišovat mezi procesními a hmotněprávními aspekty. Jak již bylo uvedeno výše, **v případě policejní provokace jsou důkazy získané provokací v trestním řízení absolutně nepřípustné**. Dle převažující části odborné veřejnosti to však trestní odpovědnost pachatele bez dalšího nevylučuje, neboť trestná činnost může být prokazována i jinými, legálně získanými důkazy.[19, 20] Opačný názor k tomu zaujal Nejvyšší soud v recentním rozhodnutí ze dne 30. 11. 2022, sp. zn. 6 Tdo 793/2022. V rámci obecného shrnutí policejní provokace totiž uzavřel, že pokud soudy dojdou k pozitivnímu závěru o tom, že se jednalo o provokaci, tak vyprovokovaný skutek *„nezakládá trestní odpovědnost vyprovokované osoby trestným činem,*

9 Op. cit. sub 5, str. 47.
10 Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.
11 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2002, sp. zn. 7 Tdo 461/2002.
12 J. Nejedlý: Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, Trestněprávní revue č. 6/2010.
13 F. Púry, I. Kouřil: Úvahy nad provokací, a to nejen policejní, Státní zastupitelství č. 3/2014.
14 Výjimkou je např. Kratochvíl, který považuje činnost policejního agenta za nepřímé pachatelství a vyprovokovanou osobu za živý nástroj (viz V. Kratochvíl: Policejní provokace „trestného činu" z pohledu právního a ústavněprávního, Trestní právo č. 10/2001). Autoři však s tímto konceptem nesouhlasí, jelikož považují vyprovokovaného za trestně odpovědnou osobu, a nikoli za živý nástroj, z tohoto důvodu se tímto konceptem blíže nezabývají.
15 Op. cit. sub 5, str. 49-51.
16 To dovozuje právě např. Kratochvíl (viz op. cit. sub 14).
17 Je možné se inspirovat např. § 64 odst. 2 zák. č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který stanovil u zániku účinné lítosti, že: *„Oznámením trestného činu nezanikne však trestnost toho, kdo trestný čin nastrojil nebo k němu navedl proto, aby dal podnět k trestnímu stíhání jiné osoby."*
18 J. Jelínek: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část, 7. akt. a dopl. vyd., Leges, Praha 2019, str. 332-333.
19 Odpůrcem této teorie je již např. výše zmiňovaný Kratochvíl či Cimr, který považuje jednání vyprovokované osoby nikoli za trestný čin, ale za čin jinak trestný.
20 Op. cit. sub 5, str. 53-54.

jehož zákonné znaky by jím – nebýt provokace – byly naplněny". Jaký vliv bude mít toto rozhodnutí na rozhodovací praxi, prozatím není jasné.

Vodítkem by mohla být již starší judikatura Ústavního soudu, který dne 22. 6. 2000 v řízení pod sp. zn. III. ÚS 597/99 rozhodl nálezem o tom, že ze strany orgánů činných v trestním řízení došlo k nezákonné policejní provokaci, a předchozí rozhodnutí nalézacích soudů zrušil. Případ byl poté nalézacími soudy rozhodován znovu[21] a pachatel byl opět odsouzen. Soudy však tentokrát při rozhodování rozlišovaly, kdy do skutkového děje zasáhla policie nezákonnou provokací a kdy se pachatel dopustil trestného činu před touto provokací. Důkazy získané zákonným postupem tak byly v trestním řízení použitelné, ale důkazy získané policejní provokací nikoli. Autoři se domnívají, že tento postup dodržuje všechny procesní zásady trestního práva o stíhání osob pouze ze zákonných důvodů a právo pachatelů na spravedlivý proces.

V případě policejní provokace je rovněž nutné pamatovat na to, že pokud v průběhu trestního řízení vyvstane pravděpodobnost, že v řízení došlo k nepřípustné provokaci, je úkolem orgánů činných v trestním řízení dokázat, že se tak nestalo.[22]

Závěr

V každém trestním řízení je třeba rozlišovat, zda šlo při zásahu bezpečnostních složek do skutkového děje o dovolenou činnost (tedy použití agenta kontrolora), či o nezákonnou provokaci k trestnému činu. Tu poté rozlišujeme na provokaci policejní a provokaci soukromými osobami.

Je také třeba v každém konkrétním případě posuzovat provokaci nejen z pohledu procesního, ale i z hlediska hmotného práva. Procesní otázky se týkají zejména použitelnosti důkazů získaných agentem provokatérem, kdy tyto důkazy by dle názoru některých odborníků měly být považovány za nepřípustné jak v případě tzv. „státní provokace", tak i v případě provokace ze strany soukromých osob.

Z pohledu hmotného práva je třeba posuzovat trestní odpovědnost vyprovokované osoby i osoby provokující. Agent provokatér může být trestně odpovědný jako účastník na trestném činu nebo za přípravu trestného činu. Rovněž vyprovokovaná osoba by dle dřívějších názorů odborníků měla být i v případě dovození nepřípustné provokace trestně odpovědná. Nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu však uvádí, že policejní provokace nezakládá trestní odpovědnost vyprovokované osoby.

Je však třeba v každém konkrétním případě skutkový stav posuzovat individuálně, a pokud je to možné, oddělit důkazy získané nezákonnou provokací od důkazů získaných v souladu s právním řádem a základními zásadami trestního řízení. Jenom v takovém případě budou splněny všechny předpoklady právního státu, které zajistí nejen zájem společnosti na odhalování a potrestání pachatelů trestné činnosti, ale i právo na spravedlivý proces pro tyto případné pachatele. ✤

21 Konkrétně usnesením Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 143/02.

22 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 6. 1998, *Teixeira de Castro proti Portugalsku*, č. 25829/94.

Pracuj v týmu expertů

stavební právo a územní plánování ◆ soudní spory a vyjednávání ◆
právo pro byznys ◆ spolupráce měst a investorů ◆ právo životního prostředí

budfrankbold.cz

inzerce

Náhrada škody způsobené dodavateli nezákonným rozhodnutím ÚOHS při výkonu dozoru nad zadáváním veřejných zakázek

Autor v následujícím příspěvku zkoumá, zda a jak se může navrhovatel (potenciální dodavatel pro veřejnou zakázku) domoci náhrady škody, kterou mu způsobil svým nezákonným postupem Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále „ÚOHS"), a to jak škody, za niž odpovídá pouze ÚOHS, tak té části škody, za kterou odpovídá ÚOHS společně se zadavatelem veřejné zakázky.

Mgr. Jan Surý
je advokátním koncipientem v MT Legal s. r. o., advokátní kancelář.

Souhrnná předpokládaná hodnota veřejných zakázek, které byly zadány v roce 2022, dosáhla hodnoty 581 233 182 972,97 Kč bez DPH. Zadávací řízení jako takové je proces regulovaný právním předpisem (konkrétně zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů, dále jako „ZZVZ") a pro mnohé dodavatele (jelikož se jedná o poměrně velký trh) je to atraktivní způsob výdělku.

ÚOHS dohlíží na průběh zadávacích řízení a může v případě porušení pravidel ze strany zadavatele dle ZZVZ ukládat **nápravná opatření** (např. zrušit konkrétní protiprávní jednání zadavatele v zadávacím řízení), která vedou ke zhojení protiprávnosti zadávacího řízení. Uložení nápravného opatření se mohou domáhat navrhovatelé (potenciální dodavatelé pro danou veřejnou zakázku), kterým může postupem zadavatele vzniknout újma. Dodavatelé se mohou v zadávacím řízení bránit prostřednictvím námitek adresovaných zadavateli nebo prostřednictvím návrhu na zahájení správního řízení ve smyslu § 250 a násl. ZZVZ, pokud zadavatel jejich námitky odmítl. Neshledá-li ÚOHS důvody pro uložení nápravného opatření, což může nastat v případě, že zadavatel neporuší pravidla dle ZZVZ nebo toto porušení nemá kvalifikovaný vliv na hospodářskou soutěž o veřejnou zakázku, meritorně návrh zamítne.

Rozhodnutí ÚOHS nejsou vždy v rámci dalších „opravných řízení" shledána jako správná (což dokazuje „úspěšnost" 78 % jeho rozhodnutí, která byla přezkoumána Krajským soudem v Brně[1]) a v rámci správního soudnictví se neúspěšní navrhovatelé mohou domáhat zrušení rozhodnutí ÚOHS (resp. jeho předsedy, tj. rozhodnutí o rozkladu). Zásah ze strany soudu ale v drtivé většině případů nepřijde předtím, než dojde v zadávacím řízení k uzavření smlouvy. Nejsem toho názoru, že by toto samo o sobě bylo v rozporu s evropskými právními předpisy. Naopak, dle aktuálního rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie[2] je systém dozoru nad zadáváním veřejných zakázek v České republice v souladu s tzv. evropskými přezkumnými směrnicemi.[3]

Neoddiskutovatelné je ale to, že **nezákonným postupem ÚOHS může dojít k zásahu do právní sféry dodavatele (neúspěšného navrhovatele), v důsledku čehož mu může vzniknout škoda. Může se takový dodavatel domoci náhrady škody (a to příp. i od ÚOHS) a případně jak?** Na tuto otázku najdeme odpověď v tomto článku.

Dlužno dodat, že otázka náhrady škody při zadávání veřejných zakázek není v České republice zcela běžným jevem. Až v posledních letech se tato otázka více „otevřela" v návaznosti na nález Ústavního soudu,[4] který přinesl zlomový právní názor na otázku příčinné souvislosti mezi nezákonným postupem zadavatele a vznikem škody na straně dotčeného dodavatele. Odpovědnost ÚOHS za nezákonné rozhodnutí vydané v tomto právním odvětví je řešena snad ještě méně.

Smyslem tohoto článku je upozornit na toto schéma vzniku škody a přinést do této relativně málo probádané oblasti odpověď na některé zásadní otázky.

Základy náhrady škody při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím

Vznikne-li osobě škoda v důsledku nezákonného výkonu veřejné moci (nezákonného správního rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu), tak se její náhrada nevymáhá ve standardním civilněprávním režimu, ale postupem dle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně záko-

1 Viz výroční zpráva ÚOHS za rok 2022, která je dostupná zde: https://uohs.gov.cz/cs/informacni-centrum/vyrocni-zpravy.html.

2 Viz rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 18. 1. 2024, *CROSS Zlín, a. s.*, C-303/22.

3 Směrnice Rady ze dne 21. prosince 1989 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přezkumného řízení při zadávání veřejných zakázek na dodávky a stavební práce.

4 Viz nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. III. ÚS 2451/18.

na č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), (dále jako „zákon č. 82/1998 Sb."). **Podmínky pro uplatnění náhrady škody dle uvedeného zákona jsou následující:**

- vznik škody,
- existence nezákonného pravomocného rozhodnutí,
- příčinná souvislost mezi škodou a nezákonným rozhodnutím (tj. že škoda je důsledkem nezákonného rozhodnutí; důvod nezákonnosti takového rozhodnutí není rozhodující a nemusí „vstupovat" do vzniku škody[5]),
- zrušení nebo změny pravomocného rozhodnutí pro jeho nezákonnost (z čehož existují případné výjimky[6])/deklarace nicotnosti správního rozhodnutí.[7]

ÚOHS může do sféry dodavatele (navrhovatele) zasáhnout zejména nezákonným rozhodnutím, proto se primárně zaměříme na toto schéma vzniku škody. Právo na náhradu škody má v takovém případě účastník (správního) řízení, kterému nezákonným rozhodnutím vznikla škoda. Pro správní rozhodnutí platí předpoklad (lépe presumpce) jejich správnosti, proto **je náhrada škody vyvolaná nezákonným správním rozhodnutím možná až v okamžiku, kdy je pravomocné správní rozhodnutí zrušeno nebo změněno pro jeho nezákonnost**. **Tento následek může nastat v trojím případě:**

- V rámci **přezkumného řízení** ve smyslu § 94 a násl. zák. č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „spr. řád"); v tomto případě je předseda ÚOHS oprávněn pravomocné rozhodnutí zrušit nebo změnit pro jeho nezákonnost – nesoulad s právními předpisy.
- V rámci **obnovy řízení** ve smyslu § 100 a násl. spr. řádu, kdy v důsledku nezákonnosti plynoucí primárně ze skutkových nedostatků dojde ke zrušení pravomocného rozhodnutí následkem vydání nového rozhodnutí.[8]
- Ve správním soudnictví na základě **správní žaloby** ve smyslu § 65 a násl. zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „s. ř. s."), kterou je oprávněn podat kdokoliv, kdo byl zkrácen na svých právech správním rozhodnutím ve smyslu legislativní zkratky dle § 65 odst. 1 s. ř. s. Této definici vyhovuje vydané rozhodnutí předsedy ÚOHS, kterým dojde k pravomocnému zamítnutí návrhu navrhovatele (např. neúspěšného účastníka zadávacího řízení).

Náhrada škody je možná (nejsou-li dány důvody hodné zvláštního zřetele) **jen tehdy, pokud jsou využity všechny právní prostředky obrany, což v případě správního řízení ve věci výkonu dozoru nad zadáváním veřejných zakázek znamená především podání rozkladu**.[9] Smyslem tohoto omezení je zajistit, že budou využity všechny prostředky, kterými lze dosáhnout nápravy tvrzené nezákonnosti a odvrátit dopady takového rozhodnutí.[10]

Zákon č. 82/1998 Sb. upravuje rovněž rozsah náhrady škody. Hradí se náhrada škody (jak je chápána civilními právními předpisy), vč. ušlého zisku (ten se hradí v prokázané výši), a rovněž náklady řízení, které byly poškozeným účelně vynaloženy na zrušení nebo změnu pravomocného rozhodnutí pro jeho nezákonnost. Je možné též požadovat zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (což v kontextu nastíněného mechanismu téměř nebude nastávat, avšak nelze to zcela vyloučit).

Náhrada škody se uplatňuje (poté, co je dotčené rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno nebo změněno) **v první fázi u ministerstva nebo jiného ústředního správního orgánu**. **V případě postupu ÚOHS se tedy náhrada škody uplatňuje přímo u něj.** Ústřední orgán státní správy (zde ÚOHS) má 6 měsíců (od uplatnění žádosti o náhradu škody) na případné nahrazení škody. Pokud k tomu nedojde, lze se obrátit s nárokem na náhradu škody na civilní soud, přičemž předchozí uplatnění nároku na náhradu škody u ústředního orgánu státní správy je podmínkou pro podání civilní žaloby.

Základy příčinné souvislosti coby klíčového prvku náhrady škody

Otázka příčinné souvislosti mezi předpokládanou příčinou škody (v tomto případě nezákonným rozhodnutím ÚOHS) a škodou (ušlým ziskem, marně vynaloženými náklady atd.) bývá v obecné praxi uplatňování náhrady škody patrně **nejproblematičtější k prokázání**. Jedná se totiž primárně o skutkovou otázku,[11] kterou je v každém konkrétním případě nutné prokázat a pro kterou nemohou platit generalizující a bez dalšího platná pravidla. Judikatura k této otázce dává „pouze" výkladová vodítka.

Příčinná souvislost je posuzována na základě modelového průběhu skutkového děje. Je poměřováno to, jak se děj skutečně stal, a to, jak by se býval byl stal, pokud by do toho nevstoupil protiprávní stav. V případě uplatňování náhrady škody v oblasti zadávání veřejných zakázek se bude jednat ještě o poměrně jednoduché skutkové případy (na rozdíl např. od životních tragédií, u kterých se náhrada škody rovněž běžně řeší – např. dopravní nehody).

V našem případě (vžijeme-li se do role dodavatele/účastníka zadávacího řízení) **budou relevantní v zásadě dvě skutkové okolnosti – nezákonný postup zadavatele a nezákonné rozhodnutí ÚOHS**. Judikatura nevylučuje situaci, kdy existují dvě příčiny vzniku škodlivého následku, avšak v obou případech se musí příčina na škodlivém následku podílet, a to nikoliv nepodstatným způsobem[12] (dále bude na ilustrativním „zakázkovém" příkladu představen i model kumulativní kauzality), jinak příčinná souvislost dána není. Příčinná souvislost bude tedy dána tam, kde má dopad na to, zda a jak škodní následek proběhne.[13] Příčinná sou-

5 Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 490/2007.

6 Např. vyslovení nezákonnosti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení v rozsudku o stížnosti, aniž by zároveň došlo ke zrušení takového rozhodnutí – viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4158/2009.

7 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3375/2008.

8 Viz § 102 odst. 9 spr. řádu.

9 Návrh na obnovu řízení není dle zák. č. 82/1998 Sb. vyžadován a podnět k zahájení přezkumného řízení není mimořádným opravným prostředkem (přezkumné řízení je dozorčím prostředkem).

10 P. Vojtek, V. Bičák: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci, Komentář, 4. vyd., C. H. Beck, Praha 2017, str. 105; dále viz nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3719/10.

11 Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2019, sp. zn. 32 Cdo 3210/2019.

12 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 23 Cdo 2539/2016: *„Vyložil, že při zkoumání příčinné souvislosti jako právní kategorie jde o zjištění, jaká skutečnost byla bezprostřední příčinou daného následku. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (v němž každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu (…)."*

13 Resp. takto lze *(a contrario)* chápat závěr obsažený v nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. I. ÚS 1594/22: *„Vyložil, že při zkoumání příčinné souvislosti jako právní kategorie jde o zjištění, jaká skutečnost byla bezprostřední příčinou daného následku. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (v němž každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu."*

vislost tedy bude existovat tam, kde by škodní následek bez konkrétní posuzované skutkové okolnosti (nezákonného rozhodnutí, protiprávního jednání atd.) nenastal nebo nastal výrazně odlišně.[14] Pokud by naopak škodní následek nastal i bez posuzované skutkové okolnosti (příčiny), vztah příčinné souvislosti mezi příčinnou okolností a škodou není. Obdobný závěr platí i tehdy, pokud zohledníme podobu škodního následku. Pokud by bez posuzované skutkové okolnosti škodní následek nastal podobně, vztah příčinné souvislosti mezi touto okolností a škodou nebude. Jestliže by nastal výrazně odlišně, vztah příčinné souvislosti zde existovat bude.

Při modelovém posouzení sledu skutkových událostí se vychází ze standardního průběhu obdobných skutkových dějů (resp. *„obvyklého chodu věcí“*).[15] Vstoupí-li nám do skutkových okolností nezákonné rozhodnutí, jsem toho názoru, že v rámci „standardního průběhu děje“ by se do této skutkové rovnice mělo dosadit zákonné rozhodnutí (což zpětně a na základě deklarace nezákonnosti opačného rozhodnutí víme, co znamená) a obecně předvídaný a zákonný průběh celého zadávacího řízení.[16]

Ilustrativní skutkový stav

Nyní si teoretická východiska popsaná výše ukážeme na konkrétním modelovém příkladu. **Začneme se skutkovým shrnutím:**

- Zadavatel zahájil zadávací řízení vedené za účelem zadání veřejné zakázky na stavební práce, jejichž předmětem je např. stavba parkovacího domu; jediným hodnotícím kritériem byla nabídková cena.
- Dodavatel podal do zadávacího řízení nabídku a v rámci tzv. předřazeného hodnocení (tj. hodnocení, které předchází posouzení dalších podmínek účasti v zadávacím řízení)[17] se umístil na prvním místě.
- Zadavatel následně přistoupil k posouzení splnění podmínek kvalifikace dodavatele a dospěl k závěru, že podmínky kvalifikace nesplnil, a proto jej ze zadávacího řízení vyloučil.
- Dodavatel proti rozhodnutí zadavatele o vyloučení podal námitky, ve kterých brojil proti věcnému posouzení splnění podmínek kvalifikace; zadavatel námitky odmítl a setrval na svém právním názoru.
- Dodavatel se následně obrátil na ÚOHS s návrhem na přezkoumání úkonů zadavatele, s čímž je spojena povinnost složit kauci ve výši 1 % z nabídkové ceny (představme si, že to v tomto případě činí 3,2 mil. Kč). ÚOHS v prvním stupni zamítne návrh dodavatele a toto prvostupňové rozhodnutí potvrdí předseda ÚOHS v rozhodnutí o podaném rozkladu. Vydáním druhostupňového rozhodnutí dojde k několika klíčovým skutkovým bodům – **dodavateli propadne kauce, zanikne jeho účast v zadávacím řízení**[18] **a zadavatel bude moci** (pokud někdo jiný neuplatní některý z opravných prostředků) **uzavřít smlouvu**[19] **s dalším dodavatelem v pořadí dle hodnocení nabídek**.
- Dodavatel následně podá žalobu ke Krajskému soudu v Brně; v mezidobí zadavatel uzavře smlouvu, čímž dojde k ukončení zadávacího řízení a sledovaný dodavatel se již k plnění smlouvy tzv. „nedostane“, protože ji bude realizovat jiný dodavatel, se kterým byla uzavřena smlouva.
- Krajský soud v Brně následně rozhodne ve prospěch sledovaného dodavatele a druhostupňové rozhodnutí (tj. rozhodnutí předsedy ÚOHS) pro jeho nezákonnost (kvůli nesprávnému posouzení zákonnosti důvodů, pro které byl dodavatel ze zadávacího řízení vyloučen) zruší.
- V pokračujícím správním řízení ÚOHS zastaví správní řízení, neboť v zadávacím řízení již došlo k uzavření smlouvy.[20] Spolu s právní mocí rozhodnutí, kterým dojde k zastavení správního řízení, je dodavateli vrácena i původně propadlá kauce.

Jakým způsobem se může dodavatel, který uspěl „až“ u Krajského soudu v Brně, za takových skutkových okolností domoci náhrady škody po ÚOHS a jakou škodu si může v takovém případě nárokovat?

Posouzení předmětné kauzy v praxi

Nejdříve rozdělme škodu na dva typy podle toho, kdo ji způsobil (tj. jaký je okruh škůdců). **Za část škody odpovídá pouze ÚOHS** (a nezákonný postup zadavatele není příčinou vzniku této škody) **a za část škody odpovídají ÚOHS i zadavatel** (protože až v důsledku nezákonného postupu obou vzniká na straně dodavatele škoda).

Do první kategorie spadají účelně vynaložené náklady, které dodavatel vynaložil na zrušení nezákonného správního rozhodnutí, a (ušlý) zisk, o který dodavatel přišel, protože nemohl nakládat s propadnutou kaucí – viz níže (ta mu byla vrácena až po zásahu soudu a po pravomocném zastavení správního řízení).

Do druhé kategorie okruhu škod můžeme zařadit nejčastěji ušlý zisk, který by dodavatel realizoval, pokud by veřejná zakázka byla (v souladu s právními předpisy) zadána jemu.

Škoda vzniklá pouze v důsledku nezákonného rozhodnutí ÚOHS

Co se náhrady účelně vynaložených nákladů týče, tak v případě řízení o správní žalobě se jedná o hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, soudní poplatky, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady spojené s dokazováním,

14 Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 23 Cdo 2539/2016: *„Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1437/2006, se o vztah příčinné souvislosti jedná, je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu (škodné události), ke škodě by nedošlo.“*

15 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009: *„Z hlediska české občanskoprávní teorie je však větší důraz kladen na teorii adekvátní příčinné souvislosti. Podle této teorie je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události.“*

16 Viz přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. III. ÚS 2451/18: *„Nejvyšší soud tak svoji původní vyslovenou úvahu o možné faktické kauzalitě vzniku škody (conditio sine non qua) vyvrací okolnostmi, jež nastaly následně a byly důsledkem protiprávního vyloučení stěžovatelky ze zadávacího řízení, což nelze akceptovat jako relevantní metody určení právní kauzality. Absentují úvahy o tom, jaký vliv by na předpokládaný postup vedlejší účastnice v zadávacím řízení mělo, kdyby nedošlo k protiprávnímu vyloučení stěžovatelky ze zadávacího řízení, a zda jsou dány skutkové okolnosti, které by předpokládanou faktickou kauzalitu byly způsobilé přerušit.“*

17 Viz § 39 odst. 4 ZZVZ.

18 Viz § 47 odst. 2 písm. c) ZZVZ.

19 V průběhu správního řízení běží tzv. blokační lhůta podle § 246 ZZVZ, a pokud ÚOHS nestihne ve věci rozhodnout, zpravidla nařizuje předběžné opatření, kterým zakazuje zadavateli uzavření smlouvy.

20 Viz § 257 písm. j) ZZVZ.

odměnu zástupce, jeho hotové výdaje a tlumočné, a to, pokud skutečně vznikly a pokud k jejich uhrazení nedošlo v rámci soudního řízení jako takového. V případě úspěchu u správního soudu by dodavateli byly (na základě jednoho z výroků rozsudku) přiznány i náklady řízení. Tato výše se v případě zák. č. 82/1998 Sb. a s. ř. s. stanoví podle stejných pravidel, z čehož plyne, že **tyto náklady budou obecně dodavateli přiznány již v rámci soudního řízení (v němž je vyslovena nezákonnost správního rozhodnutí)** a postupem podle zák. č. 82/1998 Sb. se jich již nelze domáhat.

Ve vztahu k ušlému zisku lze odkázat na dřívější rozsudek Nejvyššího soudu,[21] ve kterém bylo řečeno, že **součástí ušlého zisku, který lze podle zák. č. 82/1998 Sb. nárokovat, jsou i „ušlé" úroky, které by generovala částka, se kterou osoba nemohla v důsledku nezákonného rozhodnutí nakládat**. To za předpokladu, že je daná osoba schopna prokázat tento ušlý zisk a jeho výši (přičemž v tomto ohledu je rovněž možné zohlednit „obvyklý běh událostí" – např. to, jak daná osoba s financemi běžně nakládá). Ačkoliv se uvedený rozsudek týkal uložené pokuty, stejný relevantní princip (osoba nemůže v důsledku nezákonného rozhodnutí disponovat s finančními prostředky) platí i v případě kauce. Kauce na základě pravomocného zamítnutí návrhu propadá do státního rozpočtu a dodavatel ztrácí možnost s touto částkou disponovat. Škoda – ztráta dispozice s finančními prostředky – je tu poměrně jasná. Stejně tak je dána příčinná souvislost mezi touto škodou a nezákonným rozhodnutím. Složená kauce totiž v důsledku pravomocného zamítnutí návrhu propadá do státního rozpočtu. Odstraníme-li z rovnice nezákonné rozhodnutí a dosadíme-li za něj zákonné rozhodnutí ve věci (což lze dle mého názoru považovat za *„obvyklý běh věcí"*), kauce by nepropadla do státního rozpočtu, dodavatel by s těmito finančními prostředky mohl disponovat a mohl by jejich prostřednictvím generovat zisk (např. jejich uložením na termínovaném účtu). Nezákonné rozhodnutí je tedy *conditio sine qua non* pro škodu (ušlý zisk), kterou lze postupem podle zák. č. 82/1998 Sb. nárokovat po ÚOHS. Při složení kauce ve výši 3 200 000 Kč a s úrokem 5 % p. a. činí za dva roky (odhad trvání soudního řízení) ušlý zisk zhruba 328 000 Kč. **Dodavatel by ale v takovém případě musel prokázat daný úrok** (ideálně doložením, že v rozhodném čase měl na svém účtu takový úrok) **a i to, že pokud by peníze měl k dispozici, využil by je tímto způsobem** (což lze doložit např. tím, že prokáže, jak nakládal s jinými, „volnými" finančními prostředky).

Škoda vzniklá v důsledku nezákonného postupu zadavatele i ÚOHS

Do popsaného schématu nám dále vstupuje škoda, za kterou odpovídá jak ÚOHS, tak zadavatel, protože za daného skutkového stavu dochází ke vzniku škody až v důsledku nezákonného postupu obou jmenovaných.

Proč ale zmiňuji, že toto platí „za daného skutkového stavu"? Výše zaznělo, že otázka prokazování příčinné souvislosti je otázkou skutkovou, kterou je nutné v každém jednotlivém případě prokázat. Prokázaný skutkový děj je následně právně hodnocen. V tomto právním hodnocení lze modelovat „běžný průběh věci" a posuzovat dopad postupu, který by byl v souladu se zákonem, na skutkový děj, který vedl ke vzniku škody. Rozsáhlejší manipulace se skutkovým dějem ale nejsou možné. Skutečnost, že dodavatel (ačkoliv k tomu není povinen) inicioval zahájení správního řízení před ÚOHS, tedy nemůže mít za následek, že ÚOHS za danou škodu neodpovídá (protože jeho vstup do věci byl vyvolán dodavatelem, který se později bude domáhat náhrady škody mj. po ÚOHS). Pokud již došlo k zahájení správního řízení, je nutné tento fakt akceptovat jako součást relevantního skutkového děje a věc následně řádně posoudit.

Za předpokladu, že se dodavatel neobrátí na ÚOHS s návrhem na zahájení správního řízení, jedná se o jiný skutkový děj a nezákonné rozhodnutí ÚOHS do schématu vzniku škody nevstupuje. V takovém případě by schéma příčiny, škodního následku a vztahu mezi nimi totiž vypadalo jinak. Jakmile se dodavatel obrátí na ÚOHS, protože je přesvědčen o tom, že zadavatel postupuje v rozporu se ZZVZ, mění se tím zásadním způsobem relevantní skutkový děj, a nezákonné rozhodnutí ÚOHS (a později jeho předsedy) tím získává relevanci ve schématu škodního průběhu.

Ze skutkového děje, který je popsán výše, plyne, že vznik škody (spočívající v tom, že dodavatel, který se měl stát vybraným dodavatelem, se jím nestane a nebude ze smlouvy realizovat zisk) má fakticky dvě příčiny, a to (1) nezákonný postup zadavatele (nezákonné vyloučení), protože bez něj by došlo při běžném chodu věci (za což lze považovat zdárné dokončení zadávacího řízení[22]) k uzavření smlouvy s tímto dodavatelem a ten by mohl realizovat svůj zisk; a (2) nezákonné rozhodnutí ÚOHS, kterým byl nezákonný postup zadavatele potvrzen. Pokud by do skutkového běhu věcí totiž vstoupilo zákonné rozhodnutí ÚOHS, došlo by k uložení nápravného opatření (zrušení nezákonného rozhodnutí o vyloučení) a zhojení vady v zadávacím řízení. Skutkový děj by (při zohlednění běžného chodu věci) opět dospěl k podpisu smlouvy s vybraným dodavatelem. **Vznik škody na straně dodavatele je tedy adekvátním následkem jeho nezákonného vyloučení a nezákonného rozhodnutí ÚOHS.**

Zde si lze představit argument, že zadávací řízení by mohlo probíhat i jinak (zadavatel by ho mohl např. zrušit), avšak toto už je opět skutkovou otázkou a bylo by na bedrech primárně zadavatele, aby prokázal, že zadávací řízení by např. probíhalo jinak.[23] Jsem přesvědčen o tom, že řádné dokončení zadávacího řízení je (od určitého okamžiku v zadávacím řízení) možné považovat za *„běžný chod věci"*. Jakékoliv jiné skončení zadávacího řízení je svým způsobem odchylkou a v daném případě by bylo nezbytné takovou odchylku prokazovat/zdůvodnit.[24] Aby ale bylo možné uzavření smlouvy s vybraným dodavatelem takto předpokládat a dle toho posuzovat vztah příčinné souvislosti, je nutné, aby dodavatel podal v zadávacím řízení nabídku (tj. aby zadávací řízení dospělo do této fáze) a aby tato byla/mohla být vyhodnocena jako ekonomicky nejvýhodnější dle hodnotících kritérií a zároveň

21 Rozsudek Nevyššího soudu ze dne 23. 8. 2007, sp. zn. 25 Cdo 296/2006.

22 Zde si lze argumentačně dopomoci tímto závěrem: *„Úřad v prvé řadě opětovně konstatuje, že ukončení zadávacího řízení v podobě zrušení zadávacího řízení je nutno považovat v zásadě za objektivně nežádoucí stav. Zadávací řízení by totiž vždy mělo směřovat k zadání veřejné zakázky."* Ten je uveden např. v rozhodnutí ÚOHS ze dne 14. 6. 2022, sp. zn. ÚOHS-S0460/2021/VZ.

23 Viz rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2022, sp. zn. 25 Cdo 1417/2020, ve kterém uvedený soud řešil velmi podobný nárok na náhradu škody (kterou si nárokoval neoprávněně vyloučený dodavatel po zadavateli).

24 Což platí zejména u „běžných" veřejných zakázek; např. u tzv. sektorových veřejných zakázek může být zrušení zadávacího řízení snáze odůvodnitelné.

aby nabídka neobsahovala chyby, které by vedly k vyloučení dodavatele ze zadávacího řízení. Pokud by uvedené neplatilo, tak uzavření smlouvy s tímto dodavatelem není předvídaný a „běžný" způsob ukončení zadávacího řízení.[25]

O dané situaci (kdy ke vzniku škody vedou dva protiprávní postupy) je možné uvažovat jako o kumulativní příčinné souvislosti,[26] tj. že škoda nastává až na základě obou nezákonných postupů a že oba (i když nezákonné) postupy samostatně by ke škodnému následku nevedly. V rozsudku uvedeném v poznámce č. 26 se hovoří o situaci, kdy osoby A a B obě podají osobě C jed, když jedna dávka není dostatečná k otravě osoby C, ale obě dávky dohromady toho cíle již dosáhnou. **Situaci, kterou nyní řešíme, si (s použitím velmi podobného příměru) můžeme představit jako podání jedu (postup zadavatele) a nepodání protijedu (postup ÚOHS), když o to otrávený (dodavatel) požádá (podá návrh).** Pokud by zadavatel postupoval zákonně, k vyloučení dodavatele by nedošlo. Pokud by ÚOHS postupoval zákonně, zrušil by rozhodnutí zadavatele o vyloučení. **Nyní je nezbytné si správně pojmenovat tento typ příčinné souvislosti, protože se nejedná o stejný případ jako v situaci, kdy je jediným škůdcem ÚOHS.** Jak je patrné, řetězec skutkových okolností je v takovém případě dostatečně *„propojen"*,[27] aby byla kauzalita mezi oběma postupy a vznikem škody dána.

Na tomto místě je vhodné upozornit na to, že zákon č. 82/1998 Sb. stanoví subsidiární použitelnost zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jako „o. z."), což může v tomto případě mít vliv na podobu odpovědnosti za škodu (odpovědnostní vztah již totiž není vrchnostenským výkonem moci, ale spíše soukromoprávním vztahem).[28] **Odpovědnost zadavatele v tomto případě totiž není regulována zákonem č. 82/1998 Sb., ale pouze o. z.** Je-li k náhradě zavázáno několik škůdců, nahradí škodu společně a nerozdílně.[29] Zákon č. 82/1998 Sb. nelimituje výši škody v rovině ušlého zisku (ten se hradí v prokázané výši), pročež **ÚOHS (resp. stát) bude v daném případě solidárně a nerozdílně se zadavatelem odpovídat za škodu, která navrhovateli vznikne, v plné výši** (čímž není dotčen případný regresivní nárok státu). Pokud pro to jsou důvody hodné zvláštního zřetele, může soud rozhodnout, že konkrétní škůdce nahradí škodu dle své účasti na jejím vzniku; tato možnost přichází v úvahu i zde.[30] To, že v daném případě není možné určit konkrétní podíl vlivu na vzniku škodního následku, nemá na uvedený závěr o společné a nerozdílné odpovědnosti vliv.[31]

Podstatnou částí škody v tomto případě bude nepochybně ušlý zisk navrhovatele, který by realizoval z plnění veřejné zakázky, pokud by došlo k uzavření smlouvy s ním, což lze v daném případě považovat za běžný průběh věci (pokud by skutkové okolnosti nesvědčily o opaku). Aby platilo, že se jedná o běžný průběh věci, zadávací řízení se musí dostat do fáze, kdy jsou již podány nabídky a skutkový stav svědčí o tom, že náš navrhovatel by v zadávacím řízení mohl uspět. Jsou-li podány nabídky, budou známy nabídkové ceny. Jsou-li známy nabídkové ceny, navrhovatel je schopen určit, jaký zisk by z realizace veřejné zakázky generoval, a ušlý zisk je v takovém případě poměrně jednoduše určitelný.

Závěr

Tento článek si dal za cíl odpovědět na otázku: *„Může se dodavatel domoci náhrady škody po ÚOHS v důsledku jeho nezákonného postupu?"* Jak je patrné (z textu výše), odpověď na tuto otázku zní „ano". Existují dvě roviny, v nichž se dodavatel může domáhat náhrady škody.

V první rovině se jedná o škodu, která vznikla pouze v důsledku nezákonného postupu ÚOHS. Konkrétně jde o účelné náklady, které byly vynaloženy na vyslovení nezákonnosti pravomocného rozhodnutí, a případný ušlý zisk plynoucí z toho, že dodavatel nemohl disponovat kaucí.

Ve druhé rovině jde o škodu, která vznikla v důsledku nezákonných postupů jak zadavatele, tak ÚOHS. Konkrétně jde zejména o ušlý zisk, který plyne z toho, že dodavatel nebude realizovat danou veřejnou zakázku, ačkoliv ji realizovat měl, pokud by zadávací řízení bylo dokončeno předvídaným a zákonným způsobem. Pak je ale nezbytné, aby zadávací řízení pokročilo do fáze, kdy skutkový stav svědčí o tom, že dodavatel by se stal vybraným dodavatelem a byla by s ním uzavřena smlouva (pokud by zadávací řízení bylo dokončeno předvídaným a zákonným způsobem). Protože ÚOHS by v takovém případě (nebudou-li v konkrétním případě dány důvody hodné zvláštního zřetele) měl odpovídat společně a nerozdílně se zadavatelem, lze se ze strany poškozeného dodavatele domáhat náhrady škody i pouze po něm (resp. státu; čímž není dotčen případný regresní nárok státu). ✤

25 Viz obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 25 Cdo 1938/2022.
26 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2021, sp. zn. 25 Cdo 2128/2020.
27 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3486/2018.
28 Viz P. Vojtek, V. Bičák, op. cit. sub 10, str. 223.
29 Viz § 2915 odst. 1 o. z.
30 Viz § 2915 odst. 2 o. z.
31 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 25 Cdo 11/2004.

ZIZLAVSKY > 30 let
Preventivní restrukturalizace
praktická řešení hrozícího úpadku
zizlavsky.cz ak@zizlavsky.cz
inzerce

Mají intersexuální atletky právo závodit s atletkami?

Případ Semenya proti Švýcarsku před ESLP

Autor se v následujícím článku zabývá otázkou, jakou roli hraje Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) při přezkumu pravidel a rozhodnutí soukromých sportovních organizací o účasti intersexuálních žen v ženské kategorii. Odpověď hledá v kontextu rozsudku senátu ESLP ve věci Semenya proti Švýcarsku. Podle něj Švýcarsko porušilo Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“) tím, že jihoafrické atletce Caster Semenye nezaručilo dostatečné institucionální a procesní záruky při obraně před údajně diskriminačními pravidly Světové atletiky. Rozhodčí soud pro sport a švýcarský federální soud při přezkumu atletických pravidel nedostatečně zohlednily práva Caster Semenyi vyplývající z Úmluvy. Rozhodnutí je kontroverzní mezi samotnými soudci, stranami sporu i sportovními organizacemi. Na základě žádosti Švýcarska se případem bude znovu zabývat velký senát ESLP. Proto autor analyzuje senátní rozsudek a hledá odpovědi na otázky, které bude velký senát řešit: Má ESLP pravomoc o stížnosti rozhodnout? Pokud ano, jak?

JUDr. Jan Exner, Ph.D.,
je advokátem v AK Bříza & Trubač a odborným asistentem na Katedře evropského práva Právnické fakulty UK v Praze.

„Provozování sportu je lidským právem. Každý jednotlivec musí mít přístup k provozování sportu bez jakékoli diskriminace při respektování mezinárodně uznávaných lidských práv v působnosti olympijského hnutí. Olympijský duch vyžaduje vzájemné porozumění v duchu přátelství, solidarity a fair-play.“[1]

Caster Semenya je intersexuální žena. Narodila se s ženskými pohlavními orgány, ale s mužským chromozomem Y. Díky tomu její tělo produkuje větší množství testosteronu, než je u žen obvyklé. Od roku 2009 do roku 2017 se stala dvojnásobnou olympijskou vítězkou a trojnásobnou mistryní světa v běhu na 800 metrů. V roce 2018 však její sportovní kariéru přerušila Mezinárodní asociace atletických federací (dále „IAAF“), dnes známá jako Světová atletika. IAAF uvedla do praxe nařízení o účasti žen s rozdílným pohlavním vývojem (dále „nařízení“), jehož hlavním cílem bylo zaručit spravedlivé podmínky v atletických soutěžích pro ženy. IAAF argumentovala, že právě testosteron představuje klíčový biologický indikátor, který ovlivňuje sportovní výkonnost. Standardní úroveň testosteronu u žen se pohybuje mezi 0,06 a 1,68 nanomolu na litr (nmol/l) krve, zatímco u mužů je tato hodnota mezi 7,7 a 29,4 nmol/l krve. Podle nařízení musely intersexuální ženy prostřednictvím hormonální terapie snížit přirozenou hladinu testosteronu pod 5 nmol/l krve, aby mohly závodit na tratích od 400 metrů do jedné míle v kategorii žen.[2] Caster Semenya měla více testosteronu, ale hormonální léčbu odmítla. Tím pádem však nemohla dále závodit se ženami.

Caster Semenya považovala nařízení za diskriminační a rozhodla se bránit právní cestou, která vedla z Monaka přes Lausanne až do Štrasburku. Světová atletika je spolek dle monackého práva, který vydal nařízení jako svůj vnitřní předpis. Caster Semenya se obrátila s požadavkem na jeho zrušení na **Rozhodčí soud pro sport (dále „CAS“) v Lausanne**, který však v dubnu 2019 její žádost zamítl.[3] Neuspěla ani u švýcarského federálního soudu (dále „federální soud“), který v srpnu 2020 zamítl její

1 Mezinárodní olympijský výbor: Olympijská Charta 2023, pt Základní princip olympismu č. 4.

2 IAAF: Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Developement) 2019; P. Bydzovsky: The Status of Transgender and Intersex Athletes in International Sports Federations, The International Sports Law Journal č. 3/2023, str. 357, 361.

3 *CAS/2018/O/5794 Mokgadi Caster Semenya v International Association of Athletics Federations, CAS/2018/O/5798 Athletics South Africa v International Association of Athletics Federations*; J. Cooper: Protecting Human Rights in Sport: is the Court of Arbitration for Sport up to the task? A Review of the Decision in Semenya v IAAF, The International Sports Law Journal č. 2/2023, str. 151; S. Chanda, K. Saha: An analytical study of the human rights concerns before the CAS with reference to Caster Semenya, The International Sports Law Journal č. 4/2022, str. 314.

žádost o přezkum rozhodnutí CAS.[4] Následně podala Caster Semenya stížnost proti Švýcarsku u ESLP. Argumentovala tím, že Švýcarsko porušilo její práva zaručená Úmluvou tím, že CAS a federální soud nepřijaly dostatečná opatření proti diskriminačnímu nařízení. Zejména si stěžovala na porušení svého práva na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy a zákazu diskriminace dle čl. 14 Úmluvy. Zároveň poukázala na porušení zákazu mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu dle čl. 3 Úmluvy, práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy a práva na účinný prostředek nápravy podle čl. 13 Úmluvy.[5]

Čtyři soudci, včetně švýcarského soudce Andrease Zünda, rozhodli proti třem, že Švýcarsko porušilo čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy, neboť stěžovatelce neposkytlo adekvátní institucionální a procesní ochranu, když se bránila proti diskriminačním atletickým pravidlům. Ze stejných důvodů rozhodl i o porušení čl. 13 Úmluvy ve vztahu k čl. 14 a 8 Úmluvy.[6] Švýcarsku se verdikt nelíbil, a proto požádalo o postoupení případu velkému senátu ESLP, který rozhodne konečným rozsudkem. Cílem této práce je zanalyzovat rozsudek senátu ESLP a najít odpovědi na dvě související otázky, které ho rozdělily a které budou relevantní i pro velký senát. Má ESLP pravomoc rozhodnout o stížnosti jihoafrické atletky, která navíc fakticky míří proti pravidlům soukromého monackého spolku? Pokud ano, co je úkolem ESLP při posuzování sportovních pravidel?

Má ESLP pravomoc projednat stížnost *Caster Semenyi proti Švýcarsku*?

Švýcarsko tvrdilo, že stížnost Caster Semenyi je nepřijatelná a ESLP nemá pravomoc ji projednat. Argumentovalo tím, že občanka Jihoafrické republiky nepodléhá jurisdikci Švýcarska podle čl. 1 Úmluvy, které tak nemá povinnost zaručit jí práva stanovená Úmluvou. Švýcarsko zároveň nehrálo žádnou roli při přijímání nařízení, které je vnitřním předpisem IAAF. S tím souhlasili soudci Yonko Grozev, Peeter Roosma a Ioannis Ktistakis. Švýcarský zákon o mezinárodním právu soukromém (dále „LDIP"), který svěřuje federálnímu soudu přezkum rozhodčích nálezů CAS, podle nich neposkytuje dostatečnou jurisdikční vazbu mezi Caster Semenyou a Švýcarskem. Opačný závěr by podle nich vedl k závěru, že Úmluva má globální působnost, což by bylo v rozporu s jejím účelem a smyslem.[7]

Většina senátu však rozhodla, že ESLP má pravomoc stížnost projednat. Vysvětlili, že CAS funguje pod Mezinárodní radou pro sportovní arbitráž, která je švýcarskou nadací. LDIP zároveň umožňuje přezkum rozhodčích nálezů CAS federálním soudem, což stačí, aby věc spadala pod jurisdikci Švýcarska ve smyslu čl. 1 Úmluvy. ESLP ostatně již dříve rozhodoval v případech, kdy se sportovci bránili proti rozhodnutí sportovních organizací u CAS a federálního soudu.[8] Nic na tom nemění, že Světová atletika je spolek podle monackého práva. Většina soudců se soustředila na proces před CAS a federálním soudem, což pro ně byl dostatečný důvod k projednání stížnosti.[9]

Nucená arbitráž je charakteristickým znakem sportu. Aby mohli sportovci sportovat, musí souhlasit s pravidly sportu, včetně povinné rozhodčí doložky. Naopak se vzdávají možnosti obracet se s žalobami na běžné soudy.[10] Caster Semenya se proti nařízení mohla bránit jen u CAS, příp. následně u federálního soudu. Naopak neměla možnost obrany před jakýmkoliv jiným švýcarským nebo monackým orgánem. Senát ESLP na jedné straně uznal význam centralizovaného systému sportovní arbitráže, který zajišťuje konzistentní, účinné a specializované řešení sportovních sporů. Na druhé straně by ale **vyloučení profesionálních sportovců z přístupu k ESLP odporovalo základní myšlence Úmluvy** jakožto ústavního nástroje evropského veřejného prostoru.[11]

Rozhodnutí ESLP principiálně odpovídá čerstvému rozsudku velkého senátu Soudního dvora EU ve věci *International Skating Union v. Komise*. Podle něj povinná rozhodčí doložka v pravidlech Mezinárodní bruslařské unie porušuje soutěžní právo EU. Rozhodnutí sportovních organizací totiž musí podléhat přezkumu souladu se soutěžním právem EU. A ten zajistí pouze soud členského státu, který může v případě pochybností podat předběžnou otázku Soudnímu dvoru. Federální soud však nezohledňuje soutěžní právo EU a zároveň není soudem členského státu a nemůže podat předběžnou otázku. Možnosti domáhat se náhrady škody nebo podat stížnost k soutěžním úřadům nejsou dostatečné.[12] Soudní dvůr sice vykládal soutěžní právo EU, zatímco ESLP řeší Úmluvu; princip je však podle mě stejný. **Systém CAS a federálního soudu neumožňuje efektivní soudní přezkum z hlediska práv sportovců plynoucích ze soutěžního práva EU a Úmluvy. Proto je třeba, aby pravomoc k přezkumu měly i obecné soudy a Soudní dvůr, resp. ESLP.**

Domnívám se, že ESLP má pravomoc rozhodovat obdobné stížnosti sportovců proti Švýcarsku, přestože nemají občanství smluvního státu Úmluvy a přestože fakticky napadají rozhodnutí sportovních spolků. Smluvní státy Úmluvy zaručují práva z ní plynoucí všem osobám v jejich jurisdikci. Sportovci se mohou bránit pouze u CAS, rozhodčího soudu dle švýcarského práva. To zároveň pověřuje federální soud přezkumem rozhodčích nálezů CAS. To je podle mého názoru dostatečné pojítko mezi Švýcarskem a sportovci.

Švýcarsko je metropolí světového sportu a systému řešení sportovních sporů. S touto globální úlohou se však pojí velká odpovědnost. **Jako smluvní strana Úmluvy má Švýcarsko zvláštní odpovědnost za ochranu lidských práv sportovců plynoucích z Úmluvy, která chrání ESLP.**

4 *Caster Semenya v World Athletics & Athletics South Africa (ASA); ASA v World Athletics* [2020] federální soud 4A_248/2019 & 4A_398/2019; *Semenya proti Švýcarsku* [2023] ESLP 10934/21, CE:ECHR:2023:0711JUD001093421 [1-40].

5 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, para 1.

6 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4; A. Anthony: Caster Semenya's Victory at the ECHR: A Landmark Case for Athletes' Human Rights – LawInSport; J. Exner: Rozsudek ze dne 11. července 2023 ve věci č. 10934/21 – Semenya proti Švýcarsku, Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva č. 1/2024, str. 20.

7 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 77-89, nesouhlasné stanovisko soudců Grozeva, Roosmy a Ktistakise.

8 Tamtéž, str. 105-110; *Mutu a Pechstein proti Švýcarsku* [2018] ESLP 40575/10, 67474/10, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510 [101-102]; *Platini proti Švýcarsku* [2020] ESLP 526/18, CE:ECHR:2020:0211DEC000052618 [37-38].

9 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, para 107.

10 Tamtéž, 111; *Mutu a Pechstein proti Švýcarsku*, op. cit. sub 8, paras 64-65.

11 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 111-112.

12 *International Skating Union v Komise* [2023] SDEU C-124/21 P [158-204].

Zaručilo Švýcarsko Caster Semenyi práva garantovaná Úmluvou?

Senát ESLP zajímalo zejména to, zda CAS a federální soud při přezkumu nařízení splnily požadavky Úmluvy na ochranu před diskriminací. Dle senátu ESLP nařízení omezuje právo Caster Semenyi na respektování soukromého života ve smyslu čl. 8 Úmluvy, což ji opravňuje dovolávat se ho s cílem uplatnit zákaz diskriminace podle čl. 14 Úmluvy. Nařízení zakládá odlišné zacházení na základě pohlaví, protože ji vylučuje z účasti v atletických soutěžích pro její biologické charakteristiky. Jakékoliv rozdíly na základě pohlaví však vyžadují velmi silné odůvodnění ze strany státu, jehož prostor pro uvážení je omezený. Proto senát ESLP zkoumal, zda měla Caster Semenya ve Švýcarsku k dispozici institucionální a procesní záruky, které by jí umožnily efektivně uplatnit argumenty ohledně diskriminace. Šlo o to, **zda měla přístup k adekvátnímu soudnímu systému a zda byla rozhodnutí jednotlivých orgánů řádně a detailně odůvodněna s ohledem na judikaturu ESLP**.[13]

Úmluva a odůvodnění odlišného zacházení

Senát ESLP zkritizoval CAS za to, že nedostatečně přezkoumal odůvodnění odlišného zacházení v nařízení. CAS přitom nejprve uznal, že vyžadovaná hormonální léčba může mít významné vedlejší účinky. Za druhé poukázal na to, že i přes dodržení předepsané léčby nemusí atletka splnit požadavky nařízení. A za třetí vyjádřil pochybnosti o důkazech týkajících se sportovní výhody intersexuálních atletek v disciplínách od 400 metrů do jedné míle,[14] což zdůraznil i soudce Darian Pavli, který připojil k rozsudku senátu ESLP souhlasné stanovisko.[15] Nakonec však **CAS shledal nařízení nezbytným, rozumným a přiměřeným nástrojem pro zajištění spravedlivých podmínek v soutěžích žen**. Podle ESLP přitom ale **CAS nezohlednil judikaturu týkající se čl. 14 Úmluvy, a jeho přezkum tudíž nebyl dostatečný**.[16] Navíc CAS nedostatečně zohlednil dopad nařízení na práva Caster Semenyi a nepozastavil jeho účinnost, jako to udělal v roce 2015 v případu indické sprinterky Dutee Chand.[17]

Federální soud se ve svém přezkumu v zásadě omezil na potvrzení závěrů CAS, aniž by posoudil tvrzení o diskriminaci a zvážil všechny relevantní zájmy IAAF a Caster Semenyi. Federální soud takové posouzení neprovedl, neboť podle něj nespadá pod „veřejný pořádek" ve smyslu čl. 120 odst. 2 písm. e) LDIP, kterého se Caster Semenya dovolávala. Takto omezený přezkum může dle senátu ESLP obstát v kontextu obchodní arbitráže, kde se dvě strany v obvykle rovném postavení dobrovolně dohodnou na arbitrážním řešení sporů. Sportovci však stojí proti silným sportovním organizacím v systému, který je vysoce hierarchický a vertikální, což ho odlišuje od běžných smluvních vztahů. Sportovci by proto měli mít plnou ochranu Úmluvy jako osoby ve srovnatelných povoláních.[18] Výklad LDIP ze strany federálního soudu odporuje zásadám a právům zaručeným Úmluvou.[19]

Soudci Yonko Grozev, Peeter Roosma a Ioannis Ktistakis zkritizovali své kolegy za to, že by měl „veřejný pořádek" dle LDIP zahrnovat Úmluvu. Podle nich tím ESLP neoprávněně zasáhl do výkladu vnitrostátního práva a jeho výklad byl navíc v rozporu s interpretací poskytnutou nejvyšším vnitrostátním soudem.[20] Podle mého názoru však senát ESLP neříká, že by měl švýcarský „veřejný pořádek" zahrnovat Úmluvu, jen to, že **federální soud musí při svém přezkumu Úmluvu dostatečně zohlednit**. A pokud ji „veřejný pořádek" nezahrnuje, musí jít federální soud nad jeho rámec. V případě konfliktu mezi švýcarským právem a Úmluvou jí musí dát federální soud přednost. ESLP správně zasáhl, když výklad vnitrostátního práva vnitrostátním soudem nezohledňuje závazky plynoucí z Úmluvy.

Nucená volba a vedlejší účinky hormonální léčby

Federální soud vycházel z předpokladu, že nařízení Caster Semenyu do ničeho nenutí. Naopak jí nabízí volbu, zda podstoupí hormonální léčbu, nebo ji odmítne**. Dle senátu ESLP však volba Caster Semenyi není svobodná, ale nucená.**

Má v zásadě dvě možnosti:

Za prvé, podrobí se hormonální léčbě, která však může negativně ovlivnit její fyzickou a duševní integritu.

Nebo za druhé, léčbu odmítne, ale tím se vzdá účasti v atletických soutěžích a možnosti vykonávat své povolání.

V obou případech by tak musela obětovat určitá práva zaručená čl. 8 Úmluvy. **Podle senátu ESLP měl federální soud pečlivě zvážit, zda toto dilema není nepřiměřené a v rozporu s Úmluvou.** Měl posoudit nejen zájem IAAF na spravedlivé soutěži, ale také práva a zájmy Caster Semenyi, zejména její důstojnost, pověst, tělesnou integritu a právo na soukromí.[21]

Federální soud dle senátu ESLP zároveň nedostatečně zohlednil možné vedlejší účinky hormonální léčby formou antikoncepce. Federální soud přijal argument CAS, že vedlejší účinky jsou běžné u tisíců, ne-li milionů žen, které užívají antikoncepci. Dle senátu ESLP však mnoho žen neužívá perorální antikoncepci právě kvůli možným vedlejším účinkům. Navíc mohou mít tyto účinky ještě větší dopad na fyzickou a duševní rovnováhu vrcholových sportovkyň, což může ovlivnit jejich sportovní výkon. Federální soud měl na tyto argumenty reagovat podrobněji a pečlivěji posoudit, zda jsou podmínky nařízení slučitelné s požadavky Úmluvy.[22]

Nucené lékařské prohlídky a další požadavky nařízení by dle senátu ESLP teoreticky mohly představovat porušení čl. 3 Úmluvy, který zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení nebo trest. Porušení však nakonec neshledal, a to ze tří důvodů.

13 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 114-170.

14 *CAS/2018/O/5794 Mokgadi Caster Semenya v International Association of Athletics Federations, CAS/2018/O/5798 Athletics South Africa v. International Association of Athletics Federations* (op cit. sub 3); R. Pielke, R. Tucker, E. Boye: Corrrection to: Scientific Integrity and the IAAF testosterone regulations, The International Sports Law Journal č. 1-2/2019, str. 18; B. R. Hamilton and others: Integrating Transwomen and Female Athletes with Differences of Sex Development (DSD) into Elite Competition: The FIMS 2021 Consensus Statement, Sports Medicine, 2021, str. 1401.

15 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 179-184, souhlasné stanovisko soudce Pavliho, 1-25.

16 Tamtéž, paras 171-174.

17 Tamtéž, paras 179-184.

18 Tamtéž, paras 175-178.

19 Tamtéž, paras 185-186.

20 Tamtéž, nesouhlasné stanovisko soudců Grozeva, Roosmy a Ktistakise.

21 Tamtéž, paras 187.

22 Tamtéž, paras 188-190; P. Bydzovsky, op. cit sub 2, str. 362.

Za prvé, Caster Semenya ve skutečnosti žádná z těchto lékařských vyšetření nepodstoupila. Raději se totiž vzdala účasti v atletických soutěžích, než aby se podrobila podmínkám nařízení. Za druhé, senát ESLP zvážil toto dilema, když posuzoval možné porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Proto zároveň nerozhodoval samostatně o stížnosti na porušení čl. 8 Úmluvy, jelikož nepředstavovala žádnou novou otázku.[23] K čl. 3 Úmluvy senát ESLP do třetice doplnil, že nedošlo k tak zásadnímu narušení důstojnosti Caster Semenyi, aby bylo možné hovořit o porušení tohoto ustanovení. Proto označil stížnost na porušení čl. 3 Úmluvy za zjevně neopodstatněnou.[24]

Soudce Serghides však tvrdí, že nucená volba Caster Semenyi představuje porušení čl. 3, 6 a 8 Úmluvy. Serghides zdůrazňuje, že jedinou možností Caster Semenyi, jak si zachovat fyzickou a duševní integritu a vyhnout se zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy, je odmítnout podmínky nařízení. Tím se však vzdává svobodného výkonu svého povolání a obětuje své právo na respektování soukromého života dle čl. 8 Úmluvy. Úmluva však podle Serghidese zakazuje nucenou volbu mezi právy, která chrání. Ta by totiž vedla k zániku těchto práv, což by mělo negativní dopad na celkový mechanismus ochrany lidských práv a účel Úmluvy. Zároveň by to podkopalo úlohu a důvěryhodnost ESLP jako instituce chránící tato práva. Proto je podle něho taková nucená volba porušením příslušných článků Úmluvy.[25]

Horizontální diskriminace a transgender

Do třetice senát ESLP zdůraznil povinnost států chránit jednotlivce před horizontální diskriminací ze strany soukromých subjektů. Státy musí přijmout nezbytná opatření a zajistit možnost podat stížnost k ESLP ke zjednání nápravy.[26] I vnitrostátní soudy mají povinnost zajistit skutečnou a účinnou ochranu před diskriminací ze strany soukromých osob. Federální soud však rozhodl, že zákaz horizontální diskriminace nespadá pod pojem „veřejný pořádek" podle LDIP, a neprovedl přezkum souladu nařízení s Úmluvou, čímž nesplnil její požadavky.[27] ESLP sice není určen k řešení soukromoprávních sporů, ale nemůže zůstat nečinný, když je výklad právního aktu vnitrostátním soudem v rozporu se zákazem diskriminace dle čl. 14 Úmluvy a se zásadami, na kterých je Úmluva založena.[28]

Na závěr senát ESLP zkritizoval federální soud za to, že **nedostatečně rozlišil mezi intersexuálními a transgenderovými sportovkyněmi**. Nařízení bylo v rozhodné době prakticky totožné pro obě skupiny atletek. Dle senátu ESLP však nelze srovnávat intersexuální a transgenderové sportovkyně, které prošly změnou pohlaví z mužského na ženské. Případná výhoda transgenderových sportovkyň vyplývá z toho, že se narodily jako muži. Hormonální léčba je součástí procesu změny jejich pohlaví, zatímco u intersexuálních sportovkyň se jedná o vnější zásah do jejich přirozeného biologického stavu.[29] Federální soud měl i v rámci svého omezeného přezkumu tento zásadní rozdíl zohlednit a upozornit na nedostatečné rozlišení v pravidlech IAAF.[30]

Sečteno a podtrženo, **Švýcarsko nezaručilo Caster Semenyi dostatečné institucionální a procesní záruky, aby mohla efektivně uplatnit stížnost na diskriminaci na základě pohlaví**. Soudci Yonko Grozev, Peeter Roosma a Ioannis Ktistakis tvrdili, že nařízení je nezbytné a přiměřené opatření. Federální soud podle jejich názoru podrobně a přesvědčivě přezkoumal podklady, které nařízení podporují. Zároveň podle nich CAS i federální soud důkladně posoudily přiměřenost nařízení vzhledem k jeho cílům.[31] Senát ESLP však uzavřel, že omezený prostor Švýcarska pro uvážení a význam případu pro Caster Semenyu měly vést CAS a federální soud k důkladnějšímu přezkumu, který by zohlednil Úmluvu. Kvůli jejich nedostatečnému přezkumu nemohl senát ESLP posoudit, zda je nařízení a jeho použití na Caster Semenyu objektivní a přiměřené opatření k zajištění spravedlivé ženské soutěže.[32] Proto Švýcarsko porušilo čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy, stejně jako čl. 13 Úmluvy zaručující právo na účinný prostředek nápravy, opět ve vztahu k čl. 14 a 8 Úmluvy. Caster Semenya si stěžovala i na porušení práva na přístup k soudu dle čl. 6 Úmluvy. Tato stížnost však dle senátu ESLP nepředstavuje žádnou novou otázku, která by vyžadovala samostatné rozhodnutí.[33]

Má Caster Semenya právo závodit se ženami, nebo alespoň s muži?

Přestože senát ESLP deklaroval porušení lidských práv Caster Semenyi, jeho **rozsudek nemá vliv na její právo závodit se ženami, a to ze dvou důvodů:**

- Za prvé, rozsudek není konečný. Světová atletika po jeho oznámení uvedla, že bude ve spojení se švýcarskou vládou ohledně dalších kroků. *„Vzhledem k silným nesouhlasným stanoviskům v rozhodnutí ji budeme vybízet, aby usilovala o postoupení případu velkému senátu ESLP ke konečnému a definitivnímu rozhodnutí."*[34] Švýcarská vláda výzvu vyslyšela, využila svého práva podle čl. 43 Úmluvy a požádala o postoupení případu velkému senátu ESLP. Kolegium pěti soudců velkého senátu 6. listopadu 2023 žádosti vyhovělo, což naznačuje, že případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo závažný problém obecného významu.[35] Velký senát tak případ znovu posoudí a rozhodne konečným rozsudkem. To je také důvod, proč federální soud prozatím odmítl aplikovat závěry rozsudku senátu ESLP v aktuálním dopingovém případu, kde se ruská sportovkyně dovolávala přímo čl. 13 Úmluvy.[36]

23 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 201-205.
24 Tamtéž, paras 206-217.
25 Tamtéž, částečně souhlasné a částečně nesouhlasné stanovisko soudce Serghidese, paras 1-53.
26 Tamtéž, para 192; *Danilenkov proti Rusku* [2009] ESLP 67336/01, CE:ECHR:2009:0730JUD006733601 [124].
27 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 194-195.
28 Tamtéž, para 193; *Pla a Puncernau proti Andoře* [2004] ESLP 69498/01, CE:ECHR:2004:0713JUD006949801 [59].
29 E. N. Hilton, T. R. Lundberg: Transgender Women in he Female Category of Sport: Perspectives on Testosterone Suppression and Performance Advantage, Sports Medicine, 2021, str. 199.
30 *Semenya proti Švýcarsku*, op. cit. sub 4, paras 196-199.
31 Tamtéž, nesouhlasné stanovisko soudců Grozeva, Roosmy a Ktistakise.
32 Tamtéž, paras 201-205.
33 Tamtéž, paras 241-244.
34 World Athletics Responds to European Court of Human Rights Decision | PRESS-RELEASES | World Athletics.
35 ESLP: Grand Chamber Panel's Decisions – November 2023.
36 *A v B & WADA* [2024] Švýcarský federální soud 4A_488/2023; D. Mavromati: European Convention of Human Rights Invoked Directly before the Swiss Federal Tribunal in a Doping-Related Matter (*Dr. Despina Mavromati – Sports Law and Arbitration*, 26 February 2024).

- Za druhé, ani konečný rozsudek senátu ESLP by neměl vliv na platnost nařízení. Světová atletika v reakci na rozsudek uvedla, že považuje nařízení za nezbytné, rozumné a přiměřené opatření k ochraně spravedlivé soutěže v ženské kategorii. Zároveň zdůraznila, že stížnost směřovala proti Švýcarsku, nikoliv proti Světové atletice. V důsledku toho i aktuálně účinné nařízení z března 2023 zůstává v platnosti.[37] Přitom je pro intersexuální ženy ještě přísnější než verze, kterou posuzoval senát ESLP. Nyní musí snížit přirozenou hladinu testosteronu pod 2,5 nmol/l krve, aby mohly soutěžit v ženské kategorii ve všech atletických disciplínách.[38] Keňská sprinterka Maximila Imali aktuální verzi nařízení napadla před CAS, který tak dostal šanci poučit se z chyb, které mu senát ESLP vyčetl.[39] Prozatím však nařízení zůstává v platnosti. Ačkoliv tedy Caster Semenya ve Štrasburku vyhrála, rozsudek senátu ESLP jí nedal možnost soutěžit v ženské kategorii.[40]

Když nemůže Caster Semenya závodit se ženami, může závodit alespoň s muži? Světová atletika říká, že ano.[41] Z jejích vlastních pravidel se však zdá, že ne. Atlet má právo soutěžit v mužské nebo univerzální soutěži, pokud *„se buď narodil a po celý svůj život byl vždy uznáván jako muž, nebo splňuje příslušná ustanovení týkající se mužských transgenderových sportovců (…)“*.[42] Nejsem si vědom jasného pravidla, které by jí umožnilo start mezi muži. I kdyby s nimi však závodit mohla, na hlavní světové akce by se pravděpodobně nepodívala. Podmínkou startu je totiž často splnění kvalifikačních limitů, k jejichž mužské verzi měla však Caster Semenya během své aktivní kariéry daleko. Proto by mohla nastoupit nanejvýše do lokálních nebo regionálních soutěží, kam není třeba limit splnit.

Závěr

Sportovní organizace mají autonomii stanovit vnitřními předpisy pravidla provozování sportu. Jejich úkolem je určit sportovní kategorie a to, kdo a za jakých podmínek v nich může závodit. Zároveň určují, kdo řeší případné spory o výklad a aplikaci sportovních pravidel. Autonomie sportu však není neomezená. Státy a mezinárodní organizace ji podmiňují dodržováním obecně závazných právních předpisů. Světová atletika přijala nařízení, aby stanovila podmínky účasti atletek s rozdíly v pohlavním vývoji v ženské kategorii a zajistila její spravedlivý průběh. Zároveň určila, že spory řeší CAS. V této chvíli vstupuje do hry Švýcarsko, jehož právo pověřuje federální soud přezkumem rozhodnutí CAS. Švýcarsko je zároveň smluvní stranou Úmluvy, kterou vykládá ESLP. Ten nestanoví pravidla sportu, ale dohlíží na to, že jeho aktéři respektují Úmluvu, která zaručuje lidská práva i sportovcům. **Caster Semenya je sice jihoafrická atletka, ale podléhá rozhodnutím rozhodčího soudu dle švýcarského práva a švýcarskému nejvyššímu soudnímu orgánu. Proto má ESLP pravomoc rozhodovat o její stížnosti proti Švýcarsku.**

Rolí ESLP je dohlížet na to, že sportovní organizace při určování sportovních pravidel respektují nejenom sportovní zájmy, ale i práva sportovců plynoucí z Úmluvy. ESLP neodpovídá na otázku, zda mohou intersexuální atletky závodit v ženské kategorii. To má na starosti Světová atletika. ESLP však dohlíží na to, že CAS při přezkumu pravidel Světové atletiky dostatečně zohledňuje Úmluvu. Zároveň ESLP hlídá, aby i federální soud při přezkumu rozhodnutí CAS zohlednil požadavky Úmluvy a neomezoval se na úzké pojetí švýcarského veřejného pořádku. **Rozsudek vyzdvihuje důležitost začlenění lidskoprávních zásad do sportovního rozhodování a právního přezkumu.** Zároveň má potenciál posílit ochranu lidských práv sportovců a podnítit širší diskusi o roli a odpovědnosti sportovních organizací a jejich rozhodčích institucí ve vztahu k lidským právům.

Rozsudek velkého senátu ESLP bude dalším významným příspěvkem do diskuse o ochraně lidských práv ve sportu. Domnívám se, že ESLP má pravomoc stížnost projednat a ve věci rozhodnout. Nabízí se otázka, zda bude velký senát ESLP následovat senátní rozsudek a omezí se na přezkum procesní stránky případu, nebo zda se hlouběji ponoří do posouzení údajně diskriminačního charakteru nařízení a jeho odůvodnění zájmem na spravedlivé sportovní soutěži.

Rozhodnutí velkého senátu ESLP odkryje další dílek tajenky týkající se výkladu a použití Úmluvy v oblasti sportu, lidskoprávních povinností sportovních organizací i Švýcarska a související ochrany lidských práv sportovců. Zároveň poskytne důležité vodítko při hledání hranice mezi právem intersexuálních žen provozovat vrcholový sport a zájmem na spravedlivé sportovní soutěži. ✤

37 Op. cit. sub 34.

38 World Athletics: Eligibility Regulations for the Female Classification (Athletes with Differences of Sex Developement) 2023.

39 J. Longman: An Olympic Dream Falters Amid Track's Shifting Rules, The New York Times, 24 January 2024.

40 G. Reid, M. Worden: Caster Semenya Won Her Case, But Not the Right to Compete, Human Rights Watch, 18 July 2023; M. James: A Victory for Caster Semenya – but still no right to compete, The International Sports Law Journal č. 2/2023, str. 149.

41 L. Hurtado: Olympian Caster Semenya Can Compete with Men "Without Restriction", NBC News, 9 May 2019.

42 World Athletics: Eligibility Rules 2022, art 3.5.

Christian Bibelriether
Advokát • Rechtsanwalt
Právní služby v Německu
(již od roku 1998)
Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.
Luragogasse 5
94032 Passau/SRN
tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji
www.advokanc.de
advokat@advokanc.de
inzerce

O principech svěřenského fondu, jeho flexibilitě a unikátnosti

k diskusi

Autoři v následujícím článku rozebírají problematiku místa svěřenského fondu v systému českého soukromého práva a jeho vztah k dalším právním institutům. Poukazují rovněž na to, že autonomie vůle zakladatele je v zásadě ohraničena časovým okamžikem vzniku svěřenského fondu s tím, že pokud tomu tak není, nemohl být svěřenský fond platně vytvořen.

JUDr. Jaroslav Svejkovský
působí jako advokát.

JUDr. Vít Lederer, Ph.D.,
působí jako odborný asistent na Katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

V diskusi o povaze institutu svěřenského fondu již v zásadě ustaly spekulace o tom, zda svěřenský fond má či nemá právní osobnost, resp. zda podle české právní úpravy je či není subjektem práva. Sami jsme v našich předešlých příspěvcích již dostatečně objasnili, proč **svěřenský fond jako kontinentální obdoba common law *trustu* není a podle zákona nemá být právnickou osobou a proč na něj ani nelze jako na právnickou osobu pohlížet nebo jej jakkoli s právnickými osobami asociovat**. Na rozdíl od jiných autorů se naše argumentace opírá zejména o hlubokou analýzu podstaty a pojmových znaků tohoto unikátního **právního uspořádání.**[1] Vycházíme z toho, že ačkoli česká úprava svěřenského fondu ne vždy doslovně kopíruje quebeckou předlohu, koncepčně a ideově ji sleduje. Majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím osoby, ale tvoří **majetek „přivlastněný" k účelu**.[2] Jde o esenciální znak, který svěřenský fond charakterizuje jako samostatný právní institut.

Důležité otázky související s integrací svérázného konstruktu „autonomního jmění" do pozitivního práva rozhodně nemají jen povahu akademických disputací. Ve vztahu ke svěřenskému fondu jsou naprosto relevantní, a musí být tudíž podrobně analyzovány. Nelze je bagatelizovat a nelze se jim vyhýbat skrze bezobsažná tvrzení o přehnaném významu připisovaném aspektu právní osobnosti a její *„fetišizaci"*, či obecným zvoláním, že *„každá právní transplantace nakonec ohýbá původní koncepty až fyzickou silou kulturní tradice přijímajícího organismu"*.[3] Se svěřenským fondem vstoupilo do českého soukromého práva zcela **nové a konkurující majetkové paradigma, které ze svěřenského fondu učinilo unikátní (nikoli izolovaný) právní konstrukt**, který nelze násilně prolínat s koncepčně i funkčně rozdílnými právními instrumenty.

Určení míry podobnosti či naopak vzdálenosti právních kultur musí v tomto případě předcházet důsledné srovnání východisek české a quebecké úpravy, nikoli předsudečné vnímání českého práva v blíže neurčených hranicích „středoevropského" právního prostoru. Z komparativního pohledu je důležitým zjištěním, že **české i quebecké majetkové právo jsou systémové celky vycházející ze stejných hodnotových a organizačních principů**. Oběma dominuje model, ve kterém centrální místo zaujímá osoba se svými subjektivními právy a povinnostmi. Kromě toho, požadavek, aby svěřenský fond měl statut, ani obligatornost zápisu svěřenského fondu v zákonem určené evidenci, nejsou argumenty, které by měly přesvědčivě odůvodňovat závěr, že česká úprava výrazněji odklonila svěřenský fond od jeho quebecké předlohy. Tím spíše ne, zakládají-li se úvahy o pozměněném pojetí podstaty svěřenského fondu na mylné představě, že původní quebecká *fiducie* je nástrojem principiálně smluvního charakteru.[4]

Místo svěřenského fondu v systému soukromého práva

Pochybnosti, které vyvstávají kolem určení toho, nakolik se český koncept nezávislého vlastnictví slučuje s původním quebeckým modelem trustu, jsou vyvolány tím, že český občanský zákoník, na rozdíl od quebecké úpravy, neobsahuje obecné normy (srov. především čl. 2 al. 2, čl. 911 a čl. 915 CcQ), které by deklarovaly rozhodnutí zákonodárce redefinovat pojem majetek a začlenit do českého soukromoprávního rámce koncept tzv. „bezsubjektových" práv (*„droits sans sujet"/„rights without holder"*). Tedy takových práv, jejichž esencí není volní moc subjektu, ale určitý právem chráněný zájem. Nepomáhá ani nepříliš šťastně formulované znění § 17 o. z., ze kterého není úplně zřejmé, co se rozumí tím, že právo může „náležet" pouze osobě, resp. že pouze osobě může „náležet" právní povinnost. Přesto se domníváme, že **zavedením**

1 K použití výrazu *„právní uspořádání"* pro označení svěřenského fondu srov. ust. § 2 písm. b) zák. č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

2 J. Svejkovský, R. Marek a kol.: Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2015, str. 401. Viz také V. Lederer: Nezávislé vlastnictví jako zvláštní paradigma v quebeckém a českém právu, Bulletin advokacie č. 12/2022, str. 30 a násl.

3 K. Ronovská, V. Pihera: Nástroje správy rodinného majetku v novém soukromém právu, in Pocta Jiřímu Spáčilovi, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2023, str. 286.

4 Tamtéž.

svěřenského fondu nedošlo v našem soukromém právu k rozšíření katalogu věcných práv o nový druh věcného práva – tzv. vlastnictví *sui generis*, svědčícího jako subjektivní právo svěřenskému správci.[5]

Existují zřejmé indicie, které vyvracejí domněnku, že úmyslem českého zákonodárce bylo pojmout oddělené a nezávislé vlastnictví majetku ve svěřenském fondu jako určitou formu vlastnictví svěřenského správce, připomínající vlastnictví fiduciáře ve starém quebeckém právu před jeho rekodifikací.[6] Je to zejména § 1448 odst. 3 o. z., který výslovně stanoví, že **ani zakladatel, ani obmyšlený, ale ani svěřenský správce nedrží majetek ve svěřenském fondu jako své vlastnictví (tedy ani v jeho modifikované podobě jakéhosi „neúplného" či „omezeného" vlastnictví správce)**. Při porovnávání české a quebecké úpravy je navíc zapotřebí zohledňovat fakt, že české pozitivní právo (a ani právní nauka) neumí pracovat s doktrinálním konstruktem *patrimony*, na kterém quebecký zákonodárce vystavěl fiducii/trust a který má širší explanatorní význam než pojem jmění podle § 495 o. z.

Je to svěřenský správce, kdo supluje úlohu (stojí na místě, ale nezastupuje) vlastníka, tedy je osobou, které je svěřen výkon vlastnických práv k majetku ve svěřenském fondu. Musí zde být nějaká osoba, která bude tato vlastnická práva vykonávat tak, aby nezůstala suspendována a aby skrze ně mohl vůbec být naplněn cíl správy. V tomto smyslu musí být tato práva vždy nějaké osobě (svěřenskému správci) přičtena, tj. nemohou zůstat zcela bez subjektu. Plyne však také nutně z § 17 odst. 1 a 2 o. z., že tato práva musí osobě patřit jako její vlastní subjektivní práva? Lze říct, že tato práva skutečně patří (náleží) svěřenskému správci, když je svěřenský správce nevykonává pro sebe (na svůj vlastní účet), ale vykonává je pro stanovený účel? Lze o těchto právech uvažovat jako o subjektivních právech správce?

Stanoví-li český občanský zákoník, že *„práva může mít jen osoba"*, pak především z toho důvodu, **aby se předešlo dohadům, zda svěřenský fond je či není koncipován jako (potenciální nový) subjekt práva a zda mu náleží právní subjektivita**.[7] Je to jasný důkaz, že zavedením svěřenského fondu nedošlo v českém právu k posunu v tradičním chápání právní osobnosti, tedy důkaz, že svěřenský fond a právní osobnost jsou dva na sobě nezávislé pojmy. Na otázku, jakou povahu mají práva k majetku ve svěřenském fondu, ovšem zákon neodpovídá, což vytváří zbytečné polemiky.

V každém případě i ze systematického zařazení je evidentní, že svěřenský fond byl stejně jako quebecký trust/fiducie zaveden do českého právního řádu jako **institut, který spadá do oblasti věcných práv, a nikoli do oblasti práva osob nebo do závazkových práv**. Závěr o absenci znaku právní osobnosti v pojmovém vymezení svěřenského fondu je klíčový, k vysvětlení specifické povahy tohoto právního fenoménu ovšem ještě sám o sobě nestačí. Svěřenský fond bývá v teorii i praxi často velmi zjednodušeně charakterizován jako entita bez právní osobnosti, přičemž v této souvislosti je **chybně poukazováno na dosavadní zkušenost s existencí jiných bezsubjektových entit** (typicky s podílovými fondy).[8] Nelze se také spokojit s holým konstatováním, že právním základem svěřenského fondu je koncept autonomního jmění nebo že svěřenský fond představuje bezsubjektové vlastnictví, resp. vlastnictví bez vlastníka apod. Teprve bližší porozumění ideovým východiskům konceptu odděleného a nezávislého vlastnictví převzatého z quebecké právní úpravy vede ke **správným představám o místě svěřenského fondu v systému českého soukromého práva a o jeho vztahu k dalším právním institutům**.

Novátorská koncepce odděleného a nezávislého vlastnictví, na níž je založen svěřenský fond, vzbuzuje pochopitelně emoce a rozčarování nad tím, jak může **majetek být odvlastněn, tedy nebýt vlastnictvím osoby, ale zároveň nezůstat bez pána** a nebýt věcí nikým. Objevují se proto např. názory, podle kterých se stávající koncept svěřenského fondu neslučuje s kontinentálním právem, platné právo ho přijalo za kvaziprávnickou osobu a je namístě ho reformovat tak, aby se více přiblížil *trustu* podle anglosaského práva.[9] Návrh přijmout nové konstrukční řešení, podle něhož by majetek ve svěřenském fondu byl vlastnictvím svěřenského správce, však paradoxně denaturuje tradiční kontinentální pojetí vlastnického práva.

Ačkoli uvedená koncepce naráží do základního subjektivistického modelu spojení vlastníka s majetkem, z hlediska souladnosti s kontinentálním právním řádem a zachování samé podstaty vlastnického práva **je šetrnější a konzistentnější než řešení spočívající v konstituování vlastnictví na straně svěřenského správce**. Svěřenskému správci nemůže svědčit vlastnictví majetku ve svěřenském fondu proto, že správce postrádá typickou vlastnickou volnost, a dále proto, že je pojmově vyloučeno, aby někdo byl nositelem vlastnického práva bez jeho beneficiální složky. A jak by mohla být řeč o vlastnickém právu, které by nebylo předmětem dědění, a kde by se ocitlo vlastnické právo, když by svěřenský fond po určitou dobu neměl správce (pokud by např. dosavadní správce zemřel a nového by se zatím nepodařilo do funkce dosadit)?[10]

Svěřenský fond jako flexibilní nástroj správy majetku

Některé úvahy jsou však vedeny opačným směrem a násilně svěřenský fond posouvají do míst, kde podle záměru zákonodárce být nemá, tedy do blízké souvislosti s právnickými osobami, zejména s fundacemi.[11] Zdá se, že tento výkladový přístup je motivován především snahou po co nejsnazším nalezení argumentu pro tvrzení, že zakladatel svěřenského fondu může sám sobě nebo jiné osobě vyhradit právo měnit statut. Projevuje se v něm také **špatné chápání podstaty flexibility správy svěřenského fondu** a s tím související kruciální otázky, jaký význam má ve vztahu k možnosti uplatnění autonomie vůle zakladatele statut svěřenského fondu a zda lze statut upravovat i jinak než s pomocí ingerence soudu.

Na svěřenský fond je možné pohlížet z různých hledisek. Zatímco z pohledu svěřenského správce svěřenský fond představuje zvláštní

5 K tomu srov. A. Popovici: Trust in Quebec and Czech Law: Autonomous Patrimonies? European Review of Private Law, 2016, Vol. 24, Issue 6, str. 949-950.

6 K tomu srov. zejm. *Royal Trust Co.* c. *Tucker*, [1982] 1 RCS 250, 1982 CanLII 162 (CSC) [online], rozhodnutí Cour suprême du Canada ze dne 9. 2. 1982, dostupné z: http://canlii.ca)t/1zb2h.

7 K myšlence kvalifikovat (quebecký) trust jako nový druh subjektu práva srov. C. Cumyn: La fiducie, un nouveau sujet de droit? In E. Caparros a kol.: Mélanges Ernest Caparros, Wilson & Lafleur, Montréal 2002, str. 139-143.

8 Viz op. cit. sub 3, str. 285.

9 Viz J. Jarolím: Je svěřenský fond právnickou osobou? Měl by se jí stát? Bulletin advokacie č. 4/2022, str. 45 a násl.

10 Podrobněji k důvodům, proč je problematické přiznat vlastnické právo správci, viz V. Lederer: Fiducie a svěřenský fond, Wolters Kluwer ČR, Praha 2021, str. 13 a 14.

11 Viz V. Pihera, K. Ronovská: Fundační principy a hranice jejich flexibility. K otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací, Právník č. 9/2018, str. 705 a násl.

způsob, jakým lze držet majetek, zakladateli poskytuje další možnost výkonu vlastnického práva jako projev jeho široké vlastnické svobody. **Autonomie vůle zakladatele je ovšem zřetelně ohraničena časovým okamžikem vzniku svěřenského fondu, ve kterém se majetek vyčleněný z vlastnictví zakladatele stává odděleným a nezávislým vlastnictvím.** Tyto zákonem zdůrazněné věcněprávní účinky vzniku svěřenského fondu (srov. § 1448 odst. 2 o. z.) jsou pro postavení zakladatele (i všech dalších osob) zcela určující. Jakmile svěřenský fond vznikne, **zakladatel se přestává identifikovat vyčleněným majetkem, ztrácí nad ním vládu, čímž se jeho role v rámci právního uspořádání svěřenského fondu podstatně zeslabuje** a omezuje se na výkon práv, která mu přiznává zákon (např. právo odvolávat svěřenského správce), resp. práv, která je zakladatel oprávněn si vyhradit, protože to zákon připouští (např. právo vybrat obmyšleného nebo právo podílet se na správě svěřenského fondu). Vzdání se vlastnické moci nad vyčleněným majetkem a společně s ní i jakéhokoli (působení na) rozhodování o tomto majetku je právním následkem, který musí být bezpodmínečně pokryt vyčleňovacím záměrem zakladatele. **Neprojevil-li zakladatel zřejmě tento úmysl, je vytvoření svěřenského fondu pouze iluzorní a svěřenský fond nemůže plnit svůj účel.**

Zakladatel (z povahy věci svěřenského fondu vzniklého *inter vivos*) není zcela zbaven možnosti uplatňovat určitý vliv na chod správy (srov. zejm. § 1454 o. z.) a kontrolu (dohled) nad jejím řádným průběhem. S výjimkou zákonem striktně vymezeného pole působnosti, ve kterém se zakladatel může aktivně pohybovat, se ovšem jinak i on sám musí podřídit své vlastní počáteční vůli, kterou projektoval skrze statut na dobu po vzniku svěřenského fondu. **Perfektně zpracovaný statut není statut připravený pouze rámcově, který rozřešení nepředvídatelných a mimořádných budoucích překážek ponechává na dodatečném zásahu zakladatele, správce, nebo snad dokonce osob vykonávajících dohled nad svěřenským fondem** (i takové doložky se v praxi ve statutech bohužel objevují, zřejmě pod klamným dojmem, že obecná zásada autonomie vůle nemá hranice a dovolí cokoli). Jak jsme již uvedli a vysvětlili v našem minulém příspěvku, funkcí statutu je *„již vytvořenou autonomní vůli zakladatele zachytit a uchovat pro pozdější použití“*.[12] S tím souvisí naprosto elementární požadavek, aby pravidla ve statutu byla nastavena stabilně, pružně a jasně.

Stranou nyní ponecháváme praxi vytváření nejrůznějších orgánů (komisí, rad apod.) svěřenského fondu (opět v mylném domnění, že svěřenský fond je jakási kvaziprávnická osoba, a tedy entita s organizační strukturou), které jsou tímto – dodejme, že neplatně – zmocněny podílet se/působit na rozhodování správce, ba co hůře, měnit samovolně podmínky správy. Výhrada možnosti provádění pozdějších úprav statutu v závislosti na potřebě přizpůsobovat správu svěřenského fondu novým okolnostem nebo změněným preferencím zakladatele či přání obmyšlených zcela popírá smysl a principy fungování tohoto institutu. **Změna podmínek správy nemá být něčím, co je pravidelnou součástí života svěřenského fondu, a sama tato změna se nesmí stát jeho účelem.** Flexibilita správy svěřenského fondu neznamená nestabilitu jejích pravidel, ale odvíjí se od důkladně zformulovaného scénáře nakládání s majetkem a spolu s tím vhodně nastaveného diskrečního prostoru svěřenského správce (typicky např. pro rozhodnutí, v jakém okamžiku budou konečné obmyšlení dostatečně rozumově zralí převzít rodinný majetek s ohledem na primární zájem zakladatele zachovat integritu takového majetku). Imanentním předpokladem fungování svěřenského fondu je vytvoření **silného vztahu důvěry mezi zakladatelem a osobou, která je schopna co nejlépe prosazovat jeho původní úmysl a zájem** tak, jak by ho sám zakladatel uplatňoval, kdyby nadále zůstal vlastníkem.

Provádění změn statutu z libovůle zakladatele či jiných osob především nemá oporu v **právní úpravě, která k modifikaci podmínek správy svěřenského fondu přistupuje jako k výjimečnému opatření realizovanému prostřednictvím soudu**. Byť se může zdát, že úprava změny statutu svěřenského fondu v občanském zákoníku je strohá a neúplná, je komplexní a nepotřebuje být doplňována či nahrazována vnitřním modifikačním mechanismem, určeným jednostranně zakladatelem nebo dohodnutým stranami. Především však nesmí být rozšiřována analogií s úpravou jiných, nesourodých právních konceptů, zejména s úpravou změny zakládacích a organizačních dokumentů fundací či korporací. V případě přípustnosti změny statutu svěřenského fondu nejde o otázku, zda zakladatel sobě nebo někomu jinému vyhradil či nevyhradil právo změnu učinit. Rozhodující není ani to, zda jsou všechny osoby zúčastněné na svěřenském fondu schopny se na změně statutu svěřenského fondu mezi sebou domluvit.

Korektivem odůvodněnosti změny statutu je účel odpovídající původnímu úmyslu zakladatele, ke kterému je majetek ve svěřenském fondu „přivlastněn“ a který je nedotknutelný. Lze si ostatně povšimnout, že změna uskutečněná soudem je zákonem koncipována principiálně jako nutné východisko k odvrácení předčasného zrušení svěřenského fondu pro nemožnost dosažení jeho účelu (srov. § 1469 odst. 1 ve spojení s odst. 2 o. z.). Smyslem zákonných ustanovení o změně statutu svěřenského fondu je na prvním místě **postavit soud do role strážce účelu svěřenského fondu**, a proto je soudu imperativně uloženo ke změně přistoupit (srov. *„soud statut upraví“*), může-li taková změna svěřenský fond, resp. jeho účel, zachránit (i proti vůli toho, kdo se domáhá zrušení svěřenského fondu) nebo mu lépe prospět. Je to zmíněná unikátní právní technika „přivlastnění“ majetku k účelu, která **nadřazuje účel svěřenského fondu nad jakoukoli volní moc a činí z něho ultimativní kritérium pozdější změny**. Proto ani soud nemůže původní účel svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem nahradit novým účelem (§ 1469 odst. 1 o. z. *a contrario*), na rozdíl od účelu – koncepčně odlišného institutu – nadace, jehož změna se řídí úplně jiným režimem, tj. podléhá obsahu nadační listiny, resp. schválení orgánů nadace a souhlasu zakladatele, popř. dalších určených osob (srov. § 321 a násl. o. z.).

Co do svého obsahu by se změny statutu svěřenského fondu daly teoreticky dělit na změny podstatné, dotýkající se účelu svěřenského fondu, a změny, které mají ryze technický charakter. Rozlišování na změny podstatné a nepodstatné je však relativní, protože i změna, která se např. dotýká obmyšlených, se z hlediska realizace účelu sledovaného zakladatelem nemusí vůbec nijak (pozitivně nebo negativně) projevit, a naopak **změna, která je na první pohled technicistní povahy, může v konečném důsledku s ohledem na další okolnosti a původní úmysl zakladatele dosažení účelu svěřenského fondu usnadňovat nebo komplikovat**. Právní úprava je tudíž zamýšlena tak, že jedině soud je schopný nezávisle posoudit, do jaké míry je změna pravidel správy z hlediska lepší prospěšnosti účelu svěřenského fondu relevantní a zda je namístě změnu mimořádně realizovat. Zakladateli nic ale nebrání, aby cestou pečlivě připraveného statutu do bu-

12 J. Svejkovský, V. Lederer: K významu a neměnnosti statutu svěřenského fondu, Ad Notam č. 3/2023, str. 5.

doucna co nejvíce eliminoval potřebu ho s pomocí soudu měnit (např. tím, že ve statutu stanoví jako výchozí určitý počet svěřenských správců a zároveň přesně popíše objektivně dané situace, ve kterých se počet správců sníží nebo zvýší).

Vkládání modifikačních doložek, které mají zakladatele nebo jinou osobu legitimovat k provádění libovolných změn statutu svěřenského fondu, je jednak z hlediska možností zajištění flexibilních podmínek správy nepotřebné, jednak je především v rozporu s ideou, na níž je celá koncepce svěřenského fondu postavena. Rozchází se s výslovně kladeným požadavkem zákona, aby se zakladatel neodvolatelně zřekl vlastnictví věcí, které hodlá „přivlastnit" k účelu a pozbýt nad nimi vládu (srov. § 1448 odst. 3 o. z.). Takto **se odchyluje od pevného rámce kogentní právní úpravy, která autonomii vůle zakladatele nastavuje jasné hranice a kterou nelze rozvolňovat výkladem**, že pokud občanský zákoník v části třetí určité jednání přímo nezakazuje nebo se o něm nezmiňuje, pak ho připouští (srov. § 978 o. z.). Stejným způsobem bychom museli dojít k závěru, že zakladatel může (při neexistenci výslovného zákazu) sobě nebo jinému platně vyhradit právo svěřenský fond kdykoli zrušit nebo dávat svěřenskému správci závazné pokyny týkající se správy. Tedy zjevně v rozporu s koncepcí svěřenského fondu, který nemá povahu příkazní ani žádné jiné smlouvy.

Ke svěřenskému fondu je jako k atypickému právnímu konceptu třeba přistupovat v širších souvislostech. Z pohledu soukromého práva jako celku je svěřenský fond nestandardním elementem, který **vybočuje ze základního ideového a systémového předpokladu, že majetek existuje zásadně prostřednictvím osoby vlastníka a dluh existuje zásadně prostřednictvím osoby, kterou zavazuje, tedy skrze osobu dlužníka** (srov. zejm. § 495 a 1011 o. z.). A jako ke každé jiné výjimce v právu je třeba i ke svěřenskému fondu při výkladu zaujmout restriktivní postoj.

Také české soukromé právo je ovládáno tzv. klasickou teorií jmění *(la théorie classique du patrimoine)*, která byla původně zformulována francouzskou civilistikou a je jako výkladový prostředek používána typicky v oblastech ovlivněných francouzským právním myšlením. Přestože uvedená teorie nedokáže postihnout všechnu realitu moderního soukromého práva, je chybou spekulovat nad tím, zda vůbec je v českém právu akceptována.[13] Rozhodně je v něm (bez ohledu na geografické hranice) uplatňována a je naopak jeho nosným pilířem, protože i v našem soukromém právu se nesporně uplatňuje jedna z jejích základních tezí, že **ten, kdo je osobně jako dlužník zavázán za splnění dluhu, je zavázán vším svým majetkem, tedy veškerým majetkem movitým i nemovitým, současným i budoucím**.[14]

V quebeckém občanském zákoníku je obecná subjektivistická teorie jmění jako dominující princip výslovně zdůrazněna již v čl. 2 al. 1 CcQ *(„Every person is the holder of a patrimony."/„Toute personne est titulaire d'un patrimoine.")*, resp. v čl. 302 CcQ (stejné pravidlo je zopakováno specificky pro právnické osoby), kde koncept „jmění" symbolizuje v ekonomických vztazích právní osobnost – má být její emanací a zásadně nerozdělitelné, stejně jako je nerozdělitelná právní osobnost, z níž se toto jmění odvozuje.[15] V těchto ustanoveních se neříká, že každý má majetek a dluhy nebo že každý má vlastnictví, ale chce se jimi obrazně vyjádřit, že **osoba (fyzická nebo právnická) jako subjekt nadaný právní osobností nemůže pozbýt způsobilost mít majetek a nemůže ani pozbýt, vyloučit či jakkoli limitovat svou způsobilost odpovídat za dluhy vůči věřitelům**.

Má-li už dojít k prolomení tohoto základního soukromoprávního paradigmatu, pak pouze v rozsahu, ve kterém to dovolí zákon (srov. čl. 2 al. 2 CcQ,[16] resp. § 978 o. z.). Specifikem české i quebecké právní úpravy je navíc to, že **vedle některých výslovně uznaných režimů oddělených jmění v jednom zvláštním případě připouští, aby majetek existoval jako odvlastněný, nezávisle na právní osobnosti**. Pakliže ovšem zákon dává zakladateli svěřenského fondu do rukou nástroj, který lze využít k velmi silné ochraně majetkových zájmů zakladatele, resp. obmyšlených, zejména zajištěním nedotknutelnosti určitého majetku jeho vyjmutím z dosahu nároků potenciálních věřitelů, pak také ale zcela legitimně požaduje, aby se zakladatel skutečně a nezpochybnitelně zřekl vlády nad majetkem ve svěřenském fondu (znovu srov. zejm. § 1448 odst. 3 o. z.), tedy aby dosáhl efektivního oddělení majetkových sfér, které nebude pouze umělé a imaginární.

Není ospravedlnitelné, aby svěřenský fond přinášel zakladateli výhody spojené s tím, že se zakladatel neidentifikuje s vyčleněným majetkem, a zároveň mu umožňoval chovat se k majetku ve svěřenském fondu nadále fakticky jako vlastník.[17] Nemalé riziko, že se vytváření svěřenských fondů stane zdrojem nejrůznějších komplikací, obcházení zákona a znevýhodňování věřitelů, proto i v českém právu odůvodňuje požadavek, aby nastavení podmínek vyčlenění majetku do „autonomního jmění" nebylo ponecháno výlučně jen na vůli zakladatele, resp. dlužníka, ale pohybovalo se v zákonem určených mezích.[18] Výklad, že česká právní úprava trustové struktury je velmi liberální, a dává tak i po vzniku svěřenského fondu prostor pro autonomní tvorbu vůle,[19] je nepřijatelný. Je neslučitelný s pojmem oddělené a nezávislé vlastnictví, který vychází z opačné idey, že majetek ve svěřenském fondu neslouží nově vytvářené vlastnické vůli (zakladatele, svěřenského správce, či dokonce třetí osoby), ale slouží účelu, k němuž je tento majetek „přivlastněn" a jehož integrita je skrze správu svěřenského fondu zajišťována. A především je uvedený výklad nesystematický, vzhledem k logicky správnému zařazení svěřenského fondu do části třetí občanského zákoníku.

Zakladatel, který si vyhradil právo změnit účel svěřenského fondu, resp. právo zasahovat bez omezení do pravidel správy svěřenského fondu, se nezřekl možnosti vlastnicky rozhodovat o vyčleněném majetku, odchýlil se od základního a donucujícího § 1448 o. z., a tudíž ani nevytvořil platný svěřenský fond, třebaže svěřenský fond formálně-právně vznikl (srov. § 1451 odst. 2 o. z.). Jestliže zákon minimalizuje rozsah možného působení zakladatele i obmyšleného na správu svěřenského fondu

13 Viz K. Ronovská, V. Pihera: K některým mýtům a omylům o svěřenských fondech, Bulletin advokacie č. 7-8/2020, str. 45.

14 K tomu srov. výslovné zakotvení této zásady v quebeckém občanském zákoníku v čl. 2645 CcQ *(„Any person under a personal obligation charges, for its performance, all his property, movable and immovable, present and future, …")*.

15 Ch. Aubry, F.-Ch. Rau: Cours de droit civil français: d'après la méthode de Zachariæ, Tome quatrième, Imprimerie et Librairie générale de jurisprudence Marchal et Billard, Paris 1873, str. 229 a násl.

16 Viz čl. 2 al. 2 CcQ: *„It (patrimony) may be the subject of a division or of an appropriation to a purpose, but only to the extent provided by law."*

17 J. Svejkovský, V. Lederer: Svěřenské fondy – bez mystifikací a pověr, Právní rozhledy č. 1-2/2024, str. 37.

18 K tomu srov. Québec (Province). Ministère de la Justice: Code civil du Québec, Commentaires du ministre de la justice et Loi sur l'application de la réforme du Code civil du Québec (extraits), Québec: Les Publications DACFO inc., Montréal 1993, Art. 2, str. 36 *(„Cette dernière condition vise à éviter les complications et les fraudes qui pourraient résulter d'une division ou d'une affectation du gage des créanciers qui serait laissée à l'unique volonté d'un debiteur.")*

19 Op. cit. sub 11, str. 720.

(srov. § 1454 o. z.) a jestliže neumožňuje ani tomu, kdo zvýší majetek svěřenského fondu, svěřenský fond rekonstituovat nebo se jakýmkoli způsobem vmísit do jeho správy (srov. § 1468 o. z.), tím spíše nepřipouští, aby zakladatel nebo obmyšlený či někdo jiný jako nevlastník *ex post* a svévolně měnil její pravidla, byť by mu takové právo bylo ve statutu předem vyhrazeno. Nedovoluje-li zákon vložit platně do statutu doložku (srov. § 580 o. z.), která by kteréhokoli přispěvatele do svěřenského fondu stavěla do role nového zakladatele a opravňovala ho svěřenský fond znovuvytvořit, a tedy vydat nový, resp. reformulovat starý statut, je takový zákaz potvrzením předpokladu, že **statut je změnitelný zásadně jen soudem, pouze při zachování integrity účelu svěřenského fondu a jedině v případě, že změna v souladu s původním úmyslem zakladatele účelu prospěje, resp. zajistí vůbec jeho realizaci**.

Závěr

Cesta k určení místa svěřenského fondu v soukromém právu nevede přes konstruování fikce právní osobnosti, dovozování existence kvaziprávnické osoby, sbližování svěřenského fondu s fundacemi apod. Je předdefinována tím, že **svěřenský fond a právnická osoba jsou v občanském zákoníku záměrně postaveny vedle sebe jako dva protichůdné právní koncepty**. Indikací, že svěřenský fond není entitou, která stojí po boku právnických osob, je jeho umístění v části třetí českého občanského zákoníku. Jde o jednoznačný vzkaz zákonodárce, aby se **svěřenským fondem bylo zacházeno jako s institutem věcných práv, nikoli jako s konstruktem rozšiřujícím aplikační dosah právních norem o fundacích a korporacích** na jiná právní uspořádání. Pojmovým znakem svěřenského fondu není organizační struktura. Je jím zvláštní způsob, jakým určitá osoba drží majetek.

Svěřenský fond je ve vztahu k fundacím vybaven komplexní právní úpravou, vč. **vlastních pravidel a vlastní filozofie změny statutu**. Čím výstižněji a srozumitelněji zakladatel popíše ve statutu účel svěřenského fondu, tím pravděpodobněji se mu podaří svůj vlastnický záměr skrze svěřenský fond prosadit, a to třeba i prostřednictvím budoucí změny statutu vynucené nepředvídatelnými okolnostmi a schválené soudem. Pravidla statutu svěřenského fondu by zároveň měla být formulována co nejobecněji, tak aby je bylo možné použít na co nejširší spektrum budoucích situací. Zárukou, že se svěřenský fond nestane rigidním právním uspořádáním, je především **maximálně možné využití akčního a diskrečního prostoru, který je zakladatel oprávněn poskytnout svěřenskému správci**, nikoli však jeho zvětšování v rozporu s kogentně určeným rámcem právní úpravy a jejím hlavním principem, že účel svěřenského fondu je neměnný a že spolu s ním je stabilní i statut. ✤

Předsmluvní informační povinnosti ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem dle DCFR

Autor v článku rozebírá modelová pravidla a zásady týkající se předsmluvní (informační) povinnosti, které vytvořil již před lety mezinárodní tým autorů návrhu společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference – DCFR).

JUDr. et PhDr. Jiří Novotný, Ph.D., je advokátem a působí jako zástupce vedoucí katedry Vysoké školy finanční a správní a na Katedře teorie práva Fakulty právnické ZČU v Plzni.

Vlednu 2023 vstoupil v účinnost zákon č. 374/2022 Sb. – novela občanského zákoníku, kterou zákonodárce provedl transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES. **Mezi změnami, které zákonodárce v občanském zákoníku transpozicí zmíněné směrnice učinil, byla změna ustanovení upravujících předsmluvní informační povinnosti ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem.** Dle Unie měly směrnicí prováděné změny smluvního práva harmonizovat některé aspekty smluv o prodeji zboží, pokud mělo být dosaženo skutečného jednotného digitálního trhu a měla-li být zvýšena právní jistota.[1]

K tomuto záměru EU je nezbytné poznamenat, že **pravidla pro zajištění předsmluvní informovanosti smluvních stran již obsahoval návrh společného referenčního rámce, zveřejněný v únoru 2008**, jehož cílem bylo poskytnout členským státům soubor nástrojů pro zákonodárce jednotlivých členských států, který bude užíván především při návrzích nových práv-

1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES (Text s významem pro EHP). PE/27/2019/REV/1. OJ L 136, 22. 5. 2019, str. 28-50.

ních předpisů EU v oblasti soukromého práva nebo při změnách stávajících ustanovení soukromého práva. **Cílem článku je představit modelová pravidla a zásady týkající se předsmluvní (informační) povinnosti, tak, jak byly představeny autory návrhu společného referenčního rámce.** Pravidla jsou převzata z anglického originálu návrhu společného referenčního rámce.

Zásady a modelová pravidla DCFR

Na obsahu návrhu společného referenčního rámce (DCFR)[2] je kromě skutečnosti, že je významným akademickým počinem, podstatná i skutečnost, že autoři návrhu, resp. členové jednotlivých studijních a pracovních skupin, nebyli přímo spojeni s určitým státem či mezinárodní organizací, ale pocházeli z různých míst a působili na univerzitách v různých členských státech Unie.[3] Obsah návrhu společného referenčního rámce odpovídá schématu nastaveného Komisí v rámci Akčního plánu v roce 2003, jehož cílem bylo především zvýšit soudržnost acquis Společenství v oblasti smluvního práva, podporovat vypracování obecných smluvních podmínek pro celou EU a dále zkoumat, zda problémy v oblasti evropského smluvního práva mohou vyžadovat řešení, která nejsou specifická pro daný sektor, jako je volitelný nástroj.[4] Hlavním návrhem zmíněného Akčního plánu však bylo vytvořit společný rámec pravidel smluvního práva pro EU. V říjnu roku 2004 Komise zveřejnila dokument s označením „Evropské smluvní právo a revize acquis: cesta vpřed", prostřednictvím kterého bylo navrženo, aby „politický" společný referenční rámec (CFR) poskytoval *„základní zásady, definice a vzorová pravidla"*, což by mohlo napomoci zlepšení stávajícího *acquis communautaire*, a současně by tvořil základ volitelného právního nástroje v případě, že by bylo rozhodnuto o vytvoření takového nástroje.[5] Modelová pravidla pak měla být hlavním obsahem CFR[6] a měla sloužit jako vodítko pro zákonodárce jednotlivých členských států. Návrh společného referenčního rámce (DCFR) je reakcí na vyjádření a požadavky Komise a obsahuje návrhy zásad, definic a vzorových pravidel.[7]

Návrh společného referenčního rámce je akademický text a tím, že obsahuje modelová pravidla pro několik oblastí soukromého práva, jeho rozsah přesahuje smluvní právo, které bylo hlavním zájmem Komise a Evropského parlamentu. Návrh společného referenčního rámce byl nesprávně popisován jako zárodek evropského občanského zákoníku a v současné době neexistují žádné návrhy na vytvoření občanského zákoníku pro členy EU. Není ani jisté, zda v budoucnu vůbec bude politická vůle přistoupit k dalším harmonizačním opatřením v oblasti smluvního práva. Kromě zmíněného nepovinného nástroje se počítalo s tím, že následně „politický" společný referenční rámec (CFR) bude užíván jako soubor nástrojů pro zákonodárce jednotlivých členských států, který bude užíván především při návrzích nových právních předpisů EU v oblasti soukromého práva nebo při změnách stávajících ustanovení. Tato důležitá skutečnost dovolila v podobě návrhu společného referenčního rámce sumarizovat principy, definice a vzorová pravidla smluvního práva na základě zkušeností a znalostí členů komise ohledně platných norem, soudních rozhodnutí, obyčejů a zvyklostí z území několika evropských států. Sumarizace a vznik koncepce principů, které v sobě spojují průnik norem, obyčejů, soudních rozhodnutí, principů a pravidel z několika členských států, dává předem zřetelnou naději, že návrh společného referenčního rámce bude obsahovat principy a pravidla přijatelná pro širší evropskou populaci.[8]

Návrh společného referenčního rámce věnuje **zásadám souvisejícím s poskytnutím předsmluvních informací** celou třetí kapitolu Knihy II. s názvem **„Marketing a předsmluvní povinnosti"**. Obsahem této kapitoly je celkem **pět oddílů**, které upravují:

- informační povinnosti;
- povinnost předcházet chybám v předsmluvních informacích;
- povinnost vyjednávat a povinnost mlčenlivosti;
- nevyžádané zboží a služby;
- náhradu za porušení předsmluvních povinností.

Ze zmíněných oddílů je nejrozsáhlejší právě první oddíl, kterým jsou předkládány zásady související s **předsmluvní informační povinností**. Ten upravuje devět článků, které zahrnují:

- povinnost oznámit informace o zboží, ostatním majetku a službách;
- povinnosti pro podnikatele na trhu se spotřebitelem;
- povinnost poskytnout informace při uzavírání smlouvy se spotřebitelem, který je ve zvláštní nevýhodě;
- informační povinnosti při komunikaci na dálku v reálném čase;
- povinnosti při uzavírání smlouvy elektronickými prostředky;
- srozumitelnost informací;
- informace o ceně a dalších poplatcích;
- informace o adrese a právní subjektivitě podnikatele;
- nápravné prostředky za porušení informačních povinností.

Systematicky umístění těchto zásad v DCFR předchází zařazení zásad souvisejících s obecnými požadavky na uzavření smlouvy[9] a umístění zásad souvisejících s kontraktačním procesem.[10]

Dominantním pravidlem v rámci předsmluvních povinností je povinnost informovat druhou smluvní stranu. Informovanost smluvních stran lze označit za předpoklad, jehož prostřednictvím bude zajištěna shodná vyjednávací síla a budou maximalizovány výnosy ve smyslu přínosu výhod každé smluvní straně. Právě informovanost smluvních stran dokáže zajistit distributivní spravedlnost způsobem, který odstraní nerovnováhu sil mezi nerovnými stranami smlouvy. Je nezbytné zajistit, aby

2 Draft Common Frame of Reference, dále jen „DCFR".
3 Např. prof. O. Lando pocházel z Kodaně, členové skupiny vedené Barem pocházeli či pracovali ve Spolkové republice Německo a Rakousku, Nizozemsku.
4 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan, Úř. věst. C 63, 15. 3. 2003, str. 1-44.
5 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward /* COM/2004/0651 final */.
6 Common Frame of Reference.
7 Ch. von Bar, E. M. Clive, H. Schulte-Nölke (ed.): Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR), Complete text version [prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group)], Sellier, European Law Publishers, Munich 2016, str. 30.
8 DCFR je výsledkem více než 25 let trvající spolupráce právníků ze všech členských států EU. Počátky spolupráce sahají až do roku 1982, kdy byla zřízena Komise pro evropské smluvní právo (CECL).
9 Book II. CHAPTER 4: FORMATION. Section 1: General provisions.
10 Book II. CHAPTER 4: FORMATION. Section 2: Offer and acceptance.

smluvní strany byly před uzavřením smlouvy plně informovány, a to z toho důvodu, že současný trh je zcela jiný a obchodování na současném globálním trhu má zcela jinou podobu a probíhá na zcela jiných principech, než probíhalo v minulosti. Dříve uskutečněné obchody, kdy smluvní strana ve většině případů předmět obchodu měla možnost osobně zhlédnout, byl dnes nahrazen prodejem prostřednictvím elektronické komunikace. Právě z této přeměny dosavadního způsobu prodeje, jenž byl nahrazen obchodem na dálku, obchodem bez fyzické přítomnosti smluvních stran, lze jednoznačně dovodit, že **smluvní strany v dnešních podmínkách potřebují mnohem více informací**, aby bylo možné říci, že smluvní strana byla plně informována.

Informační povinnost

Pravidlo první: Povinnosti vztahující se k informacím o zboží, ostatním majetku a službách

- Před uzavřením smlouvy o dodání zboží, jiných aktiv nebo služeb mezi podnikatelem a druhou osobou **je podnikatel povinen oznámit jiné osobě takové informace týkající se zboží, ostatního majetku a služeb, které mají být podnikatelem dodány a které může druhá osoba přiměřeně očekávat**, s přihlédnutím k běžným standardům kvality a výkonu, které by byly za daných okolností obvyklé.
- Při posuzování, jaké informace může druhá osoba přiměřeně očekávat, že budou podnikatelem oznámeny, použije se v případě, že je druhá osoba podnikatelem, test, zda by se porušení poskytnout informace odchylovalo od běžných obchodních zvyklostí.[11]

Zmíněné pravidlo řeší otázku, jaké informace o zboží, jiných aktivách či službách může druhá strana přiměřeně očekávat. Od každé smluvní strany lze obecně očekávat, že uzavřením smlouvy přebírá odpovědnost za získání relevantních faktických a právních informací, které tato strana potřebuje znát před uzavřením smlouvy. Obvykle však neexistuje žádné obecné pravidlo, které vyžaduje úplné zveřejnění všech příslušných informací, které může druhá strana potřebovat, aby mohla učinit plně informované rozhodnutí o tom, zda uzavřít smlouvu. **Není tak rozumné požadovat zveřejnění všech informací, které může mít dodavatel o zboží, aktivech či službách, ale pouze těch informací, které jsou důležité při posuzování kvality a výkonu a které druhá strana může přiměřeně očekávat**, že jí budou poskytnuty. Jde o pravidlo, podle kterého strana nemůže očekávat, že jí dodavatel poskytne informace, které nemá či ani neměl. Jde o pravidlo, podle kterého však dodavatel musí poskytnout informace o zboží a službách, které má a měl, a ty musí být druhé straně sděleny.

Pravidlo druhé: Povinnosti pro podnikatele na trhu se spotřebitelem

- Pokud podnikatel obchoduje se zbožím, jinými aktivy nebo službami pro spotřebitele, **nesmí poskytovat zavádějící informace**. Informace jsou zavádějící, pokud zkreslují nebo opomíjejí podstatné skutečnosti, které by průměrný spotřebitel mohl očekávat jako nezbytné pro informované rozhodnutí, zda uzavřít smlouvu. Při posuzování toho, co by průměrný spotřebitel mohl očekávat, že mu bude podnikatelem poskytnuto za informace, je třeba vzít v úvahu okolnosti a případná omezení použité komunikace.
- Pokud podnikatel používá obchodní sdělení, které působí dojmem, že obsahuje všechny relevantní informace nezbytné k rozhodnutí o uzavření smlouvy, je povinen zajistit, aby komunikace ve skutečnosti obsahovala všechny relevantní informace. Pokud to není zřejmé z kontextu obchodního sdělení, **informace, které mají být poskytnuty, zahrnují: a)** hlavní vlastnosti zboží, jiných aktiv nebo služeb, totožnost a v případě potřeby adresu podnikatele, cenu a veškeré možnosti pro uplatnění práva na odstoupení; **b)** zvláštnosti týkající se platby, dodání, plnění a vyřizování stížností, pokud se odchylují od požadavků odborné péče; a **c)** jazyk používaný pro komunikaci mezi stranami po uzavření smlouvy, pokud se liší od jazyka obchodní komunikace.
- Povinnost poskytnout informace podle tohoto pravidla není splněna, pokud všechny informace, které mají být poskytnuty, nejsou poskytovány ve stejném jazyce.[12]

Druhé pravidlo ukládá zvláštní informační povinnosti podnikatelům, uvádějícím na trh zboží nebo jiná aktiva či služby. Obsah informační povinnosti se odlišuje od předchozího pravidla ve dvou ohledech. V prvním: **toto pravidlo se vztahuje pouze na vztahy mezi podnikatelem a spotřebitelem**. Ve druhém případě: **povinnosti vznikají pouze v souvislosti s uváděním zboží, jiných aktiv nebo služeb na trh**.

Odstavec první ukládá povinnost neposkytovat zavádějící informace, pokud zboží, jiná aktiva nebo služby jsou prodávány spotřebitelům. Zaměřuje se zejména na tzv. „návnadovou" reklamu založenou na nalákání zákazníků k uzavření obchodu se zavádějícími informacemi o výhodné nabídce.

Odstavec druhý obsahuje „pravidlo úplnosti" pro obchodní komunikaci (např. reklama a marketingové informace), které mělo zajistit zlepšení tehdy poněkud nejasné aplikace čl. 7 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005.[13]

V situaci, kdy podnikatel používá obchodní komunikaci a tato komunikace působí dojmem, že obsahuje všechny relevantní informace nezbytné k rozhodnutí spotřebitele při uzavírání smlouvy, musí obchodní sdělení ve skutečnosti poskytovat veškeré relevantní informace. Za takových okolností musí být dle pravidel DCFR poskytnuty některé informace za předpokladu, že nejsou zřejmé již z komunikace. Tyto povinnosti se však nevztahují na běžnou reklamu či marketing podnikatele, ze kterého je zřejmé, že spotřebitel možná bude muset podniknout další kroky k uzavření smlouvy, jako např. navštívit provozovnu nebo internetové stránky podnikatele.

11 Book II. – 3:101: Duty to disclose information about goods, other assets and services.

12 Book II. – 3:102: Specific duties for businesses marketing to consumers.

13 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách). OJ L 149, 11. 6. 2005, str. 22-39.

Pravidlo třetí: Povinnost poskytnout informace při uzavírání smlouvy se spotřebitelem, který je ve zvláštní nevýhodě

- V případě obchodů, ve kterých je spotřebitel ve významné informační nevýhodě z důvodu technického způsobu, kterého bylo použito pro uzavření smlouvy, či fyzické vzdálenosti mezi podnikatelem a spotřebitelem nebo charakteru obchodu, musí podnikatel přiměřeně podle okolností poskytnout jasné informace o hlavních charakteristikách zboží a služeb, které mají být dodány, o ceně včetně poplatků za dodání, o daních a jiných nákladech, o adrese a právní subjektivitě podnikatele, se kterým spotřebitel uzavírá smlouvu, o podmínkách smlouvy, právech a závazcích obou smluvních stran, a o právu odstoupit a právu na opravné prostředky. Tyto informace musí být poskytnuty v přiměřené lhůtě před uzavřením smlouvy. Informace o právu na odstoupení od smlouvy musí, přiměřeně podle okolností, být v souladu s II. – 5:104 (Přiměřené informace o právu na odstoupení od smlouvy).[14]
- Jsou-li pro konkrétní specifické obchody stanoveny zvláštní informační povinnosti, pak mají tyto zvláštní informační povinnosti přednost před obecnou informační povinností podle odst. 1.
- Podnikatel nese důkazní břemeno, že poskytl požadované informace podle tohoto článku.[15]

Třetí pravidlo stanoví **tři klíčové situace**, ve kterých jsou konkrétní předsmluvní informační povinnosti uloženy podnikateli, který jedná se spotřebitelem. Důvodem jsou situace, kdy je spotřebitel vystaven značné informační nevýhodě. **Takové situace mohou být založeny na i) technickém médiu užitém k uzavření smlouvy; ii) fyzické vzdálenosti mezi spotřebitelem a podnikatelem nebo: iii) dané povahou konkrétní transakce.** Pravidlo se výslovně nezaměřuje na ty situace, kdy je spotřebitel v informační nevýhodě, ale na případy, kdy jde o **významnou nevýhodu**. Spotřebitelé mají obecně při jednání s podnikatelem informační nevýhodu, protože podnikatel jako obchodník bude vždy mít více informací o předmětu obchodu než spotřebitel. Podnikatel bude, na rozdíl od spotřebitele, disponovat informační výhodou i díky zkušenostem s již provedenými obchody, zatímco spotřebitel se může s konkrétním obchodem setkat třeba jen jednou. Oblast působnosti zmíněného pravidla je proto omezena na případy, kdy je informační nevýhoda spotřebitele významná.

Pravidlo čtvrté: Informační povinnosti při komunikaci na dálku v reálném čase

- Při zahájení komunikace se spotřebitelem v reálném čase má podnikatel povinnost poskytnout na počátku výslovné informace o své právní subjektivitě a účelu obchodního kontaktu spotřebitele.
- Komunikace na dálku v reálném čase znamená přímou a okamžitou komunikaci, kterou může jedna strana během komunikace přerušit. To zahrnuje telefonní a elektronické prostředky, jako je telefonní hovor prováděný přes internet, a podobnou komunikaci přes internet, mimo elektronickou poštu.
- Důkazní břemeno, že spotřebitel informace obdržel informace podle odst. 1, nese podnikatel.
- Pokud podnikatel nesplnil povinnost podle odst. 1, a smlouva přesto byla uzavřena, má druhá strana právo odstoupit od smlouvy oznámením podnikateli ve lhůtě stanovené v II. – 5:103 (Ochranná lhůta).[16]
- Podnikatel odpovídá spotřebiteli za jakoukoli škodu způsobenou porušením povinnosti podle odst. 1.[17]

Ustanovení, které má charakter pravidla pro zamezení nekalých obchodních praktik. Pravidlo je navrženo tak, aby bylo zajištěno, že **spotřebitel bude při reálné komunikaci prostřednictvím internetu (mimo elektronickou poštu) informován již na počátku komunikace, že se jedná o obchodní komunikaci s podnikatelem**. Tímto způsobem pravidlo zajišťuje spotřebiteli dostatek prostoru k nezbytné opatrnosti a dostatek prostoru k posouzení prohlášení podnikatele. Je třeba poznamenat, že II. – 3:106 (Srozumitelnost informací) stanoví, že informační povinnosti, včetně povinnosti stanovené tímto článkem, nejsou splněny, pokud informace nejsou jasné a přesné a vyjádřené jasným a srozumitelným jazykem.

První odstavec pravidla stanoví, že informační povinnost se použije, když podnik zahájí komunikaci na dálku v „reálném čase" se spotřebitelem. Reálnou komunikací se rozumí zejména elektronické prostředky, jako je volání přes internet, a obdobná hlasová komunikace, zahrnující přímou, okamžitou a některou ze stran přerušitelnou komunikaci mezi podnikatelem a spotřebitelem.

Pravidlo stanoví dvě sankce za porušení informační povinnosti při komunikaci na dálku v reálném čase. V první řadě je spotřebiteli přiznáno právo odstoupit od jakékoli uzavřené smlouvy v důsledku nesplnění informační povinností ze strany podnikatele. Ve druhém případě je podnikatel odpovědný za jakoukoli škodu způsobenou spotřebiteli porušením informační povinnosti.[18] Právo na odstoupení od smlouvy lze uplatnit kdykoli po uzavření smlouvy a do konce ochranné lhůty.[19]

Pravidlo páté: Povinnosti při uzavírání smlouvy elektronickými prostředky

- Má-li být smlouva uzavřena elektronicky a bez předchozí individuální komunikace, má podnikatel povinnost poskytnout druhé straně, než tato učiní či akceptuje nabídku,

14 Book II. – 5:104: Adequate information on the right to withdraw.
15 Book II. – 3:103: Duty to provide information when concluding contract with a consumer who is at a particular disadvantage.
16 Book II. – 5:103: Withdrawal period.
17 Book II. – 3:104: Information duties in real time distance communication.
18 Pozn.: Účinnost a proporcionalita uvedené sankce, která stíhá podnikatele, je zajištěna tím, že důkazní břemeno ohledně toho, že spotřebitel obdržel informace požadované podle tohoto pravidla, nese podnikatel.
19 Ochranná lhůta končí 14 dní po uplynutí poslední z následujících lhůt: a) lhůta počítaná ode dne uzavření smlouvy; b) lhůta počítaná ode dne, kdy oprávněná strana obdrží od druhé strany přiměřené informace o právu odstoupit; nebo c) pokud je předmětem smlouvy dodání zboží, je lhůta počítána ode dne, kdy je zboží dodáno. Nejpozději skončí lhůta pro odstoupení od smlouvy jeden rok po uzavření smlouvy.

následují informace: a) technické úkony, které mají být dodrženy k tomu, aby došlo k uzavření smlouvy; b) zda bude smluvní dokument vyplněn podnikatelem a zda tento dokument bude přístupný; c) technické prostředky pro identifikaci a opravu vstupních chyb předtím, než druhá strana učiní či akceptuje nabídku; d) jazyky, ve kterých je možné smlouvu uzavřít; e) veškeré použité smluvní podmínky.

- Podnikatel je povinen zajistit, aby smluvní podmínky uvedené v písm. e) byly k dispozici v textové podobě.
- Nesplnil-li podnikatel povinnost podle odst. 1, a smlouva byla přesto uzavřena, má druhá strana právo odstoupit od smlouvy dle II. – 5:103.[20]
- Podnikatel odpovídá spotřebiteli za škodu vzniklou porušením povinností stanovených podnikateli v odstavci prvním.[21]

Zmíněné pravidlo obsahuje seznam informací nezbytných pro úspěšné uzavření smlouvy za použití elektronických prostředků. Oblast působnosti článku je omezena dvěma hledisky. Na základě prvního jsou informační povinnosti ukládány pouze podnikatelům (bez ohledu na postavení druhé smluvní strany). Podle druhého hlediska se informační povinnosti nevztahují na smlouvy uzavřené prostřednictvím elektronické pošty nebo za použití obdobné individuální elektronické komunikace. Informační povinnost poskytnutá podle tohoto pravidla musí být vždy srozumitelná, vyjádřená jasným a srozumitelným jazykem a v předepsané formě (v souladu s pravidlem dle II. – 3:106 Srozumitelnosti informací).

Pravidlo šesté: Srozumitelnost informací

- Povinnost poskytnout informace uložené podnikateli podle této kapitoly není splněna, pokud nejsou splněny požadavky tohoto článku.
- Informace musí být jasné a přesné a použitým jazykem musí být vyjádřeny zřetelně a srozumitelně.
- Pokud pravidla pro zvláštní smlouvy vyžadují, aby byly informace poskytnuty trvalým a neměnným způsobem, musí být tímto způsobem poskytnuty.
- V případě smluv mezi podnikatelem a spotřebitelem uzavíraných na dálku musí být informace o hlavních vlastnostech jakéhokoli zboží, jiných aktiv nebo služeb, které mají být dodány, cena, adresa a právní subjektivita podnikatele, se kterým spotřebitel uzavírá smlouvu, a dále pak podmínky smlouvy, práva a povinnosti obou smluvních stran, a případné opravné prostředky, potvrzeny v textové podobě na trvalém nosiči v době uzavření smlouvy. Informace o právu na odstoupení musí být rovněž přiměřené ve smyslu II. – 5:104 (Přiměřené informace o právu na odstoupení od smlouvy).[22]

Zmíněné pravidlo doplňuje předchozí ustanovení. Cílem je **předložit požadavky předsmluvních informací s ohledem na srozumitelnost a formu poskytovaných informací**. Podle odstavce druhého musí být veškeré předsmluvní informace poskytnuté podnikatelem podle Knihy II. jasné a zřetelné. Informace by tak neměla být uvedena dvojznačným způsobem a neměla by poskytnout prostor pro různé interpretace. Použitý jazyk musí být jasný a srozumitelný. V tomto smyslu by se podnikatel měl vyhnout užití technických a odborných termínů.

Pravidlo sedmé: Informace o ceně a dalších poplatcích

Pokud má podnikatel podle této kapitoly povinnost poskytovat informace o ceně, povinnost není splněna, pokud informace neobsahuje: a) údaje o všech uhrazených zálohách, poplatcích za doručení a údaje o daních a clu, které mohou být uváděny samostatně; b) výpočet, který spotřebiteli umožní ověřit cenu, a to v případě, kdy nelze uvést přesnou cenu; c) informace o splatnosti jednotlivých splátek, pokud cena není hrazena jednou částkou.[23]

Pravidlo osmé: Informace o adrese a právní subjektivitě podnikatele

- Pokud je podle této kapitoly podnikatel povinen poskytovat informace o své adrese a právní subjektivitě, povinnost není podnikatelem splněna, pokud informace neobsahují: a) firmu podnikatele; b) veškerá další obchodní jména či názvy podnikatele relevantní pro dotyčnou smlouvu; c) registrační číslo a název úředního rejstříku; d) zeměpisnou adresu podnikatele; e) kontaktní údaje; f) pokud podnikatel má zástupce v členském státě spotřebitele, musí informace obsahovat bydliště, adresu a identifikaci tohoto zástupce; g) pokud činnost podnikatele podléhá povolovacímu režimu, údaje o příslušném orgánu veřejné moci; a h) pokud je podnikatel plátce daně z přidané hodnoty, příslušné identifikační číslo pro účely této daně.
- Pro účely splnění povinnosti poskytnout informace při uzavírání smlouvy u spotřebitele, který je ve zvláštní nevýhodě (II. – 3:103), zahrnuje adresa a identifikace podnikatele pouze informace uvedené v odst. 1 písm. a), c), d) a e).[24]

Pravidlo deváté: Nápravné prostředky za porušení informačních povinností

- Má-li podnikatel povinnost podle II. – 3:103 (Povinnost poskytnout informace při uzavírání smlouvy se spotřebitelem, který je ve zvláštní nevýhodě) poskytnout informace spotřebiteli před uzavřením smlouvy, od které má spotřebitel právo odstoupit, lhůta pro odstoupení od smlouvy nezačne běžet dříve, než budou všechny tyto informace spotřebiteli poskytnuty. Bez ohledu na uvedené, právo odstoupit od smlouvy zanikne po uplynutí jednoho roku od uzavření smlouvy.
- Nesplní-li podnikatel některou povinnost uloženou v předchozích článcích tohoto bodu, a smlouva byla přesto uzavřena, má podnikatel povinnosti podle smlouvy v rozsahu, v jakém druhá strana tyto povinnosti, v důsledku absence, resp. v důsledku nesprávných informací, důvodně očekávala.
- Bez ohledu na to, zda je smlouva uzavřena, podnikatel, který nesplnil některou z povinností podle předchozích článků tohoto oddílu, odpovídá za veškerou škodu, která vznikla druhé straně takovým porušením povinností. Tento odstavec

20 Book II. – 5:103: Withdrawal period.
21 Book II. – 3:105: Formation by electronic means.
22 Book II. – 3:106: Clarity and form of information.
23 Book II. – 3:107: Information about price and additional charges.
24 Book II. – 3:108: Information about address and identity of business.

se nepoužije v rozsahu práv z porušení předsmluvní povinnosti podle předchozího odstavce.
- Nápravnými prostředky podle tohoto článku nejsou dotčeny nápravné prostředky podle II. – 7:201 (Omyl).
- Ve vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem nesmějí strany na újmu spotřebitele vyloučit použití tohoto článku nebo se odchýlit od jeho účinků či jeho účinky změnit.[25]

Povinnost předcházet chybám v předsmluvních informacích

Pravidlo první: Oprava vstupních chyb

- Podnikatel, který zamýšlí uzavřít smlouvu prostřednictvím elektronických prostředků bez individuální komunikace pro uzavření smlouvy, je povinen druhé straně zpřístupnit jiné vhodné, účinné a dostupné technické prostředky pro identifikaci a opravu chyb v informacích předtím, než druhá strana učiní nebo akceptuje nabídku.
- Pokud osoba uzavře smlouvu omylem z důvodu porušení povinností podnikatelem dle odst. 1, je podnikatel odpovědný za jakoukoli škodu, která byla této osobě takovým porušením povinnosti způsobena. Tím není dotčen nápravný prostředek v ustanovení o omylu podle II. – 7:201 (Omyl).
- Ve vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem nesmějí strany na úkor spotřebitele vyloučit použití tohoto článku nebo omezit nebo měnit jeho účinky.[26]

Pravidlo druhé: Potvrzení o přijetí

- Podnikatel, který nabízí uzavření smlouvy elektronickými prostředky bez individuální komunikace, je povinen elektronickými prostředky potvrdit přijetí nabídky odeslané druhou stranou.
- Neobdrží-li druhá strana potvrzení bez zbytečného odkladu, tato druhá strana může nabídku odvolat nebo od smlouvy odstoupit.
- Podnikatel odpovídá za jakoukoli škodu způsobenou druhé straně porušením povinnosti podle odst. 1.
- Ve vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem nesmějí strany na úkor strany spotřebitele vyloučit použití tohoto článku nebo se odchýlit od jeho účinků nebo účinky tohoto článku změnit.[27]

Povinnost vyjednávat a povinnost mlčenlivosti

Pravidlo první: Jednání v rozporu s dobrou vírou a poctivým jednáním

- Osoba může svobodně vyjednávat a nenese odpovědnost za neuzavření smlouvy.
- Osoba, která jedná, má povinnost jednat poctivě a v souladu s dobrou vírou a jednání o uzavření smlouvy v rozporu s dobrou vírou a poctivostí nepřerušovat. Tuto povinnost nelze smluvně vyloučit ani omezit.
- Strana, která vyjednávala nebo vyjednávání ukončila v rozporu s dobrou vírou a v rozporu se zásadou poctivého obchodního styku, odpovídá za škodu vzniklou druhé straně.
- Je v rozporu s dobrou vírou a zásadou poctivého obchodního styku, pokud osoba zahájí nebo pokračuje v jednáních bez skutečného úmyslu dosáhnout uzavření smlouvy s druhou stranou.[28]

Pravidlo druhé: Porušení mlčenlivosti

- Pokud jedna strana v průběhu jednání poskytne důvěrné informace, má druhá strana povinnost tyto informace nezveřejňovat ani je nepoužívat pro vlastní účely, bez ohledu na to, zda následně dojde k uzavření smlouvy, či nikoli.
- V tomto článku se „důvěrnými informacemi" rozumějí informace, kdy důvěrnost plyne z jejich povahy, či okolnosti, za kterých byly informace získány; či informace, které druhá strana obdržela a věděla či musela důvodně očekávat, že jsou pro druhou stranu důvěrné.
- Strana, která důvodně předvídá porušení povinnosti mlčenlivosti, se může domáhat zákazu porušování této povinnosti soudní cestou.
- Strana, která poruší povinnost mlčenlivosti, odpovídá za škodu způsobenou druhé straně za porušení mlčenlivosti, a této straně může být uloženo uhradit druhé straně veškerou škodu, která druhé straně vznikla, a dále jí může být uloženo vydat veškerý užitek, který porušením mlčenlivosti získala.[29]

Nevyžádané zboží a služby

V případě dodání nevyžádaného zboží či služeb platí jediné, totiž, že **neexistuje žádná povinnost vyplývající z nereagování na jejich dodání**.

- Pokud podnikatel dodá spotřebiteli nevyžádané zboží nebo poskytne nevyžádané služby: a) žádná smlouva nevznikne, když spotřebitel neodpoví, nebo z jakéhokoli jiného jednání nebo nečinnosti spotřebitele ve vztahu ke zboží a službám; a b) žádný mimosmluvní závazek nevznikne z toho, že spotřebitel získá či si ponechá užitek z dodaného zboží či služby.
- Písm. b) předchozího odstavce se nepoužije, jde-li o zboží nebo služby, jež byly dodány: a) prostřednictvím benevolentního zásahu do cizích záležitostí; nebo (b) omylem nebo za jiných okolností, ze kterých vyplývá právo na vydání bezdůvodného obohacení.
- Tento článek podléhá pravidlům o dodávce nadměrného množství zboží podle smlouvy o dodávce a prodeji zboží.
- Pro účely odst. 1 k dodání zboží dochází, když spotřebitel získá fyzickou kontrolu nad zbožím.[30]

25 Book II. – 3:109: Remedies for breach of information duties.
26 Book II. – 3:201: Correction of input errors.
27 Book II. – 3:202: Acknowledgement of receipt.
28 Book II. – 3:301: Negotiations contrary to good faith and fair dealing.
29 Book II. – 3:302: Breach of confidentiality.
30 Book II. – 3:401: No obligation arising from failure to respond.

Náhrada škody za porušení předsmluvní povinnosti

Pátý oddíl pravidel zahrnuje pouze jedno pravidlo o odpovědnosti za škodu související s povinností náhrady ztráty za porušení předsmluvních povinností,[31] a to zní, že **za porušení povinností náleží náhrada**.

Pokud tedy některé pravidlo v této kapitole činí osobu odpovědnou za ztrátu způsobenou jiné osobě porušením povinnosti, má druhá osoba právo na náhradu za tuto ztrátu.[32]

Pravidlo stanoví zásadu, podle které je s porušením povinnosti vždy spojena odpovědnost za škodu, tj. povinnost uhradit ztrátu osobě, která ji utrpěla. Přestože předchozí pravidla již postihují osoby za porušení předsmluvních povinností, např. v případě pravidla II. – 3:109 (Remedies for breach of information duties); II. – 3:201 (Correction of input errors), II. – 3:202 (Acknowledgement of receipt), II. – 3:301 (Negotiations contrary to good faith and fair dealing) a II. – 3:302 (Breach of confidentiality), shora zmíněné pravidlo (II. – 3:501) stanoví obecné pravidlo pro odpovědnost za způsobenou ztrátu podle kapitoly „Marketing a předsmluvní povinnosti". Povinnost k náhradě za způsobenou ztrátu je zde praktickým důsledkem porušení předsmluvních povinností podle zmíněné kapitoly o předsmluvních povinnostech.

Pravidla DCFR namísto u nás běžného pojmu „škoda" užívají pojem „ztráta". Je rozlišována „ztráta", která zahrnuje ekonomickou a neekonomickou ztrátu, kdy dle pravidel „ekonomická ztráta" zahrnuje ztrátu příjmu nebo zisku, vzniklé zatížení (břemeno) majetku a snížení hodnoty majetku, a „neekonomická ztráta" zahrnuje bolest a utrpení a zhoršení kvality života. Zmíněné (obecné) pravidlo o odpovědnosti za ztrátu je posledním pravidlem kapitoly třetí Knihy II. o marketingu a předsmluvních povinnostech, a uzavírá tak část pravidel, jež upravují předsmluvní povinnosti.

Porušení předsmluvních povinností dle této knihy by bylo samozřejmě možné postihovat obecným pravidlem o mimosmluvní odpovědnosti podle Knihy VI. (Mimosmluvní odpovědnost vyplývající z poškození způsobeného jinému), **avšak takové uplatnění odpovědnosti dle autorů následně nemusí být zcela jednoduché**. Může být problematické, aby se poškozená osoba domáhala náhrady ztráty a stanovení odpovědnosti za porušení předsmluvních povinností dle obecných ustanovení DCFR, zejména pak může být problematické dovozovat odpovědnost za porušení pravidel o předsmluvní povinnosti a způsobenou ztrátu, pokud by tato předsmluvní pravidla přímo takovou odpovědnost výslovně neupravila. Z tohoto důvodu byla skupina pravidel o předsmluvní povinnosti v celé kapitole zakončena zmíněným ustanovením o odpovědnosti za náhradu ztráty způsobené porušením předsmluvních povinností dle této kapitoly. Toto pravidlo je tak obecným pravidlem o odpovědnosti vůči pravidlům v této kapitole, avšak speciálním pravidlem o odpovědnosti vůči ostatním pravidlům DCFR.

Závěr

Předložená modelová pravidla a zásady představují komplexní úpravu předsmluvních povinností tak, jak je autoři předložili v rámci návrhu společného referenčního rámce. Předsmluvním pravidlům autoři věnovali samostatnou kapitolu DCFR, přičemž zásadní důraz při sestavení předsmluvních pravidel byl autory kladen na informovanost smluvních stran. Informovanost smluvních stran lze slovy autorů označit za předpoklad, jehož prostřednictvím bude zajištěna shodná vyjednávací síla a budou maximalizovány výnosy ve smyslu přínosu výhod každé smluvní straně. Právě informovanost smluvních stran dokáže zajistit distributivní spravedlnost způsobem, který odstraní nerovnováhu sil mezi nerovnými stranami smlouvy.

I když jsou modelová pravidla a zásady DCFR v současnosti jen tzv. systémem „soft-law", který se doposud nestal povinným nástrojem ani v rámci „politického" společného referenčního rámce, lze z představených modelových pravidel a zásad dovozovat některé významné souvislosti. **Představená kapitola předsmluvních povinností s 15 zásadami je, s malou výjimkou pravidel a zásad pro vztahy se spotřebitelem, aplikovatelná obecně pro všechny smluvní vztahy.** Proti tomu jsou v ostrém nepoměru pouhá tři ustanovení předsmluvních povinností zařazených tuzemským zákonodárcem v roce 2012 do občanského zákoníku (§ 1728-1730). Otázkou v tomto případě je, z jakého důvodu se tuzemský zákonodárce neinspiroval přístupem autorů DCFR, jenž byl znám mnoho let před vznikem stávajícího občanského zákoníku?

Za zmínku stojí dále pak i důraz autorů DCFR na informovanost smluvní strany obecně, bez rozdílů statusu smluvní strany, která je uvedena v samostatné kapitole předsmluvních povinností a která je opět v ostrém rozporu s přístupem národního zákonodárce, jenž i nadále klade důraz na právní úpravu předsmluvních povinností především ve vztazích se spotřebitelem (např. § 1811, 1820, 1824 a 1828), přičemž poslední změna občanského zákoníku, účinná od ledna 2023 právě ve vztazích se spotřebitelem, je toho zřetelným důkazem.

Pokud připustíme, že současný svět je zcela jiný a obchodování na současném globálním trhu má zcela jinou podobu a probíhá na zcela jiných principech, než probíhalo v minulosti, bude nutné připustit, že i pravidla smluvního práva potřebují doznat určité změny, kterou nebude možné zajistit smluvními pravidly z minulého století. Dříve uskutečněné obchody, kdy smluvní strana ve většině případů předmět obchodu měla možnost osobně zhlédnout, byly dnes nahrazeny prodejem prostřednictvím elektronické komunikace, obchodem na dálku, obchodem prostřednictvím mobilního telefonu během cesty v dopravním prostředku. Právě z této přeměny dosavadního způsobu prodeje, jenž byl nahrazen obchodem bez fyzické přítomnosti smluvních stran, lze jednoznačně dovodit, že smluvní strany v dnešních podmínkách potřebují mnohem více informací, aby bylo možné říci, že smluvní strana byla plně informována. ✤

31 Pozn.: Ačkoli anglické znění hovoří o povinnosti nahradit „ztrátu", a to jak ekonomickou, tak neekonomickou, je toto ustanovení označeno jako „náhrada škody".

32 Book II. – 3:501: Liability for damages.

Nejvyšší soud:

K právu domáhat se obnovení jednání o smlouvě rozhodnutím soudu

Podmínkou práva domáhat se obnovení jednání o smlouvě, příp. změny smluvního závazku rozhodnutím soudu, je mj. skutečnost, že nepoměr v právech a povinnostech smluvních stran byl zapříčiněn podstatnou, smluvními stranami nepředvídatelnou a neovlivnitelnou změnou okolností, vyvolanou vnějšími (na smluvních stranách nezávislými) faktory.
Znalecký posudek o ceně smluvně vypořádávaných práv a povinností, jenž reviduje údaje, z nich smluvní strany vycházely při uzavírání smlouvy, sám o sobě takovou podstatnou změnou okolností není.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2023, sp. zn. 28 Cdo 2989/2022

K věci:

Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se *„dohoda o uznání nároku na náhradu za zaniklé budovy a jiné stavby uzavřená ve smyslu ust. § 14 a 18a zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ‚zákon o půdě')"*, ze dne 27. 1. 2016, uzavřená mezi účastníky probíhajícího soudního řízení a dalšími oprávněnými osobami (F. V., E. V. a S. V.) mění za užití ust. § 1766 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z."), potud, že náhrada za zaniklé stavby náležející zemědělské usedlosti č. p. XY na st. parc. č. XY v k. ú. XY, včetně součástí a příslušenství, odpovídá částce 91 813 Kč (soudem prvního stupně stanovená výše činila 241 596 Kč), přičemž žalobkyni se zřetelem k jejímu podílu na restitučním nároku náleží náhrada 72 685 Kč (soudem prvního stupně stanovená výše činila 191 263,50 Kč).

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním (dovolání podala i žalobkyně, ale její dovolání trpělo vadami, pro které nebylo možné pokračovat v dovolacím řízení). **Formulovala otázku vymezení podmínek, za nichž soud za užití § 1765 odst. 1 a § 1766 odst. 1 o. z. změní závazek plynoucí ze sjednané smlouvy.** Měla za to, že nastolená otázka v judikatuře dovolacího soudu nebyla doposud vyřešena. Namítala přitom, že v situaci, kdy smlouva o vypořádání restitučních nároků sjednaná účastníky řízení dne 27. 1. 2016 byla uzavírána při vědomí kontrahentů o spornosti stavu odškodňované zaniklé zemědělské usedlosti k okamžiku jejího odnětí státem, následné znalecké ocenění smlouvou vypořádaných práv a povinností, opírající se o „nově" opatřené dobové letecké snímky a katastrální mapu, nepředstavuje nepředvídatelnou změnu okolností odůvodňující vyhovění žalobě o změnu smluvně dojednaných závazků rozhodnutím soudu dle ust. § 1766 odst. 1 o. z.; rozhodné okolnosti ovlivňující cenu zaniklých staveb byly navíc dány již v okamžiku uzavření napadené smlouvy. Zpochybňovala též závěry odvolacího soudu o zvlášť hrubém nepoměru v právech a povinnostech smluvních stran či o zachování lhůty k uplatnění práva na obnovení jednání o smlouvě ve smyslu ust. § 1766 odst. 2 o. z.

Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným pro řešení otázky vymezení podmínek, za nichž závazek ze smlouvy lze změnit rozhodnutím soudu (§ 1766 odst. 1 o. z.), jež dovolacím soudem dosud řešena nebyla.

Podle § 1765 odst. 1 o. z. dojde-li ke změně okolností tak podstatné, že změna založí v právech a povinnostech stran zvlášť hrubý nepoměr znevýhodněním jedné z nich buď neúměrným zvýšením nákladů plnění, anebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění, má dotčená strana právo domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě, prokáže-li, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit a že skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala až po uzavření smlouvy známou. Uplatnění tohoto práva neopravňuje dotčenou stranu, aby odložila plnění.

Podle § 1766 odst. 1 o. z. nedohodnou-li se strany v přiměřené lhůtě, může soud k návrhu kterékoli z nich rozhodnout, že závazek ze smlouvy změní obnovením rovnováhy práv a povinností stran, anebo že jej zruší ke dni a za podmínek určených v rozhodnutí. Návrhem stran soud není vázán.

V soudní praxi není pochyb o tom, že je třeba dbát na smluvní volnost stran a v souladu s ústavním principem autonomie vůle subjektů soukromého práva vycházet ze zásady *pacta sunt servanda*. Strany by tedy měly uzavřenou dohodu respektovat, i když se po uzavření smlouvy změnily okolnosti do té míry, že se sjednaný způsob stal pro některou z nich méně výhodný. Zároveň však nelze vyloučit, že oproti stavu, z něhož strany vycházely při uzavírání smlouvy, dojde k podstatné změně okolností, kterou nemohly strany předpokládat a jejímž důsledkem je hrubý nepoměr v jejich právech a povinnostech. Obecné následky změny okolností, za kterých došlo k uzavření smlouvy, jsou pak upraveny v ust. § 1764 až 1766 o. z., která předvídají proměnlivost práv a povinností vyplývajících ze závazkových vztahů, a výjimečně proto připouští za uplatnění zásady změny poměrů *(clausula rebus sic stantibus)* obnovení jednání o smlouvě, příp. její změnu rozhodnutím soudu (v obecné rovině k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. 26 Cdo 1670/2018, publikovaný pod č. 19/2020 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ze zákonné úpravy (§ 1765 odst. 1 a § 1766 odst. 1 o. z.) přitom vyplývá, že **pro uplatnění výjimky ze zásady *pacta sunt servanda* musí být kumulativně naplněno několik podmínek: podstatná změna okolností, nepředvídatelnost a neovlivnitelnost této změny, vznik zvlášť hrubého nepoměru v právech**

a povinnostech smluvních stran důsledkem zvýšení nákladů plnění či snížení hodnoty předmětu plnění **a příčinná souvislost mezi změnou okolností a vzniklým zvlášť hrubým nepoměrem mezi právy a povinnostmi**.

Zdrojem změny okolností pak mohou být nejrůznější vnější faktory, ať již přírodní, technické, právní a právně-politické či společensko-ekonomické povahy; musí vždy jít o zásadní a nepředvídatelné změny vnější povahy. Jde primárně o skutečnosti, které nastaly až po uzavření smlouvy. Výjimečně však ust. § 1765 odst. 1 a § 1766 odst. 1 o. z. mohou dopadat i na skutečnosti nastalé již před tímto okamžikem, to však pouze tehdy, pokud se dotčené straně stanou až po uzavření smlouvy známé. V těchto případech, kdy skutečnosti vyvolávající podstatnou změnu okolností existovaly již při uzavření smlouvy, je ale třeba vždy pečlivě uvážit, zda lze opravdu připustit, aby se těchto skutečností dotčená strana dovolávala, zda je znát neměla a zda počáteční nevědomost nemá jít k její tíži. Dotčená strana má právo dovolávat se změny okolností totiž jen tehdy, pokud prokáže, že změnu nemohla rozumně předpokládat; předvídatelné změny mají strany zohlednit při sjednávání smlouvy, když zásada změny poměrů *(clausula rebus sic stantibus)* zde představuje korektiv, který je v souladu s ochranou legitimního očekávání nutné aplikovat toliko ve výjimečných situacích. Srov. k tomu z judikatury vážící se ke změně poměrů, v jejímž důsledku zaniká závazek uzavřít budoucí smlouvu ve smyslu ust. § 1788 odst. 2 o. z., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. 23 Cdo 2486/2020, či z judikatury řešící otázku změny ceny díla určené podle rozpočtu ve smyslu ust. § 2620 o. z. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2019, sp. zn. 33 Cdo 989/2019; z komentářové literatury viz J. Šilhán: § 1765 [Podstatná změna okolností a obnovení jednání o smlouvě], in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V., Závazkové právo, Obecná část (§ 1721–2054), 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2014, str. 225-227, 233.

Podmínkou práva domáhat se obnovení jednání o smlouvě, příp. změny smluvního závazku rozhodnutím soudu (§ 1765 odst. 1 a § 1766 odst. 1 o. z.), je tedy mj. skutečnost, že nepoměr v právech a povinnostech smluvních stran byl zapříčiněn (způsoben) podstatnou, smluvními stranami nepředvídatelnou a neovlivnitelnou změnou okolností, vyvolanou vnějšími (na smluvních stranách nezávislými) faktory; příkladmo působením přírodních sil, vlivem nemoci, zdravotního poškození či úmrtí, selhání techniky nebo škodní události způsobené třetí osobou, anebo změnou legislativy, společenských či politických poměrů nebo obecných poměrů hospodářských a ekonomických (výrazné zvýšení míry inflace, narušení dodavatelsko-odběratelských vztahů apod.).

V projednávané věci odvolací soud podstatnou změnu okolností, zakládající právo žalobkyně domáhat se obnovení jednání o uzavřené smlouvě (§ 1765 odst. 1 o. z.), příp. změny smluvních závazků rozhodnutím soudu (§ 1766 odst. 1 o. z.), **spatřuje ve znaleckém ocenění smluvně vypořádávaných práv a povinností** (plynoucích z titulu náhrad za zaniklé budovy a jiné stavby ve smyslu ust. § 14 a 18a zákona o půdě), **revidujícím** (na podkladě „nově" opatřených dobových leteckých snímků a katastrální mapy) **údaje, z nichž smluvní strany vycházely při uzavírání smlouvy**.

Vypracování znaleckého posudku, jímž je hodnota smluvně vypořádávaných práv a povinností (v důsledku nových informací) stanovena odchylně od údajů, jež při uzavírání smlouvy měli k dispozici kontrahenti, ovšem samo o sobě zjevně nepředstavuje onu podstatnou (smluvními stranami nepředvídatelnou a neovlivnitelnou) změnu okolností, vyvolanou vnějšími (na smluvních stranách nezávislými) faktory.

Stavebně-technický stav oceňovaných nemovitostí zde (v důsledku vnějších faktorů) ostatně ani nedoznal žádných změn (revize původního ocenění byla odůvodněna toliko novými informacemi o stavu oceňovaných nemovitostí k rozhodnému okamžiku). Žádné faktory vnější povahy (ve smyslu výše podaného výkladu) pak za řízení tvrzeny nebyly ani nevyšly najevo; skutečnosti, že v budoucnu mohou být zjištěny okolnosti umožňující oproti východiskům smluvního ujednání kontrahentů odlišné ocenění vypořádávaného nároku, si smluvní strany nadto musely být vědomy již jen se zřetelem k jimi deklarované (soudy nižšího stupně zjištěné) spornosti vzájemných práv a povinností (z důvodu nedostatku podkladů pro jejich přesné ocenění). Kromě toho znalecký posudek o ceně (hodnotě) smluvně vypořádávaných práv a povinností z logiky věci není (nemůže být) příčinou zjištěného nepoměru v právech a povinnostech smluvních stran, neb soudní znalec jej prostřednictvím svých odborných závěrů zjevně nepůsobí (nevyvolává, nekonstituuje), může jej jen diagnostikovat (deklarovat).

Podmínka existence podstatné (účastníky nepředvídatelné a neovlivnitelné) změny okolností vyvolané vnějšími (na účastnících nezávislými) faktory, coby příčiny vyvstalého nepoměru v právech a povinnostech smluvních stran, zakládající právo domáhat se obnovení jednání o smlouvě, příp. změny smluvního závazku rozhodnutím soudu ve smyslu ust. § 1765 odst. 1 a § 1766 odst. 1 o. z., tedy dle dosavadních výsledků řízení naplněna není. **Závěry odvolacího soudu tudíž věcně správné nejsou.**

Z výše uvedených důvodů Nejvyšší soud, shledávaje dovolání žalované opodstatněným, rozsudek odvolacího soudu bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2 věta první o. s. ř.).

Komentář:

Publikované rozhodnutí Nejvyššího soudu zřejmě jako jedno z prvních podává základní výklad jednoho z nových institutů občanského práva, a to **možnosti domáhat se obnovení jednání o smlouvě, příp. změny smluvního závazku, rozhodnutím soudu při změně poměrů, a to výkladem základních předpokladů, kdy má soud možnost do smluvního vztahu zasáhnout**. Rozhodnutí je významné jednak tím, že pozitivně vymezuje typové situace, které mohou zásah soudu opodstatnit, a současně na straně druhé v poměrech konkrétního případu uvádí i případ, kdy naopak o podstatnou změnu poměrů nejde. Nemůže být ambicí rozhodnutí vymezit obecně pro všechny případy „vzorec", kdy o podstatnou změnu poměrů půjde a kdy ne, ale nabízí vodítka, podle kterých mají soudy tyto případy typově posuzovat.

✤ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Ústavní soud:

K náležitostem plné moci pro zastupování v řízení před Ústavním soudem

Z obsahu plné moci udělené podle § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu nesmí vyplývat žádná pochybnost o tom, že zástupce je oprávněn účastníka zastupovat v řízení před Ústavním soudem. Není však vyloučeno, aby plná moc k zastupování před Ústavním soudem byla udělena ještě před okamžikem, kdy de iure vznikne právo k podání ústavní stížnosti, tj. před vydáním napadeného rozhodnutí či jiného zásahu veřejné moci, proti kterému ústavní stížnost směřuje.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. III. ÚS 3293/23

V předmětné věci se na Ústavní soud obrátil stěžovatel, který podanou ústavní stížností brojil proti rozhodnutí obecného soudu v rodinněprávní věci. Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. **Ústavní soud v předmětné věci nejprve posuzoval splnění procesních předpokladů řízení**, podrobně se zabýval **zejména otázkou náležitostí plné moci k zastupování v řízení před Ústavním soudem, udělené stěžovatelem jeho právnímu zástupci.** Úvahy Ústavního soudu v tomto směru mají širší dosah, neboť mohou posloužit jako návod, jak postupovat při udělování plné moci pro řízení před Ústavním soudem v jiných věcech.

Ústavní soud ke splnění podmínky zastoupení uvedl, že si je vědom vlastní dřívější rozhodovací praxe, podle níž vyžadoval v řízení o ústavní stížnosti odstranění vad takové plné moci, která byla udělena právnímu zástupci ještě před vydáním napadeného rozhodnutí, tedy dříve, než došlo k tvrzenému zásahu orgánu veřejné moci, proti kterému směřuje ústavní stížnost [srov. usnesení ze dne 22. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 403/01 (U 39/24 SbNU 557), a na něj navazující judikaturu, např. usnesení ze dne 26. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 1422/23, ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. IV. ÚS 400/23, ze dne 12. 12. 2022, sp. zn. II. ÚS 3045/22, a další; rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejně dostupná na https://nalus.usoud.cz].

Ústavní soud konstatoval, že popsaný přístup k posuzování náležitostí plné moci vyplývá z gramatického výkladu § 31 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu"), a je zajisté možný. Uvedené ustanovení však v rámci stejné zákonné úpravy umožňuje i další výklad. Podle § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu musí být v plné moci výslovně uvedeno, *„že je udělena pro zastupování před Ústavním soudem"*. Z jejího obsahu tedy nesmí vyplývat žádná pochybnost o tom, že zástupce je oprávněn účastníka zastupovat v řízení před Ústavním soudem. Tato podmínka však nevylučuje, aby plná moc k zastupování před Ústavním soudem byla udělena ještě před okamžikem, kdy *de iure* vznikne právo k podání ústavní stížnosti, tj. před vydáním rozhodnutí o posledním opravném prostředku. Je věcí stěžovatele, zda a kdy procesní plnou moc advokátovi k zastupování v řízení před Ústavním soudem udělí. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř."), který se pro řízení před Ústavním soudem použije přiměřeně (§ 63 zákona o Ústavním soudu), rovněž nepodmiňuje okamžik udělení plné moci vydáním rozhodnutí, proti kterému má směřovat opravný prostředek. Stanoví – srovnatelně se zákonem o Ústavním soudu – pouze to, že nemá-li plná moc zaniknout dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, neboli má-li platit i pro mimořádné opravné prostředky (typicky pro dovolání), musí to v ní být výslovně uvedeno (§ 28 odst. 6 o. s. ř.).

Ústavní soud dále poukázal na to, že při posuzování splnění podmínky povinného zastoupení je nutné vzít v potaz to, že plná moc je pouze vnějším průkazem existence určitého smluvního, zpravidla mandátního, právního vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem. Jde tedy o osvědčení oprávnění zástupce k jednání za zastoupeného, založené vztahem ze smlouvy. Pokud by měl Ústavní soud pochybnosti o existenci oprávnění zástupce jednat za účastníka, příp. o jakékoliv dílčí okolnosti uděleného zmocnění, je namístě tyto pochybnosti odstranit k tomu určenými postupy (zejména výzvou k odstranění vad), avšak **jen samotná okolnost datace plné moci před okamžikem vydání rozhodnutí o posledním opravném prostředku pochybnosti o oprávnění zástupce (advokáta) jednat před Ústavním soudem za stěžovatele vzbuzovat nemusí**.

Ústavní soud dovodil, že smyslem zákonných ustanovení, která požadují udělení plné moci pro jednotlivě určené právní jednání (a nikoliv „pouze" pro určitý druh jednání), je ochrana zájmů zastoupeného před případným excesem zástupce. Vznik újmy stěžovateli excesivním podáním ústavní stížnosti je však v podstatě vyloučen. Naopak plošné vyžadování plné moci datované až po vydání ústavní stížností napadeného rozhodnutí zatěžuje i ty účastníky, kteří při udělení plné moci jednoznačně zamýšlejí zmocnit zástupce pro řízení před Ústavním soudem, přičemž nezopakování stejného projevu vůle v případě výzvy k doložení nové plné moci může vést až k omezení přístupu k soudu.

Na základě těchto úvah dospěl Ústavní soud k závěru, že výklad, podle něhož akceptace plné moci udělené účastníkem před okamžikem, kdy vznikne právo podat ústavní stížnost, není v rozporu s § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu a zajišťuje účastníkům vyšší míru ochrany práva na přístup k soudu nežli výklad předchozí, byť bezpochyby též v úvahu přicházející. **Ústavní soud uzavřel, že proto nadále nebude trvat na odstranění vad plné moci v případě jejího udělení před vydáním napadeného rozhodnutí či jiného zásahu veřejné moci, proti kterému ústavní stížnost směřuje.**

Ve vztahu k posuzované věci Ústavní soud dovodil, že plná moc, kterou udělil stěžovatel zástupci, byla udělena dne 26. 6. 2023, tj. před vydáním napadeného rozhodnutí (6. 9. 2023). V jejím textu je výslovně uvedeno, že je udělena jako zvláštní plná moc k právnímu zastupování před Ústavním soudem (tato věta je dokonce zvýrazněna), a z jejího obsahu nevyplývají žádné pochybnosti, které by zpochybňovaly zmocnění zástupce v řízení o ústavní stížnosti. Z výše uvedených důvodů ji Ústavní soud posoudil jako souladnou s požadavky § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

✤ Z odůvodnění rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Ústavní soud:

K povinnosti stížnostního soudu ve vztahu ke lhůtě k odůvodnění blanketní stížnosti

Je-li podána blanketní stížnost, v níž si stěžovatel vyhradil lhůtu pro její odůvodnění, lze na orgán rozhodující o stížnosti klást požadavek, aby buď upozornil stěžovatele na nepřiměřenost jím navržené lhůty a stanovil mu namísto toho lhůtu přiměřenou, nebo aby vyčkal doplnění stížnosti. Pouze výjimečně, kdy aktuální procesní situace jiný postup neumožňuje, může orgán o stížnosti rozhodnout bez dalšího.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2024, sp. zn. III. ÚS 2196/23

V předmětné věci byla stěžovatelka v trestním řízení v postavení zúčastněné osoby. Rozsudkem městského soudu bylo kromě jiného rozhodováno i o nemovitostech stěžovatelky, tyto nemovitosti byly podle § 102 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník"), zabrány jako náhradní hodnota za věc, která by nemohla být zabrána, neboť nebylo možné přímo postihnout výnos z trestné činnosti.

Proti rozsudku městského soudu podala stěžovatelka odvolání. Vrchní soud napadený rozsudek městského soudu ve výroku o zabrání náhradní hodnoty zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil městskému soudu k novému rozhodnutí. Vrchní soud dospěl k závěru, že argumentace městského soudu nepostrádá logiku, avšak přisvědčil stěžovatelce v tom, že jí byla upřena v části řízení práva zúčastněné osoby, neboť městský soud nedal zúčastněné osobě prostor k prokázání jejího tvrzení o tom, že peněžní prostředky na nákup nemovitostí neměly původ ve výnosu z trestné činnosti či ve finančních prostředcích získaných v souvislosti s touto trestnou činností.

Městský soud v řízení předcházejícím vydání napadeného usnesení shrnul důkazy obsažené v odůvodnění rozsudku ve věci samé, provedl nové důkazy, vyslechl svědky a dále za účelem zjištění nových skutečností k osobě zúčastněné zajistil vyjádření finančního úřadu. Z tohoto vyjádření vyplynulo, že stěžovatelka podala za období od 4. čtvrtletí 2010 do 3. čtvrtletí 2012 daňová přiznání k dani z přidané hodnoty, přičemž daňová tvrzení vykazovala nulové hodnoty. Městský soud měl za to, že nabytí předmětných nemovitostí do vlastnictví stěžovatelky nelze vysvětlit jinak než užitím prostředků pocházejících z trestné činnosti. Neuvěřil tomu, že by mělo jít o náhodu a nevystopovatelné prostředky pro nákup nemovitosti se „objevily" právě v okamžiku, kdy odsouzení získali z trestné činnosti hotovost. **Napadeným usnesením rozhodl městský soud tak, že se podle § 102 tr. zákoníku ukládá zabrání náhradní hodnoty – pozemků ve vlastnictví stěžovatelky.**

Proti usnesení městského soudu podala stěžovatelka dne 16. 6. 2023 blanketní stížnost s tím, že doplnění argumentace zašle po obdržení napadeného usnesení a protokolu z jednání. Stěžovatelčině zmocněnkyni bylo stížností napadené rozhodnutí doručeno dne 10. 7. 2023. **Dva dny po doručení napadeného usnesení městského soudu zaslala stěžovatelka městskému soudu podání (ze dne 12. 7. 2023), ve kterém avizovala doplnění argumentace do 30 dní.** Stěžovatelčino podání s avizovanou lhůtou k doplnění stížnosti městský soud předal vrchnímu soudu dne 24. 7. 2023. **Vrchní soud však o stížnosti rozhodl již dne 20. 7. 2023**, a to tak, že stěžovatelčinu stížnost podle § 148 odst. 1 písm. c) zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. řád"), zamítl. Vrchní soud v napadeném usnesení dospěl k závěru, že městský soud v řízení o zabrání náhradní hodnoty plně dostál svým povinnostem, poskytl široký prostor zúčastněné osobě k uplatnění jejích práv a v jeho postupu nově neshledal žádná pochybení, městský soud se věcí zabýval pečlivě. To je podle vrchního soudu zřejmé nejen z průběhu veřejného zasedání a přípravy na něj, ale zejména také z příkladného písemného odůvodnění napadeného usnesení, v němž městský soud naprosto vyčerpávajícím způsobem rozptýlil sebemenší pochybnosti o tom, že předmětné nemovitosti byly skutečně pořízeny za prostředky pocházející z trestné činnosti, pro kterou byli pachatelé v projednávané trestní věci již pravomocně uznáni vinnými.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že jí bylo znemož-

něno předložit stížnostnímu soudu důvody své stížnosti proti usnesení městského soudu. Uvedla, že městský soud, aniž by stěžovatelce sdělil, že lhůta, kterou zmocněnkyně uvedla k doplnění stížnosti, je nepřiměřená, stanovil lhůtu jinou, či vyčkal doplnění stížnosti, odeslal spis bez dalšího stížnostnímu soudu tři dny po doručení písemného vyhotovení usnesení stěžovatelce. Vrchní soud poté, aniž by tento chybný postup jakkoli napravil, bez dalšího rozhodl. Tento postup označila stěžovatelka za rozporný s jejím právem na přístup k soudu. Dále tvrdila, že soudy obou stupňů rozhodovaly, aniž měly k dispozici kompletní spisový materiál, a že městský soud porušil zásadu nezaměnitelnosti senátu, a tedy zásadu bezprostřednosti a ústnosti, když ve věci rozhodoval senát v jiném složení. Městský soud podle stěžovatelky postupoval v rozporu s trestním řádem a neplnil ani povinnosti podle dalších předpisů (svévolné vyloučení věci, zařazení zpět pod původní spisovou značku, aniž by došlo ke spojení, nežurnalizování spisu, nesprávné označení spisových značek na protokolech o veřejném zasedání, rozpor mezi obsahem protokolů o veřejném zasedání a zvukovými záznamy). Dále tvrdila, že městský soud v rozporu s § 102 tr. zákoníku a zásadou přiměřenosti, kdy újma způsobená ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytně nutné k dosažení jeho účelu, rozhodl bez zadání znaleckého posudku na ocenění věci, která má být státem zabrána. Stěžovatelka byla dále přesvědčena o tom, že v trestním řízení došlo ke svévoli v dokazování před soudem prvního stupně, když byly porušeny základní zásady trestního řízení ve smyslu § 2 odst. 4, 5 a 6 tr. řádu. Stěžovatelka namítá, že postupem městského a vrchního soudu byla porušena její ústavně zaručená práva, a sice právo na soudní a jinou ochranu, na ochranu vlastnictví, na svobodu podnikání a současně byl porušen princip rovnosti v právech.

Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda bylo postupem městského soudu a vrchního soudu stěžovatelce upřeno právo na soudní ochranu. Po zvážení stížnostních námitek a příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že **ústavní stížnost je důvodná**.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že obecné soudy nereagovaly na její sdělení, že blanketní stížnost doplní v předem avizované lhůtě, a to do 30 dnů od doručení napadeného rozhodnutí městského soudu, nejpozději do 10. 8. 2023.

Ústavní soud poukázal na to, že z ustálené judikatury Ústavního soudu [viz nález ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 308/97 (N 63/11 SbNU 119), či z poslední doby nález ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. III. ÚS 630/23, všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na http://nalus.usoud.cz] vyplývá zásadní požadavek, aby soud, který obdržel blanketní stížnost s avizovaným doplněním jejího odůvodnění v konkrétně stanovené lhůtě, buď vyčkal na takové doplnění, anebo účastníka, je-li kontaktní, vyzval k doplnění stížnosti ve lhůtě kratší [viz nálezy ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. III. ÚS 630/23, ze dne 6. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3333/19 (N 204/97 SbNU 190), ze dne 15. 2. 2022, sp. zn. III. ÚS 2934/21, a další v nich uvedená rozhodnutí]. Opačný postup Ústavní soud označil za rozporný s právem na soudní ochranu.

Ústavní soud uvedl, že zastává právní názor, že v trestních věcech, v nichž si stěžovatel vyhradil lhůtu pro odůvodnění své blanketní stížnosti, má orgán, který o ní rozhoduje, buď upozornit stěžovatele (jeho právního zástupce) na nepřiměřenost navržené lhůty pro odůvodnění a stanovit mu namísto toho lhůtu přiměřenou, nebo má vyčkat doplnění stížnosti. Pouze výjimečně, neumožňuje-li aktuální procesní situace jiný postup, může o stížnosti rozhodnout bez dalšího. Takovým výjimečným důvodem nemůže být požadavek na urychlené vyřizování trestních věcí (§ 2 odst. 4 tr. řádu), neboť ten je stanoven k ochraně osoby, proti níž se trestní řízení vede (nebo zde osoby, proti níž je uplatňováno ochranné opatření podle tr. zákoníku). Proto žádá-li tato osoba, aby bylo s rozhodnutím posečkáno v zájmu uplatňování jejích práv, je třeba takový návrh upřednostnit před požadavkem na rychlost řízení.

Ústavní soud konstatoval, že při takovém postupu musí soudy zejména zohlednit předmět daného řízení (tedy čí subjektivní práva nebo jaký veřejný zájem mohou být přiměřeným prodloužením řízení dotčeny), jakož i specifické okolnosti případu. Takovou okolností by v obdobné věci mohlo být např. zabrání věci, která v důsledku plynutí času může ztratit na hodnotě, či koordinace postupů orgánů činných v trestním řízení při zajištění výkonu práv obviněného.

Ústavní soud dovodil, že pokud stěžovatelka uvedla lhůtu, ve které svou stížnost doplní, bylo povinností obecných soudů jí umožnit, aby v této lhůtě blanketní stížnost doplnila. **Vada ústavněprávního rozměru rozhodnutí vrchního soudu byla fakticky zapříčiněna tím, že městský soud včas nezaslal vrchnímu soudu stěžovatelčino podání, ve kterém avizovala doplnění stížnosti do 30 dnů od doručení napadeného rozhodnutí.** Stěžovatelčino podání s avizovanou lhůtou k doplnění stížnosti městský soud předal vrchnímu soudu dne 24. 7. 2023, ten však o stížnosti rozhodl již dne 20. 7. 2023.

Ústavní soud dospěl k závěru, že z popsaných okolností tohoto případu je dostatečně zřejmé, že v důsledku postupu městského soudu rozhodoval vrchní soud bez znalosti stěžovatelčina přípisu o doplnění stížnosti v avizované lhůtě. Došlo tak k postupu rozpornému se závěry výše uvedené judikatury, tedy k rozhodnutí o stížnosti bez znalosti stížnostní argumentace, jejíž doplnění účastník avizoval v konkrétní lhůtě, čímž došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. I přesto, že vrchní soud nemohl vědět, že stěžovatelka avizovala doplnění stížnosti, je rozhodnutí tohoto soudu v důsledku postupu městského soudu zatíženo vadou. Vrchní soud, který v důsledku včasného nepředání stěžovatelčina podání městským soudem o avizovaném doplnění nevěděl, stížnost bez dalšího zamítl. Tímto postupem však bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. S ohledem na dodržování principů práva na soudní ochranu je podle Ústavního soudu nezbytné, aby stěžovatel měl jistotu, že podal-li doplnění stížnosti zákonem předvídaným způsobem a v avizované lhůtě, přičemž mu nebylo sděleno, že by šlo o lhůtu nepřiměřenou, bude k jeho námitkám při rozhodování o stížnosti přihlédnuto [srov. např. nález ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 3955/19 (N 65/99 SbNU 224)].

Na základě výše uvedeného Ústavní soud usnesení vrchního soudu zrušil. S ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů Ústavní soud ve vztahu k rozhodnutí městského soudu návrh odmítl jako předčasný. Výše uvedený zásah do základních práv stěžovatelky se totiž týkal toliko řízení o stížnosti a přezkoumání rozhodnutí městského soudu náleží nejprve vrchnímu soudu.

✤ Z odůvodnění rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Nejvyšší správní soud:

Povaha námitky podle § 159 daňového řádu proti exekučnímu příkazu

Ani po novele provedené zákonem č. 283/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinné od 1. 1. 2021, nepředstavuje námitka podle § 159 zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, podaná proti exekučnímu příkazu řádný opravný prostředek ve smyslu § 68 písm. a) zák. č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, který je nutné vyčerpat před podáním správní žaloby.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 1. 2024, č. j. 8 Afs 59/2023-39

K věci (red. zkráceno):

Žalobce správní žalobou brojil proti čtyřem exekučním příkazům na srážky ze mzdy nebo jiných příjmů, na prodej nemovitých věcí a na prodej spoluvlastnického podílu na nemovitých věcech.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 28. 2. 2023, č. j. 14 Af 6/2023-125, žalobu odmítl pro nepřípustnost podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 68 písm. a) s. ř. s., neboť **žalobce před podáním žaloby nevyčerpal řádný opravný prostředek v řízení před správním orgánem**. V této věci byla přípustným řádným opravným prostředkem námitka podle § 159 daňového řádu ve znění po novele provedené zákonem č. 283/2020 Sb. Vzhledem k zásadní změně rozhodné právní úpravy podle městského soudu nelze aplikovat závěry dřívější judikatury, podle které nebyla námitka v § 159 daňového řádu výslovně zakotvena jako řádný opravný prostředek. Nyní účinná právní úprava je zcela jednoznačná a námitka je výslovně stanovena jako řádný opravný prostředek.

Proti usnesení městského soudu podal žalobce (stěžovatel) kasační stížnost. **Nejvyšší správní soud usnesení Městského soudu v Praze zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení**.

Z odůvodnění:

Proti exekučnímu příkazu lze podat námitku, jež je v tomto případě zákonem (§ 159 odst. 5 věta první daňového řádu ve znění účinném od 1. 1. 2021) výslovně označena za řádný opravný prostředek. Aby uplatnění námitky jako opravného prostředku proti exekučnímu příkazu nebylo současně vyloučeno na základě § 178 odst. 4 tohoto zákona, stanovil zákonodárce v § 159 odst. 5 větě druhé daňového řádu, že námitka řádným opravným prostředkem není ve *„vztahu k ustanovení vylučujícímu uplatnění řádného opravného prostředku“*. Zákon zavedl jakousi právní fikci, že ustanovení vylučující uplatnění řádných opravných prostředků nevylučují uplatnění námitky, která má být řádným opravným prostředkem (důvodová zpráva k zákonu č. 283/2020 Sb., k části první – změna daňového řádu, bod 83).

Nejvyšší správní soud souhlasí s městským soudem, že **změnou § 159 daňového řádu, účinnou od 1. 1. 2021, zákonodárce evidentně zamýšlel koncipovat námitku jako řádný opravný prostředek**, jejž lze v rámci daňového řízení uplatnit (i) proti exekučnímu příkazu, na rozdíl od jakýchkoli jiných opravných prostředků [§ 178 odst. 4 ve spojení s § 108 odst. 1 písm. a) a b) daňového řádu]. Zákonodárce tento svůj záměr vyjádřil v textu § 159 odst. 5 tohoto zákona, jakož i v důvodové zprávě k zákonu č. 283/2020 Sb. **Otázkou však zůstává, zda se tento záměr zákonodárci skutečně a jednoznačně podařilo do nové právní úpravy vtělit** (přiměřeně rozsudek NSS ze dne 20. 8. 2020, č. j. 6 Azs 192/2020-21, č. 4078/2020 Sb. NSS, bod 11 a násl.), a to pro adresáty normy jasně, srozumitelně a funkčně.

Z pohledu Nejvyššího správního soudu je důležité zodpovědět rovněž a vlastně především **otázku, zda námitka podle § 159 daňového řádu, jak je nyní koncipována, splňuje nároky kladené na řádný opravný prostředek jako autonomně vykládaný pojem pro účely § 68 písm. a) s. ř. s.** Skutečnost, že zákonodárce v procesním předpise upravujícím postup správních (daňových) orgánů ve správním (daňovém) řízení některý prostředek nápravy výslovně označí za řádný opravný prostředek, ještě bez dalšího neznamená, že takovým prostředkem pro účely § 68 písm. a) s. ř. s. skutečně je, tj. že plní funkci a vykazuje rozhodné znaky řádného opravného prostředku formulované doktrínou a návazně soudní judikaturou.

Obvyklými určujícími znaky opravného prostředku jako řádného jsou (i) odložení vykonatelnosti a jiných právních účinků, (ii) přesunutí příslušnosti k rozhodnutí na nadřízený správní orgán, a především (iii) odložení okamžiku nabytí právní moci napadeného rozhodnutí. Není však potřeba, aby byly vždy splněny všechny znaky zároveň, nicméně zvláštní důraz je kladen na odklad nabytí právní moci. Suspenzivní ani devolutivní účinek nemohou představovat podmínku *sine qua non* (nutnou) řádného opravného prostředku již jen proto, že by jím nemohlo být žádné odvolání, u nějž zákon či správní orgán odkladný účinek vyloučil, ani rozklad jako klasický řádný opravný prostředek proti rozhodnutí, které vydal ústřední správní úřad, ministr nebo vedoucí jiného ústředního správního úřadu v prvním stupni (§ 152 odst. 1 správního řádu a obdobně i § 108 odst. 2 daňového řádu).

Pro zodpovězení stěžejní sporné otázky, zda námitka podle § 159 daňového řádu uplatněná proti exekučnímu příka-

zu je řádným opravným prostředkem, jejž je nutné bezvýsledně vyčerpat před podáním správní žaloby, je proto třeba se zaměřit na podmínku odkladu nabytí právní moci. V rámci těchto úvah lze do značné míry vyjít z obdobných prostředků nápravy obsažených v českém právním řádu. Vedle v podstatě analogické úpravy „exekučních" námitek podle § 117 správního řádu jsou svojí povahou a funkcí nejbližším prostředkem nápravy námitky podle § 88 zák. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, podávané proti vybraným rozhodnutím orgánů sociálního zabezpečení ve věcech důchodového pojištění. I zde totiž zákonodárce namísto klasického odvolání zavedl námitky jako specifický prostředek nápravy, rovněž výslovně označený za řádný opravný prostředek (odst. 1 posledně uvedeného ustanovení).

Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu jsou námitky podle § 88 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení řádným opravným prostředkem, jejž je třeba vyčerpat před podáním správní žaloby ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s., a to i přesto, že kromě zákonem konkrétně stanovených výjimek obecně nemají odkladný účinek (odst. 5 tohoto ustanovení), a nikdy nemají ani devolutivní účinek (H. Pelikánová, F. Vlasák: § 88, in V. Vořílek, R. Lang a kol.: Zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení: Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2018). Neexistence devolutivního účinku podaných námitek, na rozdíl od klasického odvolání, není problematická ani z pohledu judikatury Nejvyššího správního soudu (rozsudek č. j. 5 Ads 171/2016-22, bod 12).

Potud vykazují námitky podle § 88 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení shodné či srovnatelné znaky s námitkou (proti exekučnímu příkazu) podle § 159 (odst. 5) daňového řádu. Ani z daňového řádu totiž neplyne, že by uplatněná námitka měla odkladný účinek. Ostatně, odkladný účinek v daňovém řízení zásadně nemá ani klasické odvolání, ledaže zákon stanoví jinak (§ 109 odst. 5 daňového řádu).

Ačkoli nemají námitky podle § 88 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení odkladný a devolutivní účinek, jsou námitky řádným opravným prostředkem ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s. Jejich řádné uplatnění (stejně jako podle obecné úpravy ve správním řádu) totiž ze zákona odkládá právní moc napadeného prvostupňového rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení, jež právní moci nabývá až oznámením rozhodnutí o námitkách (§ 88a odst. 1 a 2 tohoto zákona; H. Pelikánová, F. Vlasák: § 88a, in V. Vořílek, R. Lang a kol.: Zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení: Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2018). Oproti tomu ovšem **námitka podle § 159 daňového řádu právní moc (zde exekučního příkazu) neodkládá**. V tom se oba instituty liší.

Existence vlivu námitky podle § 159 daňového řádu, resp. možnosti jejího podání, na právní moc exekučního příkazu je proto rozhodná pro to, zda námitka představuje řádný opravný prostředek (podávaný proti nepravomocnému rozhodnutí), tedy zda je nutné ji bezvýsledně vyčerpat před podáním správní žaloby, ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s.

Samotné znění § 103 odst. 1 daňového řádu s možností podat námitku výslovně nespojuje odklad nabytí právní moci exekučního příkazu. Takový jazykový (gramatický) výklad je však toliko prvotním přiblížením se k aplikované právní normě, jejíž skutečný význam je nutné hledat i prostřednictvím dalších výkladových postupů (rozsudek rozšířeného senátu NSS ze dne 5. 9. 2023, č. j. 2 Afs 363/2019-50, č. 4517/2023 Sb. NSS, bod 36 a tam citovaná judikatura Ústavního soudu).

Jak uvedeno výše, záměrem zákonodárce bylo koncipovat námitku podle § 159 daňového řádu jako řádný opravný prostředek ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s. Zároveň pro závěr, zda se mu tento záměr skutečně podařilo do nové právní úpravy vtělit, je stěžejním faktorem (ne)existence vlivu námitky na právní moc exekučního příkazu. U racionálního zákonodárce, jenž si při znalosti závěrů usnesení ve věci *ANAFRA* (usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 19. 2. 2019, č. j. 1 Afs 271/2016-53, č. 3873/2019 Sb. NSS), na něž ostatně změnou právní úpravy reagoval, musel být vědom významu otázky vlivu na právní moc, je nutné vyjít z předpokladu, že pokud skutečně zamýšlel spojit odklad právní moci rozhodnutí správce daně s možností podat námitky, výslovně by to v zákoně uvedl, a to např. změnou § 103 odst. 1, či úpravou § 159 nebo 178 daňového řádu.

Podle Nejvyššího správního soudu ani neexistuje žádný ústavněprávní ani hodnotový imperativ vyžadující existenci řádného opravného prostředku proti rozhodnutí správního (daňového) orgánu, resp. vyžadující takový výklad právních norem, jenž by k této existenci směřoval. Případný závěr, že námitka podle § 159 daňového řádu nepředstavuje ani za nyní účinné právní úpravy řádný opravný prostředek ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s., se proto bez dalšího nemůže dostat do kolize se základními právy adresátů veřejné správy ani s teleologickým pozadím právního řádu jako celku.

Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že **zákonodárce nespojil odklad právní moci exekučního příkazu s možností proti němu podat námitku (podáním námitky) podle § 159 daňového řádu**. Exekuční příkaz proto nabývá právní moci okamžikem účinnosti, tj. oznámením, jímž se rozumí doručení exekučního příkazu nebo jiný prokazatelný způsob seznámení příjemce s jeho obsahem (§ 103 odst. 1 ve spojení s § 101 odst. 5 a 6 daňového řádu).

Jelikož (možnost) podání námitky podle § 159 daňového řádu nemá vliv na právní moc exekučního příkazu, námitka neplní funkci a nevykazuje rozhodné znaky řádného opravného prostředku formulované a obecně uznávané doktrínou a návazně soudní judikaturou.

Nejvyšší správní soud proto musel dále posoudit, zda by i přes výše řečené nebylo nutné námitku považovat za řádný opravný prostředek proti exekučnímu příkazu z toho titulu, že ji tak zákonodárce výslovně označil.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že z hlediska požadavku na kvalitu práva v podobě jeho předvídatelnosti, tj. jasnosti, srozumitelnosti a elementární funkčnosti v rámci systému, nelze považovat námitku podle § 159 daňového řádu za řádný opravný prostředek proti exekučnímu příkazu ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s., jejž by bylo nutné vyčerpat před podáním správní žaloby.

Jelikož ani změna § 159 daňového řádu účinná od 1. 1. 2021 nic nezměnila na charakteru rozhodnutí o námitkách, jsou nadále platné i závěry opakovaně citovaného usnesení rozšířeného senátu ve věci *ANAFRA*, podle nichž **rozhodnutím podle § 65 odst. 1 s. ř. s. je jak exekuční příkaz vydaný podle § 178 daňového řádu, tak rozhodnutí o námitce podle § 159 uvedeného zákona podané proti tomuto exekučnímu příkazu**. **Proti oběma rozhodnutím se proto lze, nezávisle na sobě, bránit správní žalobou.**

Nyní napadené usnesení městského soudu o odmítnutí žaloby pro nevyčerpání řádných opravných prostředků proti napadeným

exekučním příkazům, podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 68 písm. a) s. ř. s., je proto nezákonné, neboť takový důvod pro odmítnutí v řízení dán nebyl.

Komentář:

Podstatou této věci byla otázka, zda je námitka podle § 159 daňového řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2021, podaná proti exekučnímu příkazu, řádným opravným prostředkem, jejž je účastník daňového řízení povinen bezvýsledně vyčerpat ve smyslu § 68 písm. a) s. ř. s. před podáním žaloby proti rozhodnutí správního (daňového) orgánu.

Nejvyšší správní soud i přes zákonnou formulaci po novele provedené zákonem č. 283/2020 Sb. a přes úmysl zákonodárce vyjádřený v důvodové zprávě dospěl k závěru, že námitka takovým řádným opravným prostředkem není. Poukázat lze na to, že část literatury – byť legislativní řešení označuje za těžko uchopitelné – zřejmě před vyslovením názoru Nejvyššího správního soudu tendovala k závěru opačnému, a to, že správní žalobu bude možné podat až po vyčerpání možnosti podat námitku jako řádný opravný prostředek proti exekučnímu příkazu.[1]

V každém případě lze přivítat, že svízelnou situaci nastolenou zákonodárcem Nejvyšší správní soud vyřešil, a vyjasnil tak povahu námitky. Jestliže by se totiž vycházelo pouze z jazykového výkladu textu zákona, znamenalo by to, že námitka by musela být řádným opravným prostředkem směřujícím proti pravomocnému rozhodnutí, což je v teorii a dosavadní judikatuře nejen ve vztahu k správnímu (soudnímu) procesu, ale i v porovnání s jinými soudními pravomocemi neakceptovatelné.[2]

✤ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

1 T. Rozehnal, E. Kostolanská: § 178 [Nařízení daňové exekuce], in O. Lichnovský, R. Ondrýsek a kol.: Daňový řád, 4. vyd., C. H. Beck, Praha 2021, str. 771; Z. Burda: Námitka dle daňového řádu – výběr z judikatury správních soudů, Daně a právo v praxi č. 12/2022.

2 Srov. v poměrech civilního soudního řízení např. A. Winterová in A. Winterová, A. Macková: Civilní právo procesní, Linde, Praha 2011, str. 423.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího správního soudu www.nssoud.cz:

Evropský soud pro lidská práva:

K odměnám advokátů ustanovených *ex offo*

Je porušením čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jestliže je výše odměny advokáta za zastupování několika tisíc poškozených snížena bez jasného a předvídatelného právního základu a bez dostatečných záruk proti svévoli.

Rozsudek ESLP ze dne 25. 1. 2022 ve věci *Dănoiu proti Rumunsku*, stížnost č. 54780/15 a dvě další

Z odůvodnění:

Stěžovatelé, tři advokáti, byli ustanoveni jako právní zástupci *ex offo* několika tisíc poškozených v rámci trestního řízení proti obviněným z organizování a propagace *„pyramidového prodejního systému“*. Stěžovatelé se zúčastnili celkem 46 slyšení během více než šesti let řízení. Soud nakonec řízení zastavil a o nárocích vznesených poškozenými nerozhodl. Soud v rozsudku uvedl, že odměny stěžovatelů budou uhrazeny Ministerstvem spravedlnosti a budou převedeny na účty bukurešťské advokátní komory. Výše odměn k vyplacení Ministerstvem spravedlnosti měla dle zprávy soudu prvního stupně činit u prvního stěžovatele 97 142 eur za zastupování 2 856 poškozených, u druhého stěžovatele 98 911 eur za zastupování 2 908 poškozených a u třetího stěžovatele 96 700 eur za zastupování 2 843 poškozených. Stěžovatelé tak právně zastupovali celkem 8 607 poškozených, každého za odměnu 34 eur (na základě protokolu uzavřeného mezi Národním svazem rumunských advokátních komor a Ministerstvem spravedlnosti).

Ministerstvo financí a soud departementu Bukurešť požadovaly u odvolacího soudu v Bukurešti snížení odměn stěžovatelů mj. s odůvodněním, že jejich právní zastoupení bylo nezbytné pouze z čistě procesního hlediska k zajištění rychlosti řízení a že částka stanovená za právní zastoupení *ex offo* každého poškozeného představovala maximální částku, kterou lze snížit v závislosti na řadě kritérií (např. složitosti věci, počtu jednání, času k prostudování věci). Ministerstvo financí navrhlo, aby každému ze stěžovatelů byla vyplacena částka 2 267 eur s ohledem na to, že stanovené odměny nebyly přiměřené skutečně poskytnuté právní službě stěžovateli. Stěžovatelé namítali mj., že výše odměny za právní zastoupení každého poškozeného představuje fixní částku, kterou nelze snížit, ale pouze ji lze zvýšit. **Odvolací soud rozhodl o snížení odměny pro každého stěžovatele na 5 681 eur. Kasační stížnost stěžovatelů byla Nejvyšším soudem prohlášena za nepřípustnou**, jelikož nesplňovala podmínky stanovené trestním řádem.

Stěžovatelé si před ESLP stěžovali na porušení čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“) z důvodu podstatného snížení jejich odměny, které mělo být v rozporu s vnitrostátním právem, na porušení čl. 13 Úmluvy z důvodu namítané absence účinného prostředku nápravy a na porušení čl. 4 Úmluvy z důvodu namítaného výkonu nucené nebo povinné práce v důsledku snížení odměn.

ESLP konstatoval, že odměny advokátů potvrzoval soud v závislosti na povaze práce a jejím objemu v mezích částek stanovených protokolem uzavřeným mezi Národním svazem rumunských advokátních komor a Ministerstvem spravedlnosti, v němž byla stanovena částka 34 eur za zastupování klienta v trestním řízení. Zákon předvídal pouze jednu situaci, kdy bylo možné snížit odměny přiznané soudem ustanoveným advokátům, a to u právního zastoupení advokátem zvoleným klientem, což nebyl případ stěžovatelů. **ESLP dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě z důvodu absence jasného a předvídatelného právního základu s dostatečnými zárukami proti svévoli, jež by ospravedlnil zásah do práva na užívání majetku stěžovatelů.** ESLP již nepovažoval za nutné zabývat se stížností na porušení čl. 13 Úmluvy.

Ke stížnosti na porušení čl. 4 Úmluvy ESLP uvedl, že stížnost je nepřípustná, neboť odmítnutí poskytnout právní zastoupení *ex offo* by za určitých okolností mohlo vést k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy pro překážku v přístupu k soudu (viz např. *Airey proti Irsku*, 9. 10. 1979, § 26). ESLP poznamenal, že stěžovatelé si svobodně zvolili povolání advokáta, přičemž akceptovali z toho vyplývající povinnost zastupovat klienty *ex offo*. Povaha a účel právního zastoupení v daném případě nepřekračovaly běžné poslání advokáta. Soud připomněl věc *Chowdury a další proti Řecku* (30. 3. 2017, § 90-91), kde „nucená“ práce je vymezena jako omezení fyzické nebo morální, což v daném případě nebylo dáno. Pokud jde o „povinnou“ práci, ESLP uvedl, že zákonná povinnost není povinnou prací. Dle ESLP je případ stěžovatelů podobný případu *Bucha proti Slovensku* (č. 43259/7, 20. 9. 2011).

ESLP konstatoval, že rozhodnutí odvolacího soudu o snížení odměn neukládalo stěžovatelům nucené nebo povinné práce, a přiznal každému ze stěžovatelů spravedlivé zadostiučinění ve výši 5 000 eur.

✤ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWALD, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému HUDOC na stránkách ESLP www.echr.coe.int:

inzerce

Wolters Kluwer | ASPI
www.aspi.cz
Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

Listujte si BA i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

*Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale můžete jím listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, v poslední době dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě issuu (tzv. listovací verze), a to jak na webu Komory, **www.cak.cz**, tak v Advokátním deníku **www.advokatnidenik.cz**.*

@ k dispozici i online

Jakub Sivák: Efektivní obhajoba

Wolters Kluwer ČR, Praha 2024, 124 stran, 340 Kč.

Publikace Efektivní obhajoba vyšla v edici Wolters Kluwer „Právo prakticky“, což potvrzuje **záměr autora vytvořit knihu pro každodenní právní praxi, jejímž cílem je přiblížit strategii úspěšné a efektivní obhajoby**. Záměrem autora je dle jeho slov předání a popsání určitého *„best-case scenario“* a upozornění na možné nešvary a přešlapy, které k úspěšné obhajobě zpravidla nevedou; to vše na zhruba na 100 stranách textu, což z útlé knihy činí skutečnou příručku či rukověť, kterou lze mít kdykoli při sobě.

Autor se v publikaci postupně věnuje **elementárním momentům z přípravného řízení a řízení před soudem prvního stupně**, se kterými se každý praktikující obhájce při své praxi setkává na denní bázi, a pracuje právě s částmi trestního řádu, které do knihy zařadil, a komentuje je. **Výkladové části jsou doplněny odkazy na judikaturu a doporučeními, která autor popisuje na základě svých zkušeností získaných jak z dřívějšího působení v roli obhájce, tak právě ze současné pozice státního zástupce.** Stojím na názoru, že převažuje pohled státního zástupce. Autor klade důraz na objektivní a střízlivé hodnocení trestního řízení a výsledků, kterých lze i kvalitní obhajobou dosáhnout a které mají své limity; trefně poukazuje na to, jak lichá a odtržená od reality mohou být někdy očekávání spojená s řízením. Osobám stojícím mimo strukturu státního zastupitelství umožňuje publikace na věc nahlédnout více z úhlu pohledu obžaloby, neboť autor poukazuje na vztah státního zástupce k dozorovanému trestnímu řízení, popisuje obvyklé postupy v řízení a úvahy, kterými jsou státní zástupci vedeni.

První dvě části publikace jsou pro vymezení předmětu, kontext a uvedení do děje **věnovány pojmům pachatel trestného činu a samotnému pojetí práva na obhajobu**. **Část třetí a čtvrtá se pak dominantně zabývají jednotlivými fázemi trestního řízení a výkonem dozoru a dohledu státního zastupitelství.** Jmenované části systematicky popisují zejména základní pojmy spojené s trestním řízením, jeho praktický průběh, rozdělení do jednotlivých fází a jejich význam pro trestní řízení jako celek.

V části páté autor klade otázku, zda se má osoba, proti které je trestní řízení vedeno, obhajovat sama, nebo za pomoci obhájce. Přehledně vysvětluje svůj pohled na výhody i nevýhody obou situací z pohledu obviněného. Trefně akcentuje zejména situace, kdy je obhajoba náročná, ať vzhledem ke složitosti skutkového děje, nebo z důvodu nutnosti aplikovat při ní širší právní povědomí, zasahující nejrůznější obory právní praxe. Autor si je vědom, že typicky téma veřejných zakázek, insolvence či daňového práva si žádají specifické znalosti a dovednosti, kterými spíše disponuje obhájce (a jeho tým) nežli obviněný. Výhody profesionální obhajoby pak nazírá autor také velmi prakticky, kdy vnímá kvalifikovaného obhájce současně jako psychickou oporu obviněného, jako osobu nezatíženou emocemi ve vztahu k předmětu řízení a jednoduše člověka, který má zkušenosti a dostatek času se řízení a klientovi věnovat.

Na uvedenou pasáž navazuje stručný výčet situací nutné obhajoby, kdy obviněný z důvodu ochrany svých práv v trestním řízení tzv. nemá na výběr, bez ohledu na to, zda by příp. svoji obhajobu rád vedl sám bez zapojení obhájce; autor nezapomíná ani na aspekt nákladů obhajoby a vysvětluje, že ne každé ustanovení obhájce musí být nutně bezplatné.

Stěžejní část je věnována strategii obhajoby, možnostem obhajoby vedoucím ke zproštění obžaloby a prokazování neviny, vč. toho, jak docílit co nejmírnějšího trestu. Autor se pro přehlednost snaží kategorizovat situace, jež mohou v rámci obhajoby nastat, zejména s důrazem na vztah pachatele ke spáchanému skutku; ať už jde o situaci, kterou pachatel nepopírá, avšak nehodnotí ji jako trestněprávně relevantní, až k situaci, kdy svou účast na jednání popírá, příp. popírá, že k jednání vůbec došlo, a pokud ano, tak na něm neparticipoval. Adekvátně tomu pak koncentruje svůj výklad k argumentaci, která se soustředí buď na skutek, právní hodnocení, či osobu pachatele.

V této pasáži publikace autor zdůrazňuje, že obhajoba sice musí stát na dobré znalosti spisu, ale hlavně nesmí být odtržená od reality či nabízet málo uvěřitelné konstrukty, které ji zbytečně v očích soudu devalvují. Autor se kloní k názoru, s nímž se asi lze ztotožnit, že **úspěšná obhajoba nestojí na „přáních obviněného“, ale na objektivním až mírně skeptickém hodnocení situace s důrazem na zachování strategie postupu a věrohodnosti tvrzení a důkazů**.

Z pohledu strategie obhajoby pak považuji za významnou také **část o odklonech v trestním řízení a uzavírání dohody o vině a trestu**. I zde autor myslím relevantně poukazuje na stávající trendy trestního řízení, očekávání státních zástupců i důležitost volby, který z procesní institutů „odklonů“ bude vhodný pro tu kterou situaci, vč. komparace jednotlivých institutů a vysvětlení jejich rozdílů.

Publikace může dle mého názoru zaujmout zejména právníky, kteří jsou na počátku své kariéry obhájce nebo státního zástupce, a dále ty, kteří trestní právo běžně nepraktikují, ale ocení ucelený přehled základních institutů trestního řízení. Své místo ale nalezne i v zaběhnutých advokátních praxích, jako přehledný a logicky strukturovaný tutoriál každodenní aplikace trestních norem. Publikace *Efektivní obhajoba* jednoznačně může být přínosem pro advokátní koncipienty připravující se na advokátní zkoušku a pro studenty právnických fakult. Domnívám se, že svůj význam může mít i pro osoby, proti kterým se trestní řízení vede, jelikož srozumitelnost textu nahrává pochopení průběhu trestního řízení, lepšímu porozumění jejich právům spojeným s obhajobou vč. významu jednotlivých částí trestního řízení.

Závěrem lze shrnout, že publikace obsahuje relativně široké zpracování institutu obhajoby a práva na obhajobu v trestním řízení. Doporučeníhodnou úvahou autorovi je zvážit, zda druhé vydání, které jistě s nějakým časovým odstupem přijde, nerozšířit o pohled praktikujícího obhájce, a představit tak čtenáři širší názorové portfolio na jednotlivé instituty trestního řízení.

✤ JUDr. LUKÁŠ DUFFEK,
advokát v Praze

Z kárné praxe

Nečinnost advokáta

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii
§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 2 a čl. 9 odst. 1, 2, 4, čl. 10 odst. 4 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že

- **poté, co dne 11. 6. 2009 uzavřel se Z. B. příkazní smlouvu o poskytování právních služeb, jejímž předmětem bylo zastupování Z. B. jako žalobce proti J. V. jako žalovanému v řízení vedeném u OS v Č. L. o zaplacení 77 225,50 Kč s přísl., a poté, co mu byl doručen rozsudek tohoto soudu ze dne 11. 12. 2012 a posléze rozsudek KS v Ú., pobočka v L., ze dne 24. 3. 2014, který nabyl právní moci dne 28. 4. 2014, o pravomocném ukončení věci Z. B. nejméně do 18. 4. 2016 neinformoval a do současné doby mu přes jeho opakované písemné žádosti učiněné prostřednictvím jeho právní zástupkyně JUDr. K. V. dne 18. 4. 2016, 21. 6. 2016, 30. 10. 2016 a 11. 7. 2017 žádný z těchto originálů rozsudků opatřený doložkou o právní moci nepředal,**

- **poté, co ve věci jeho klienta Z. B. jako žalobce proti J. V. jako žalovanému vedené u OS v Č. L. o zaplacení 77 225,50 Kč s přísl. poukázal žalovaný J. V. na základě rozsudku tohoto soudu ze dne 11. 12. 2012 ve znění rozsudku KS v Ú., pobočka v L., ze dne 24. 3. 2014, který nabyl právní moci dne 28. 4. 2014, k jeho rukám v období od 21. 7. 2014 do 16. 10. 2017 plnění v celkové výši 128 365 Kč, představující úhradu nákladů řízení ve výši 17 384 Kč a přisouzené dlužné částky 77 186 Kč včetně příslušenství, ke dni 3. 11. 2016 vyplatil Z. B. pouze částku 102 000 Kč a poté ještě 2 669 Kč, celkem tedy 104 669 Kč, ačkoli podle příkazní smlouvy byl oprávněn z částky přisouzené náhrady nákladů řízení si ponechat částku 2 334 Kč, a Z. B. tak měl vyplatit ještě 21 362 Kč,**

- **poté, co dne 28. 4. 2014 byla pravomocně skončena právní věc jeho klienta Z. B. vedená u OS v Č. L. o zaplacení 77 225,50 Kč s přísl. a posléze u KS v Ú., pobočka v L., a Z. B. ho prostřednictvím dopisů své právní zástupkyně JUDr. K. V. ze dne 18. 4. 2016, 21. 6. 2016, 30. 10. 2016 a 11. 7. 2017 opakovaně žádal o předložení závěrečného vyúčtování, až dopisem ze dne 23. 10. 2017 předložil Z. B. nepřezkoumatelné vyúčtování, přičemž toto vyúčtování nebylo provedeno v souladu s příkazní smlouvou, kterou se Z. B. uzavřel dne 11. 6. 2009,**

- **poté, co dne 11. 11. 2018 uzavřel s K. K. příkazní smlouvu o poskytování právních služeb, jejímž předmětem bylo její zastoupení ve sporu s jejím bratrem o majetek v hodnotě cca 1 500 000 Kč, ve věci byl nejméně do 9. 7. 2019 nečinný, přičemž po celou tuto dobu K. K. neinformoval o stavu její věci a byl pro ni nedostupný,**

- **poté, co dne 31. 1. 2018 uzavřel s P. B. příkazní smlouvu o poskytování právních služeb, v níž se zavázal P. B. zastupovat ve sporu se společností I., s. r. o., o zaplacení cca 600 000 Kč s přísl., a v této souvislosti převzal od P. B. potřebné doklady v originálech a v kopiích, nejméně do 25. 11. 2019 byl ve věci nečinný, přičemž po celou tuto dobu P. B. neinformoval o stavu jeho věci, stal se pro něho nedostupným a poté, co s ním P. B. dne 24. 7. 2018 ukončil spolupráci a opětovně ho vyzval k vrácení zapůjčených dokladů, přes opakované výzvy mu požadované doklady do současné doby nevrátil,**

- **ačkoli mu byla rozsudkem Okresního soudu v D. ze dne 12. 2. 2019, ve znění doplňujícího rozsudku téhož soudu ze dne 19. 3. 2019, který nabyl právní moci dne 12. 5. 2020, uložena povinnost zaplatit koncipientovi Mgr. M. J. dlužnou mzdu za měsíc říjen 2016 ve výši 9 078 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně z částky 9 078 Kč od 1. 12. 2016 do zaplacení, dlužnou mzdu za měsíc listopad 2016 ve výši 9 078 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně z částky 9 078 Kč od 1. 1. 2017 do zaplacení, doplatek mzdy ve výši 63 397 Kč a nahradit náklady právního zastoupení ve výši 74 644 Kč, a to vše do tří dnů od právní moci rozsudku, tuto povinnost do současné doby nesplnil, v důsledku čehož je Mgr. M. J. nucen domáhat se jejího splnění cestou exekuce,**

- **ačkoli mu byla rozsudkem Okresního soudu v D. ze dne 12. 2. 2019, ve znění doplňujícího rozsudku téhož soudu ze dne 19. 3. 2019, který nabyl právní moci dne 12. 5. 2020, uložena povinnost vydat Mgr. M. J. potvrzení zaměstnavatele pro posouzení nároku na podporu v nezaměstnanosti dle ust. § 313 odst. 2 zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění účinném k 30. 11. 2016, do tří dnů od právní moci rozsudku, tuto povinnost do doby zahájení kárného řízení nesplnil,**

- **ačkoli mu byla rozsudkem Krajského soudu v Ú. ze dne 20. 2. 2020, který nabyl právní moci dne 12. 5. 2020, uložena povinnost nahradit náklady právního zastoupení ve výši 10 685,90 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku, tuto povinnost do současné doby nesplnil, v důsledku čehož je Mgr. M. J. nucen domáhat se jejího splnění cestou exekuce,**

- **poté, co mu bylo jako právnímu zástupci žalovaného v řízení vedeném u Obvodního soudu pro P. doručeno vyrozumění o konání jednání na den 25. 2. 2020, o termínu konání jednání svého klienta O. S., neinformoval, neinformoval ho ani o doručení rozsudku Obvodního soudu pro P. ze dne 25. 2. 2020, kterým byla jeho klientovi uložena povinnost zaplatit žalobci částku ve výši 38 210,11 Kč s příslušenstvím a uhradit náklady právního zastoupení ve výši 16 238 Kč, dále neinformoval klienta o doručení usnesení Obvodního soudu pro P. ze dne 25. 6. 2020, s výzvou k zaplacení soudního poplatku za odvolání podané proti rozsudku Obvodního soudu pro P. ze dne 25. 2. 2020, do 15 dní ode dne doručení výzvy a soudní poplatek sám neuhradil, což vedlo k zastavení řízení o odvolání, a to usnesením Obvodního soudu pro P. ze dne 4. 8. 2020, klienta dále neinformoval o doručení usnesení Obvodního soudu pro P. ze dne 31. 8. 2020 s výzvou k doplnění odvolání podaného do usnesení Obvodního soudu pro P. ze dne 4. 8. 2020, a odvolání ani v dodatečné lhůtě neodůvodnil, klienta neinformoval ani o doručení usnesení Městského soudu v P. ze dne 10. 11. 2020, kterým bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro P. ze dne 4. 8. 2020, kterým bylo zastaveno řízení o odvolání proti rozsudku Obvodního soudu pro P. ze dne 25. 2. 2020, a to pro nezaplacení soudního poplatku, a ten tak nesplnil soudem uložené povinnosti, jejichž splnění se oprávněný domáhá v exekučním řízení vedeném soudním exekutorem JUDr. I. L., se sídlem exekutorského úřadu v P.,**

- **poté, co mu byl jako právnímu zástupci žalobce v řízení vedeném u Městského soudu v B. doručen rozsudek Městského soudu v B. ze dne 27. 3. 2019, kterým byla jeho klientovi O. S. uložena povinnost nahradit žalovaným náklady právního zastoupení, o doručení rozsudku jej neinformoval, neinformoval jej ani o podání odvolání, ani o termínu konání jednání o odvolání, a ani o doručení rozsudku Krajského soudu v B. ze dne 9. 6. 2020, kterým byl potvrzen rozsudek Městského soudu v B. ze dne 27. 3. 2019 a kterým byla dále jeho klientovi uložena povinnost nahradit žalovaným náklady právního zastoupení, a ten tak nesplnil soudem uložené povinnosti, jejichž splnění se oprávněný domáhá v exekučním řízení vedeném soudním exekutorem JUDr. F. E., se sídlem exekutorského úřadu v P.,**

- **poté, co mu klient O. S. zaslal prostřednictvím datové schránky dne 20. 12. 2020 vyrozumění o zahájení exekuce na jeho majetek, na tuto skutečnost nijak nereagoval a zůstal pro klienta i nadále nedostupným, na jeho výzvy nereagoval.**

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 30. 11. 2022, sp. zn. K 11/2018 ve spojení s rozhodnutím odvolacího kárného senátu Odvolací kárné komise ČAK ze dne 14. 12. 2023.

Kárné opatření: dočasný zákaz výkonu advokacie na dobu tří let.

Z odůvodnění:

Jednání, resp. nečinnost kárně obviněného, jak jsou prokázány v předmětném kárném řízení, jsou systematickým závažným zaviněným porušováním základních povinností advokáta. Kárně obviněný nechráněním práv a oprávněných zájmů klientů a nečestným a nikoli svědomitým jednáním jako advokát nejen porušil povinnost nesnižovat důstojnost advokátního stavu, ale zejména také narušil jeho důvěryhodnost.

Pokud jde o kárné opatření, kárný senát zvažoval vyškrtnutí ze seznamu advokátů, neboť advokát, který po převzetí právního zastoupení a přijetí odměny za právní službu je v klientově věci nečinný, pro klienta se stane nedostupným, a tím v něm vzbudí oprávněnou obavu o výsledek jeho věci, neinformuje klienta v jeho věci a nedoručuje mu tak významné písemnosti, jako jsou soudní rozhodnutí, rozhoduje o použití peněžních prostředků klienta bez jeho vědomí, klientovi neposkytuje řádné vyúčtování jeho peněžních prostředků ani vyúčtování odměny za právní službu a neplní povinnosti uložené mu pravomocnými soudními rozhodnutími, podle kárného senátu nemá v advokátním stavu místo.

Kárně obviněného ani rozsáhlé kárné řízení o závažném a současně opětovném porušování jeho zákonných povinností nepřivedlo ke kritickému sebehodnocení. Vzhledem k závěrečné řeči i k ostatním vyjádřením kárně obviněného v kárném řízení ani není namístě uvažovat o mírnějším potrestání z důvodu, že kárně obviněný by si závažnost porušování svých povinností uvědomil, a tudíž by bylo lze uvažovat o pozitivní změně jeho výkonu advokacie. Ve věci kárně obviněného jde o závažné porušování základních povinností advokáta.

Uložené kárné opatření odůvodňuje i konstantní kárná judikatura, reprezentovaná právní větou: *„Jestliže advokát opakovaně a dlouhodobě postupuje při výkonu advokacie tak, že ve svém okolí a zejména ve svých klientech vyvolává oprávněné pochybnosti o své profesionalitě a řádném a etickém výkonu advokacie, je třeba mu kárným rozhodnutím zabránit v dalším výkonu advokacie a ochránit jak veřejnost, tak i pověst české advokacie“* (Sbírka kárných rozhodnutí České advokátní komory 2006-2007, ČAK, Praha 2008, rozhodnutí č. 12/2006, str. 49). Kárně obviněnému navíc bylo v minulosti kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů již jednou uloženo.

Rozhodnutí, že kárně obviněnému nebylo uloženo nejpřísnější kárné opatření, jímž je vyškrtnutí ze seznamu advokátů, nýbrž dočasný zákaz výkonu advokacie na dobu tří let, ovlivnila doba trvání kárného řízení od roku 2018, jež kárně obviněného zatěžovala, přičemž ve prospěch kárně obviněného je třeba uvést, že měl snahu se nařízených jednání osobně účastnit, a účastnil se jich. Kárný senát také z důvodu, že to nebylo předmětem kárné žaloby, nepřihlížel k tomu, že kárně obviněný neuzavřel se stěžovatelem jako klientem písemnou smlouvu o správě prostředků, ačkoli písemnou formu vyžaduje předpis, jímž je advokát vázán, a že prostředky klienta vedl na bankovním účtu svého rodinného příslušníka. Proto kárný senát uložil kárné opatření podle návrhu kárného žalobce, a to dočasný zákaz výkonu advokacie uložený na dobu tří let.

✤ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Novela zákona o provozu na pozemních komunikacích a její dopady do oblasti pojištění vozidel

V letošním roce dochází k významným úpravám zákona o provozu na pozemních komunikacích, včetně změn v oblasti pojištění vozidel, které se dotýkají všech motoristů. I nadále však platí významná sleva na pojištění vozidel, kterou jsme exkluzivně pro advokáty a advokátky vyjednali u Generali České pojišťovny (GČP).

Legislativní změny se od 1. 1. 2024 týkají zejména těchto oblastí:

- **Zrušení velkého technického průkazu –** Velký technický průkaz byl nahrazen rozšířeným osvědčením o registraci vozidla (ORV). Jestliže navštívíte registr vozidel (např. v případě přepisu vozidla), technický průkaz vám již nebude vrácen. Registr vám navrátí již nové osvědčení o registraci v rozšířeném formátu.

- **Dočasné vyřazení vozidla z registru –** Při odhlášení vozidla z registru není vydáváno potvrzení o tomto úkonu. Pro případné ukončení pojištění mohou pojistitelé aktuálně doložit např. výpis z karty vozidla, žádost o vyřazení vozidla, čestné prohlášení o vyřazení vozidla či jakýkoli jiný relevantní důkaz.

- **ORV a řidičský průkaz již není nutné mít ve vozidle –** Zmíněné dokumenty již řidič nemusí mít ve vozidle, nadále však platí, že oba dokumenty musejí být platné. Při cestě do zahraničí je však nutné mít oba dokumenty nadále u sebe. Bílou (původně zelenou) kartu rovněž nadále doporučujeme mít v originále ve vozidle (či alespoň v digitální podobě).

- **Řidičský průkaz již v 17 letech –** Novela umožňuje absolvovat autoškolu před 17. rokem věku (zkoušky lze složit až po 17. narozeninách). Podmínkou je však přítomnost mentora na sedadle spolujezdce až do plnoletosti řidiče.

- **Nový bodový systém –** V rámci změn dochází ke zjednodušení pásma pokut a penále. Vědomě páchané přestupky jsou bodově zpřísněny, naopak jsou určeny mírnější tresty pro menší prohřešky.

WI-ASS ČR
pojišťovací makléř

Změny platné od 1. 4. 2024:

- **Navýšení limitu povinného ručení –** Minimální limity povinného ručení se mění z dosavadních 35 milionů korun za újmu na zdraví a 35 milionů korun za újmu na majetku na nové limity ve výši 50 milionů. Pojistiteli jsou změny v limitech prováděny automaticky, ze strany pojištěných není nutné pojištění přesjednávat.

- **Vznik nových kategorií vozidel s povinností povinného ručení –** Nově je nutné pojištění sjednat pro motorová „vozidla" určená k pohybu po zemi, která mohou vyvinout rychlost nad 25 km/h nebo rychlost nad 14 km/h a zároveň mají hmotnost nad 25 kg. Zejména se jedná o elektrokoloběžky, tříkolky, segwaye, zahradní traktůrky, sněžné rolby apod.

Je nám potěšením, že i nadále můžeme advokátkám a advokátům nabídnout **nadstandardní podmínky pojištění vozidel,** včetně komplexního konzultačního servisu v rámci výše uvedených změn. I nadále je pro ně platná **sleva ve výši 60 % z pojistného za pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (POV) a havarijního pojištění (HAV) vyjednaná u GČP**. Udělení této slevy je podmíněno individuálním posouzením produktového managementu oddělení pojištění motorových vozidel GČP, v závislosti na škodním průběhu pojistníka.

V případě zájmu vám rádi zpracujeme indikativní kalkulaci; budeme nápomocni s ukončením dosavadní pojistné smlouvy, samozřejmostí je pak i naše pomoc při likvidaci případných škod.

Věříme, že komplexnost našich služeb šetří váš čas a přináší pojistnou ochranu ve velmi vysoké kvalitě za výhodných cenových podmínek ve všech oblastech vašeho podnikání i soukromého života.

✣ Ing. STANISLAV PAŽOUT,
zástupce ředitelky WI-ASS ČR, s. r. o.

Pobočka Praha, Florentinum, vstup C, Na Florenci 15, 110 00 Praha					**Sídlo Olomouc**, Ostružnická 362/3, 779 00 Olomouc	
Zdeněk Chovanec	Mgr. Martina Ludwig	Ing. Stanislav Pažout	Šárka Kverková	Ing. Pavla Bednářová	Libor Karný	Ing. Jiří Rusz
+420 605 298 336	+420 739 524 298	+420 734 166 829	+420 737 240 283	+420 734 265 962	+420 730 522 520	+420 736 628 107
chovanec@wiass.cz	ludwig@wiass.cz	pazout@wiass.cz	kverkova@wiass.cz	bednarova@wiass.cz	karny@wiass.cz	rusz@wiass.cz

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

**Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,**

semináře plánujeme prezenčně i v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/ /Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

- ve čtvrtek 23. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Přesvědčování
Ing. Vladimír Nálevka, specialista na problematiku vyjednávání (negociace)
Bc. Monika Nakládalová, specialistka na rozvoj mezilidských dovedností, hlavně na oblast negociace

- v pondělí 27. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Rétorika pro právníky: praktický workshop
Mgr. Monika Hanych, Ph.D., LL.M., právnička, vedoucí české delegace ve výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva

- ve středu 29. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Insolvence a restrukturalizace 2024
JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda Sekce ČAK pro insolvenční právo

- v úterý 4. června 2024 / ONLINE
Aktuální problémy exekučního řízení po rozsáhlých novelizacích exekučního práva
JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze

- ve čtvrtek 13. června 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Povinnosti advokátů podle AML předpisů
Mgr. Illia Antonov, advokát se specializací na všeobecné korporační právo, fúze a akvizice, bankovnictví a finance, řešení sporů a migrační právo

- ve čtvrtek 20. června 2024 / ONLINE
Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- v úterý 25. června 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Compliance – teorie a praxe
JUDr. Aneta Průšová, Ph.D., advokátka specializující se na oblast korporátní compliance, ochrany osobních údajů a pracovního práva, externí pedagožka na PF UK
JUDr. Mgr. Tomáš Ryza, Compliance Advisor v mezinárodní bankovní skupině, externí doktorand a pedagog na PF UK

- ve středu 26. a ve čtvrtek 27. června 2024 / budova ČS VTS, Novotného lávka 200/5, Praha 1
Společné jmění manželů (4. a 5. část)
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Seminář pro advokáty pořádaný regionem Severní Čechy

- ve čtvrtek 31. října 2024 / budova rektorátu Univerzity J. E. Purkyně, Ústí nad Labem
Nezbytná cesta a mimořádné vydržení v aktuální rozhodovací praxi Nejvyššího soudu
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

- v úterý 21. května 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Superficiální zásada a její praktické projevy v soudní a právní praxi (vybrané otázky se zaměřením na rozhodovací praxi NS)
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 30. května 2024 / ONLINE
Evidence skutečných majitelů (po velké novele účinné od 1. 10. 2022 a dalších změnách)
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- v úterý 4. června 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Whistleblowing v praxi, povinnosti organizací a tzv. příslušných osob
Mgr. Tomáš Fabík, advokát

- ve čtvrtek 13. června 2024 / ONLINE
Rodičovský plán v opatrovnickém řízení
Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně
Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačních centrech v Brně a Olomouci

- ve čtvrtek 20. června 2024 / Sál u veřejného ochránce práv
Důkazní břemeno v civilním sporu
doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D., vedoucí Katedry civilního práva procesního PF MU v Brně

Seminář pro advokáty pořádaný regionem Střední Morava

- v úterý 21. května 2024 / Hotel FLORA, Olomouc
Ústavní soud a věci péče o nezletilé – aktuální problémy a pohled o budoucna
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

ČAK zve na

1. ročník Memoriálu JUDr. Vladimíra Kracíka – turnaj advokátů v tahaných deblech, plážovém volejbalu a nohejbalu

Kdy: **sobota 22. 6. 2024**
Kde: **TJ METEOR České Budějovice** (Jana Kollára 27, České Budějovice 7 – Rožnov)
Kdo: advokáti, jiné právnické profese, zaměstnanci advokacie a justice, rodinní příslušníci

Program: **pátek 21. 6. 2024**
• 19.00 hod. společenský večer s možností sportování
sobota 22. 6. 2024
• 8.45 hod. prezence účastníků
• 9.30 hod. počátek turnajů
• 17.00 hod. vyhlášení výsledků, závěr turnaje

Přihlášky zasílejte prosím do konce května 2024 k rukám Mgr. Bc. Ondřeje Trnky, LL.M., na adresu: trnka@aktrnka.cz.

V přihlášce prosím specifikujte požadavek na ubytování v areálu (možné i ve vlastním stanu) a vaši sportovní preferenci (turnaj v tahaných deblech se bude konat určitě, v ostatních sportech dle zájmu a počtu účastníků).
Občerstvení bude zajištěno přímo u kurtů. **Startovné se nehradí.** Ubytování a stravování si hradí účastníci ze svého.

XXXI. konference
Karlovarské právnické dny

13. až 15. června 2024, HOTEL THERMAL, Karlovy Vary

Registrační formulář a další informace najdete na www.kjt.cz.

Účastnický poplatek činí 11 500 Kč + DPH.

PROGRAM

Info a kritický komentář k tzv. Digital Market Act a jeho aplikaci
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.

Hranice rozhodného práva ve vztazích s mezinárodním prvkem
JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D.

Některé otázky výkonu hlasovacích práv v kapitálových společnostech
prof. JUDr. Jan Dědič, JUDr. Petr Šuk, JUDr. Jan Lasák

Odrazy v nauce a judikatuře změn z rekodifikace občanského zákoníku
prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Kolize AI s autorskými právy
JUDr. Eva Fialová, LL.M., Ph.D.

AI a advokacie (AT)
Dr. Eric Heinke

Možnosti sjednávání smluvních sankcí
JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.

Nájemní vztah a odpovědnost za škodu
Dr. Severin-Philipp Kietaibl

Umelá inteligencia: revolúcia v práve a advokácii?
JUDr. Ing. Miroslav Chlipala, PhD.

Aktuální vývoj v úpravě promlčení z rakouské a mezinárodní perspektivy
Dr. Severin-Philipp Kietaibl

Reforma stavebního práva – účinná k 1. 7. 2024
Mgr. František Korbel, Ph.D.

Zákonná vyživovací povinnost v bludišti insolvenčního a rodinného práva a právo „přednosti“ po smrti insolvenčního dlužníka
JUDr. Zdeněk Krčmář

Promlčení v občanskoprávních vztazích
doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.

Legislativa EU k regulaci umělé inteligence
JUDr. Monika Novotná, Mgr. Lenka Hanková

Oprávnění správce dědictví zavazovat společnost a zápisy v obchodním rejstříku
prof. JUDr. Mária Patakyová, Ph.D.

K efektivitě úpravy adhezních smluv
JUDr. Robert Pelikán, Ph.D.

Digitální giganti a hospodářská soutěž: výzvy a perspektivy soudní ochrany
JUDr. David Petrlík, Ph.D.

Smlouvy o poskytování digitálního obsahu vč. promítnutí do úpravy spotřebitelského práva
prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.

Trestní postih podvodu a jiných nekalých praktik v soudním řízení
JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Martin Richter, Ph.D.

Kolektivní odškodnění a hromadné žaloby
Prof. Dr. Jürgen Rassi

Brusel I bis – poslední novinky
Prof. Dr. Ansgar Staudinger

K některým problémům spojeným s pokračováním v trestném činu, trvajícími a hromadnými trestnými činy (plynoucím z rozhodnutí NS ČR)
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Nová úprava záruky za jakost
doc. JUDr. Ivana Štenglová

Smluvní sankce – úzké pojetí v úpravě AGB
Prof. Friedrich Graf von Westphalen

Moderátoři konference: JUDr. Vladimír Zoufalý a Mgr. Michal Vávra, JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D., doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc., JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., a Mgr. Kamil Blažek

Konference bude simultánně tlumočena ČJ/NJ.

Změna programu vyhrazena.

V rámci slavnostní recepce dne 14. 6. 2024 budou vyhlášena tradiční ocenění společnosti (Prestižní cena, Autorská cena a Pocta judikátu).

2024 Anketní lístek

KARLOVARSKÉ PRÁVNICKÉ DNY

PRESTIŽNÍ CENA 2024 pro nejlepší právnický časopis v České a Slovenské republice

	ČASOPIS /recenzované časopisy (R)		VYDAVATEL		HODNOŤTE ÚROVEŇ 1-10 ODBORNÁ	INFORMAČNÍ
1	Acta Iuridica Olomucensia	(R)	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR		
2	Acta Universitatis Carolinae Iuridica	(R)	Univerzita Karlova, Právnická fakulta	ČR		
3	Ad Notam		Notářská komora ČR	ČR		
4	Ars notaria		Notárska komora SR	SR		
5	Bulletin advokacie/Advokátní deník	(R)	Česká advokátní komora	ČR		
6	Bulletin slovenskej advokácie	(R)	Slovenská advokátska komora	SR		
7	Bulletin Stavební právo		Česká společnost pro stavební právo	ČR		
8	Časopis pro právní vědu a praxi	(R)	Masarykova univerzita, Brno	ČR		
9	Epravo		EPRAVO.CZ, a. s.	ČR		
10	International and Comparative Law Review	(R)	Univerzita Palackého v Olomouci	ČR		
11	Jiné právo		Kolektiv autorů (blog)	ČR		
12	Jurisprudence	(R)	Wolters Kluwer ČR, a. s., PF UK	ČR		
13	Justičná revue	(R)	Ministerstvo spravodlivosti SR	SR		
14	Komorní listy	(R)	Exekutorská komora ČR	ČR		
15	Kriminalistika	(R)	Ministerstvo vnitra ČR	ČR		
16	Obchodní právo	(R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
17	Obchodněprávní revue	(R)	C. H. Beck	ČR		
18	Právněhistorické studie	(R)	Právnická fakulta UK v Praze	ČR		
19	Právní prostor		ATLAS consulting spol. s r. o.	ČR		
20	Právní rádce		Economia, a. s.	ČR		
21	Právní rozhledy	(R)	C. H. Beck	ČR		
22	Právnické listy	(R)	PF ZČU v Plzni, Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
23	Právník	(R)	Ústav státu a práva AV ČR	ČR		
24	Právny obzor	(R)	Ústav štátu a práva SAV	SR		
25	Právo a rodina		Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
26	Soukromé právo		Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
27	Revue církevního práva	(R)	Společnost pro církevní právo	ČR		
28	Revue pro právo a technologie	(R)	Masarykova univerzita, Brno	ČR		
29	Rodinné listy		Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
30	Soudce		Soudcovská unie ČR	ČR		
31	Soudní rozhledy	(R)	C. H. Beck	ČR		
32	Správní právo	(R)	Ministerstvo vnitra ČR	ČR		
33	Státní zastupitelství	(R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
34	Súkromné právo	(R)	Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR		
35	Trestněprávní revue	(R)	C. H. Beck	ČR		
36	Trestní právo	(R)	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR		
37	Zo súdnej praxe	(R)	Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR		
38	Zpravodaj Jednoty českých právníků		Jednota českých právníků	ČR		

Není nutné hodnotit všechny časopisy, jde o hodnocení výlučně dle vlastní znalosti a možnosti srovnání.
Odborná a informační úroveň se hodnotí zvláště přidělením bodů od 1 do 10, kdy 1 bod je určen pro nejnižší a 10 pro nejlepší úroveň.
Níže lze navrhnout pravomocný rozsudek publikovaný mezi 1. 3. 2023 a 28. 2. 2024 na cenu

POCTA JUDIKÁTU:

Soud: _____ sp. zn.:_____ ze dne _____

Jméno, příjmení, titul: Profese:

Adresa sídla: Tel.: E-mail:

Podpis:

Souhlasím s uchováním následujících údajů pro účely zpracování ankety po dobu dvou let od uzávěrky.
Prohlašuji, že jsem anketní lístek vyplnil/a osobně dle svého nejlepšího přesvědčení.

Anketní lístek prosíme zaslat poštou nejpozději do 31. 5. 2024, per e-mail do 12 hod. 13. 6. 2024 na adresu casopis.kjt@gmail.com, případně nejpozději do 14 hod. dne 14. 6. 2024 vyplnit na www.kjt.cz, zde je zveřejněn i Statut této ceny. Při el. vyplnění (bez vlastního podpisu) zašlete ze svého vlastního e-mailu uvedeného ve vašich veřejných kontaktech. Anketní lístky obdržené do 31. 5. 2024 budou slosovány o věcné ceny (právnickou literaturu).

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

● v roce 1870 bylo uvažováno o zavedení advokátních prázdnin? Podle informace v časopisu Právník *„prázniny advokátní by zavedeny byly umlouvají se nyní advokáté vídenští. Ač uznati sluší, že by prázniny takové byly velmi výhodné, přece pochybujeme, že by se jich docílilo — vadí tomu celý ruch naší doby a soutěž mezi jednotlivci."* I když se tomuto nápadu nedostalo sluchu, měli advokáti přesto volněji v čase soudních prázdnin, kdy byla jednání nařizována toliko v tzv. feriálních věcech, tedy takových, jejichž projednání nesneslo odkladu a jejichž výčet byl uveden v procesních předpisech.

● Švédská advokátní komora (*Sveriges advokatsamfund*) vznikla v roce 1887? Prvním předsedou byl v letech 1887-1896 Carl Johan Ljunggren. První švédskou ženou – advokátkou se stala v roce 1918 Eva Andén (1886-1970). Komora vydává časopis Advokaten, který je počínaje rokem 2002 dostupný na webové stránce www.advokaten.se. Při příležitosti 100. výročí založení Komory byla v roce 1987 poprvé udělena Novinářská cena Švédské advokátní komory (*Advokatsamfundets journalistpris*), která je od té doby každoročně udělována vybranému novináři, který se věnuje problematice právního státu, justice a advokacie. Tuto cenu poprvé získali Claes von Hofsten ze *Svenska Dagbladet* a Jan Mosander z *Ekoredaktionen*. Investigativní novinář Jan Mosander se tehdy mj. zabýval dodnes neobjasněnou vraždou Olofa Palmeho, spáchanou 28. února 1986.

● u advokáta v Litovli proběhla v roce 1935 důrazná daňová kontrola? Podle deníku *Neues Tagblatt für Schlesien und Nordmähren* ze dne 26. dubna 1935 se revizoři z brněnského Zemského finančního ředitelství domáhali při kontrole po advokátovi vydání klíčů od pokladny, což advokát zprvu odmítal, vydal je pak až poté, kdy revizoři pohrozili, že pokladnu otevřou silou. Ukázalo se, že advokát řádně neudal svoje jmění, za což mu byla zprvu uložena pokuta ve výši 117 000 Kč, v odvolacím řízení snížená na konečných 80 000 Kč. Kromě toho byl advokát zavázán zaplatit nedoplatek na dani. O kterého z tehdejších pěti litovelských advokátů se jednalo, zpráva neuvádí.

✤ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Zvolte si médium pro 21. století:
TISK, nebo ONLINE?

Patříte k pravidelným čtenářům Bulletinu advokacie, tradičního odborného časopisu ověnčeného mnoha prestižními cenami, jehož je Česká advokátní komora mnohaletým vydavatelem a který 10x ročně dostávají advokátky/advokáti a advokátní koncipientky/koncipienti do svých schránek, resp. advokátních kanceláří?
Pak jste možná zaznamenali, že již několik let nabízí Komora jeho moderní online „listovací" verzi. Pokud patříte k těm, jimž vyhovuje tato forma práce s informacemi, kterou Bulletin advokacie nabízí, anebo chcete z ekologických důvodů snížit počet tištěných vydání, které vaše kancelář odebírá, a rádi byste jej odhlásili, využijte k tomu náš nový jednoduchý

ONLINE ODHLAŠOVACÍ FORMULÁŘ

Formulář najdete:

- **na úvodní stránce webu ČAK vlevo v hlavním menu pod rubrikou Komora/Bulletin advokacie:**

- **na webu Advokátního deníku, na hlavní stránce vpravo, pod bannerem Bulletin advokacie online:**

POZOR! Pokud byste chtěli odhlásit zasílání Bulletinu advokacie pro více osob, např. pro více kolegů v jedné advokátní kanceláři, je zapotřebí vyplnit formulář pro každého advokáta/tku či koncipienta/tku samostatně, předejdete tak případným pochybením či nesrovnalostem.

Každý, kdo zasílání tištěného Bulletinu advokacie odhlásí, se k jeho zasílání v tištěné podobě může pochopitelně kdykoli vrátit! Využít k tomu můžete náš stejně jednoduchý online přihlašovací formulář. Ten najdete na stejném místě webu ČAK a webu Advokátního deníku jako formulář odhlašovací (viz obrázky výše).

V případě jakýchkoli dotazů nebo speciálních požadavků kontaktujte tajemnici redakce Bulletinu advokacie Evu Dvořákovou na telefonu: 273 193 165 či na e-mailu: dvorakova@cak.cz.

Vážení a milí čtenáři! Doufáme, že zůstanete Bulletinu advokacie věrni, ať ho již budete číst v elektronické, či v papírové podobě. My v redakci se budeme i nadále snažit, aby vám časopis i v budoucnu nabízel kvalitní, vysoce odborné a přitom zajímavé a aktuální příspěvky.

✤ Redakce Bulletinu advokacie